2019. MÁJUS 24/2

SZÍN KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉS

A NEMZETI MŰVELŐDÉSI INTÉZET FOLYÓIRATA

CSELEKVŐ KÖZÖSSÉGEK – AKTÍV KÖZÖSSÉGI SZEREPVÁLLALÁS

Közművelődési intézmények együtt a közösségekkel

A közművelődési intézmények közösségi részvételen alapuló működésének bemutatása volt a témája annak a 6 alkalmas regionális találkozó sorozatnak, amelyet az NMI Művelődési Intézet szervezett a közművelődési intézmények számára 2019. március 18 és április 29 között, a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás (EFOP-1.3.1-15-2016-00001) kiemelt projekt keretében.

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt a kulturális ágazat országos fejlesztőprojektje, amely a múzeumi, a közművelődési és a könyvtári terület egyedülálló összefogásával a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. és az Országos Széchényi Könyvtár konzorciumában valósul meg, 3 milliárd forintos vissza nem térítendő európai uniós támogatással, a Széchenyi 2020 program keretében.

Az országos szakmai műhelysorozat célja az volt, hogy áttekintse a kulturális intézmények – közművelődési intézmények, könyvtárak, múzeumok– „társadalmiasított” működésének lehetőségeit, módszertanát, elméletét.

A projektben fejlesztett módszertani útmutató szerint a közösségi részvételen alapuló működés azt jelenti, hogy az intézmény a helyi lakosokat és közösségeiket, azok igényeit, érdeklődését, szándékait helyezi a középpontba. Megkérdezi, és aktív cselekvőként, a tevékenységek formálójaként és megvalósítójaként be is vonja a résztvevőket. A közösségi funkciók fókuszba állításával a kulturális szektor intézményeinek közösségi részvételen alapuló működése a kulturális intézmények hosszú távú fennmaradásának egyik kulcsa lehet.

NMI Művelődési Intézet

Szín Közösségi Művelődés

2019. május 24/2.

Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás

Tartalom

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt szakmai megvalósítói elkötelezettek az esélyegyenlőség szerepének növelése, a hátrányos helyzetűek felzárkóztatása és a kulturális javakhoz való egyenlő hozzáférés lehetőségének megteremtése mellett.

MOZAIK 4

Társadalomfejlesztés a közösségi művelődéssel 5

Társadalmiasítás – működés közösségi szemlélettel 11

„Amikor mind együtt vagyunk, messzire világítunk” 15

Külföldi tanulmányutak 19

„Tanulj, gondolkodj, játssz okosan és építs egy olyan települést, ahol te is szívesen élnél!” 21

Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás 24

Közösségfejlesztő folyamatok zajlanak országosan 28

A mentorhálózat mentor szemmel 32

Tudás és tapasztalat, hálózat és közösség 34

Közösen gondolkodva céljainkért szűkebb hazánkban, Bács-Kiskunban 36

Összefoglaló a kulturális közösségfejlesztés gyakorlata képzésről 38

Partnerségben a közművelődéssel 41

Közösségek Hete – Ez a hét rólunk szólt! 45

Közösségek Hete – Kaleidoszkóp 48

A „település lelke” meghatározza a közösségek létrejöttét is... 51

Közösségfejlesztés Sopronkövesden, a zöldszívű faluban 55

Kisközösség egy nagyváros peremén 61

Az integráció, mint lehetőség 65

Közösségben a hagyományokért – A karádi fehér hímzés újjáéledése 69

Egymást erősítő hatás – Közösségi tevékenység egy többfunkciós intézményben 72

60 család, 60 facsemete 77

Olvasáskultúra Tolna megyében – a könyvtárak jövője és célja 84

Ahol a mesék és a játékok csodálatos világa tárul elénk! 88

Szín – Közösségi Művelődés • Országos közművelődési folyóirat • Megjelenik évente hat alkalommal • Szerkesztők: B. Hegedűs Katalin, Balogh Vivien, Kalmár Erika, Kárpáti Árpád • Szerkesztőbizottság: Angyal László, Dr. Baloghné Uracs Marianna, Csathóné Sebők Erika, Éles Krisztina, Kuti Imréné, Sipos Andrea • A lap készítésében részt vett: Rencsik Imola • A szerkesztőség bejegyzett székhelye: 1027 Budapest, Csalogány utca 47–49. • A szerkesztőség címe: 1027 Budapest, Csalogány utca 47–49. Telefon: 06-1-611-7500 E-mail: szin@nmi.hu • A folyóirat internetes elérési címe: http://nmi.hu/kiadvanyok/szin-kozossegi-muvelodes-folyoirat; forrás: epa.oszk.hu • A lap megrendelhető a szin@nmi.hu címen • Kiadja az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. • Felelős kiadó: Závogyán Magdolna • Címlapfotó: Mentor szakmai nap a Lakitelek Népfőiskolán. Fotó: Tóth Vivien, a hátsó borító: Cselekvő Péter kártyajáték, Fotó: Rocskár Vivien • A lapot tervezte: Süle Mihály • Nyomda: CC Printing Kft. • ISSN 1416-6925 (Nyomtatott) • ISSN 2416-1004 (Online)

MOZAIK

DELFI JÖVŐ- ÉS TRENDKUTATÁSA MÚZEUMI, KÖNYVTÁRI ÉS KÖZMŰVELŐDÉSI TERÜLETEN

A Cselekvő közösségek kiemelt projekt keretében megjelent a „Delfi jövő- és trendkutatása múzeumi, könyvtári és közművelődési területen” című kutatási jelentés. A kutatás több módszerrel vizsgálta a kulturális közösségfejlesztés, a közművelődés, a múzeum- és a könyvtárügy jövőbeli várható trendjeit. A kutatás célja hazai és európai szinten a kulturális közösségfejlesztés, a közművelődés, a múzeum és a könyvtár területeihez kapcsolódóan a jövőben várható szakmai trendek feltárása, valamint a statisztikai tendenciák felvázolása, döntéshozói és szakértői interjúk, jövőkutatási eredmények adaptálása volt.

KULTURÁLIS INTÉZMÉNYEK TÁRSADALMIASÍTOTT MŰKÖDTETÉSE – MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ

A megjelent útmutató azt a célt szolgálja, hogy a társadalmiasított, közösségi alapú működési mód bevezetéséhez minél több kulturális intézmény, szakember kedvet kapjon. Az intézményekben dolgozó szakemberek számára nyújt segítséget abban, hogy látható legyen, működésük mely elemét miképpen szükséges és érdemes átalakítani annak érdekében, hogy az közösségi alapon működjön.

A KÖZÖSSÉGFEJLESZTÉS ARCAI

Megjelent „A közösségfejlesztés arcai” című hiánypótló, 15 részes módszertani DVD filmsorozat, amely bemutatja a hazai közösségfejlesztést máig meghatározó személyiségeit, az általuk létrehozott innovációkat, kezdeményezéseket. A filmsorozat célja, egyrészt, hogy emléket állítson a közösségi művelődés története egyik legnagyobb hatású szakmai folyamatának, a nyitott ház kollégiumként ismert mozgalomnak. Másrészt módszertani és szakmatörténeti kutatások forrásául és oktatási segédanyagként szolgál.

KONFERENCIAÜZENETEK EGY SIKERES RENDEZVÉNY UTÁN

Az utóbbi években alkalmazott, jó gyakorlatként már hatékonyan működő közösségteremtő eszközök álltak a fókuszában a 2019. május 15-én és 16-án megvalósult, Partnerségben a közművelődéssel című nemzetközi tudományos konferenciának, melynek hazánk adott otthont. A sikeres szakmai tanácskozást a résztvevő szakemberek is pozitívan értékelték.

Thank you very much for the conference 15 – 16.5. Everything was planned in an excellent way and your overview and coordination was brilliant. I am sure that everybody – including me – will look back with big memories and hope for the future. Thank you for all your help and kindness.

Mogens Godballe (Dánia)

Köszönöm csapatom nevében, hogy részt vehettünk a szakszerűen megszervezett nemzetközi konferencián, ahol rég nem látott és új barátokkal találkozhattunk. Az elhangzott, követésre méltó „kultúrszervezési praktikákat” kárpátaljai művelődési életünkben felhasználjuk.

Őszinte tisztelettel és üdvözlettel: Dupka György

Kárpáti Árpád – Dóri Éva

Társadalomfejlesztés a közösségi művelődéssel

„A közösségfejlesztés nem cél, hanem eszköz”

„A közösségfejlesztés célja a helyi közösséghez és a társadalomhoz tartozás elősegítése. A végső cél, hogy mindenki tartozzon valahová és valakikhez, közösségi és társadalmi beágyazottságban éljen, legyen esélye, lehetősége saját életfeltételeinek javítására, és legyen képes a pozitív változásokra irányuló közös cselekvésben való részvételre. A közösség alapvető emberi létfeltétel.”[1]

Ezekkel a gondolatokkal kezdődik az a módszertani útmutató, amelyet a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás kiemelt projekt keretében alkottak meg a megvalósító konzorcium szakemberei. Az eltérő típusú és lakosságszámú települések esetében is értelmezhető kulturális közösségfejlesztési program alapját a Nemzeti Művelődési Intézet közösségi művelődés megújítására irányuló szakmafejlesztő koncepciója adta 2012-ben. Ekkor az érték és a közösség fogalmi kapcsolatára helyezve a hangsúlyt, a lokális társadalom fejlesztésében vállalt szerepünket kívántuk a XXI. század kihívásainak tükrében meghatározni. Legfőbb eszközünknek azóta is a képessé tételt tekintjük, amelyben a polgárok saját érdekeik és

1 Arapovics-Vercseg: Közösségfejlesztés módszertani útmutató, Budapest, 2017, 7. o.

www.nmi.hu

szükségleteik mentén formálhatják településeiket. Mit adhat ehhez a közművelődés? Elsősorban szakmai tudást, évtizedes vagy akár évszázados gyakorlatot, melyek fókuszában a helyi cselekvés áll. Miként tud a közösségi művelődés szakmaként hozzájárulni mindehhez? A fejlesztés három pillérére alapozva megteremti a jogszabályi környezetet, megfelelő szakembereket biztosít a településekre, és olyan szakmai-módszertani gyakorlatokat kínál, amelyek az adaptáció lehetőségét megteremtik meg a lakosság művelődési színterein.

A közösségi művelődés helye és feladata a társadalmi szerepvállalás megerősítésében

A Nemzeti Művelődési Intézet felismerte, hogy megfelelő szakemberek bevonásával és a szakmai alapok megteremtésével hozzá kell járulnia a települési szintű folyamatokhoz, ezzel is szolgálva a települések népességmegtartó erejét, a gazdasági megélhetést és a helyi kultúra megerősödését.

Az első, meghatározó lépések között a törvényi háttér létrejöttét kezdeményeztük. A Nemzeti Művelődési Intézet szakmai feladatainak kereteit a 2017-ben módosított 1997. évi CXL. törvény 4. része határozza meg. A települési közművelődési alapfeladatokat a törvény 76. §-a hét közművelődési alapszolgáltatásban rögzítette: a művelődő közösségeink segítése és befogadása; a közösségi és társadalmi részvétel fejlesztése, az egész életre kiterjedő tanulás feltételeinek megteremtése, a hagyományos közösségi kulturális értékek átörökítése, az amatőr alkotó- és előadóművészeti tevékenységek segítése, a tehetséggondozás, valamint a kulturális alapú gazdaságfejlesztés. Az alapszolgáltatások ellátásához a Nemzeti Művelődési Intézet széleskörű partneri kapcsolatok kiépítésével, a helyi tudásra, a helyi erőforrásokra építő mintaprogramokkal és széleskörű szakmai módszertani háttér létrehozásával fejti ki társadalomfejlesztő tevékenységét. 2018 júliusában megjelent a törvény végrehajtási rendelete is, amely településtípusok alapján konkretizálta az intézményi formákat, funkciókat és feladatköröket is, nem csak az ellátandó feladatok, hanem az azokhoz szükséges szakember és infrastruktúra tekintetében is.

A közösségi színtereken minden településen megteremtik a lakosság számára az értékalapú közösségi tevékenységek támogatását saját élethelyzetük, céljaik, csoportosulásuk szándékainak megfelelően. Ez a támogatás egyrészt a fizikai feltételek, a szükséges tárgyi eszközök meglétét, másrészt a helyben megfelelő kompetenciával rendelkező humánerőforrást jelentik – utóbbin értjük azt a személyt, aki szakmai segítséget nyújt a közös gondolatok megvalósításához. E feltételek tehát az elmúlt két esztendő jogszabályváltozásaiban már megfogalmazódtak, így a szervezet jelenlegi kiemelt feladata az, hogy mind szélesebb körben segítsen értelmezni, meghatározni és támogatni a helyi szakmai munkát. A Nemzeti Művelődési Intézet megyei irodahálózatával – és azokon keresztül minden településig elérő szakmai szolgáltatásaival – képes közvetíteni a közösségi művelődés fejlesztésének módszertani eszközeit. A lokális közösségi lét egyik legfőbb kritériuma a „működési hely, tehát a sokszor emlegetett tető[2] – eltérő felszereltséggel és infrastrukturális adottságokkal – szinte minden településen adott, elvi lehetőséget teremtve az összejövetelekre. Mégis, sokszor kihasz-

2 Beke Pál: Mindannyiunk művelődési otthona. Az aprófalvak, kistérségek, kistájak közösségi művelődése, Budapest, 2005, 124. o.

www.nmi.hu

nálatlanul, bár funkciója szerint éppen a helyi közösség számára fontos elképzelések megvalósítására lenne hivatott. Korunk kihívása, hogy képesek vagyunk-e élettel megtölteni közösségi tereinket, valamint az, hogy lehetnek-e ezek a terek a közösségek valódi otthonai a helyi társadalom mindennapjait meghatározókérdések és folyamatok viszonylatában lehetnek-e ezek a terek a helyi közösség valódi otthonai? Mit tehet a szakmánk mindezért?

Az elméleti, módszertani tudás átadása mellett meghatározó szerepet kívánunk betölteni a jó gyakorlatok megvalósításában és a helyi tapasztalatok megosztásában is, amelynek fontos eszköze az is, hogy a szakmafejlesztésben meghatározott új irányvonalakat a helyi feladatellátásért felelős kollégák is képviselhessék. E célok mentén a társadalomfejlesztő munkához szükséges humánerőforrást megteremtő képzések megszervezése is kiemelt feladatunkká vált az elmúlt évek során. A képessé tétel azonban nem áll meg a szakember biztosításánál, hanem a közösség tagjai számára is tudnunk kell eszközöket adni önmaguk fejlesztéséhez.

Az első lépések között e társadalomfejlesztő feladatok meghatározása és segítése jelent meg települési szinteken. Ehhez a Cselekvő közösségek - aktív közösségi szerepvállalás projekt adta azokat az eszközöket, amelyek segítségével, a helyi szakemberek bevonásával, a meglévő és bizonyítottan működő jó gyakorlatok átadásával, széles körű adaptációs lehetőségek megteremtésével a szakmamódszertani munkára helyeződhetett a hangsúly. A településekre fókuszáló munka során kiemelt jelentősége van a partnerségnek, mind az intézményi, mind civil szinten megfogalmazható együttműködéseknek, a közös tervezésnek és a közös megvalósításnak. Olyan helyi erőforrás-menedzsment folyamatokat indítottunk útjára, amelyek a települési feladatokban már az előkészítési-tervezési szinten is keresik a közös nevezőt a lakosok aktivitását serkentő programelemek kidolgozásával és az intézményi beágyazódás erősítése céljával. A mintaprogramok és jógyakorlatok adaptációs lehetőségei nyomán láthatunk számos kiváló példát, így többek között Véménd, Taliándörögd, Medina, Botfa, Salgótarján példája nyomán sorolhatnánk tovább azokat a településeket, amelyek saját közösségeikre és kulturális színtereikre építve találtak maguknak példaértékű kitörési pontokat.

Országos összefogás: a Cselekvő Közösségek, mint egyedülálló módszertani innováció

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt a fentiekben meghatározott célok megvalósítását segíti a kulturális törvényben meghatározott muze-

www.nmi.hu

ális intézményi, könyvtári és közösségi művelődési szakterületeken. Így e projektben a kulturális ágazat három országos módszertani intézménye működik együtt. Mindhárom ágazatban fontos a magyarság kultúrája, szellemi- és tárgyi öröksége, a közös művelődés és az önművelés, a közösségben való gondolkodás, a közösségek cselekvőképességének erősítése, s ezáltal az egész társadalom alakítása, fejlesztése. Mindez magában hordozza annak lehetőségét, hogy az ország különböző területein a kisebb közösségek, helyi társadalmi csoportok fejlődjenek, aktívan vegyenek részt a közösség, a település, a településrész vagy a város életében, s nem utolsó sorban mindehhez használják a települési intézményeket.

A projekt fejlesztési irányai szerteágazók. Két fő területe, a szakmai, valamint a területi- és településfejlesztési célok további kisebb egységekre épülnek. A szakmafejlesztési feladatok között kiemelt szerepe van a módszertani útmutatók készítésének, a tanulási segédanyagok fejlesztésének, a kulturális szakterületen végzett kutatásoknak és az általuk elért eredmények közzétételének, a megyei programok és szakmai képzések szervezésének. Szakmai feladatunk továbbá a helyi társadalom erősítésére, érzékenyítésére irányuló fejlesztések, úgymint a helyi közösségek és az egyének önálló cselekvési szándékának, képességének, valamint a kulturális intézmények közösségi szemléletű működtetésének lokális szintű segítése. A projekt másik fontos feladata a Területi- és Településfejlesztési Operatív Programban (TOP) 5.3.1-16 és 6.9.2-16 *„A helyi identitás és kohézió erősítése”* című – kistelepülések és megyei jogú városok számára kiírt – pályázatok helyi megvalósításának szakmai, módszertani háttértámogatása. E programok célja az önkormányzatok és más helyi közintézmények képessé tétele a közösségek befogadására, támogatására, a közösségi aktivitás fenntartására. A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt e feladatok ellátására országos mentorhálózatot hozott létre, amelynek tagjai szakmai, módszertani és gyakorlati tudásukkal támogatják a helyi pályázatok megvalósítóit. A projekt keretében a mentorok szakmai képzéseken vettek részt, ahol megismerték mindhárom szakterület legfontosabb feladatait és célkitűzéseit, elméleti és gyakorlati ismereteit, amelyekkel támogatni tudják a TOP pályázatok célrendszerében meghatározott feladatok ellátását, közösségi tevékenységek megvalósítását. *„A helyi identitás és kohézió erősítése program legfontosabb szándékai, ahogy az a pályázati kiírásban is szerepelt: A helyi közösségeknek meg kell ismerniük közös múltjukat, és végig kell gondolniuk jövőjüket. A helyi értékek megismerése és megismertetése minden térség saját érdeke. Elengedhetetlen, hogy hosszú évek elteltét követően ismét tudatos helyi (térségi és települési szintű) tervezés alapozza meg a várható fejlesztéseket, amelyekre a társadalmi együttműködést célzó akciók épülhetnek. Kiemelt irány a helyi közösségek célzott segítése, fejlesztése.”*[3] E gondolatok jegyében a TOP konstrukciók keretében nyertes települések, településrészek a meghatározott célterületeken közösségfejlesztő programok létrehozásával erősíthetik a helyi közösségi szerepvállalást, amelyekhez a módszertani útmutatóinkban meghatározott folyamatleírások szolgálnak segítsé-

3 https://www.palyazat.gov.hu/download.php?objectId=53469 (utolsó letöltés: 2019.05.20.)

www.nmi.hu

gül. Ilyenek például a helyi hagyományok megismerése, a közösségi eredmények bemutatása, olyan közösségi rendezvények szervezése, amelyek az információ áramlását, a tudás átadását teszik lehetővé. A fenti feladatok ellátásában a konvergenciarégiók 18 megyéjében 80 kulturális közösségfejlesztő mentor kolléga segíti a munkát országosan mintegy 530 mentorált intézménnyel, önkormányzattal, konzorciummal együttműködve.

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt elmúlt csaknem három esztendeje alatt számos társadalomfejlesztést elősegítő szakmafejlesztési feladatot valósított meg. Tizenhét megyében 25 mintaprojekt indult és zárult le sikeresen. A mintaprojektek célja a helyi lakosok bevonása a közösségi munkába, az értékek feltárása, a hagyományok őrzése, ápolása, átörökítése, a helyi identitás, a valahová tartozás érzésének az erősítése. Készült *Korlenyomat*, amely az adott település pillanatnyi helyzetét rögzítette, *Falukönyv*, amely a múltból táplálkozott és a jelenbe vitt. Vendégeskedtünk egy székely-palóc lakodalomban, falat festettünk a fiatalokkal Salgótarjánban és igazi virtuális kalandjátékba keveredtünk *Csongrád-ON*. Ezek a programok élő példát jelentettek arra, hogyan tud egy település lakossága együtt dolgozni, felelősséget vállalni saját magáért és a közösségéért. A mintaprojektek megmutatták azt is, hogyan lehet bevonni a település életébe azokat a fiatalokat, akik nem a településen élik hétköznapjaikat, vagy az oly sokat látott és tapasztalt idős embereket.

A projekt során nagyon sok és sokféle rendezvénnyel segítettük a szakembereket, a szakma, a közösségfejlesztés, a fenntartható fejlődés iránt érdeklődőket, valamint civil szerveztek, önkormányzatok képviselőit. Tanulmányutakat szerveztünk az ország 18 megyéjébe, ahol a résztvevőkkel olyan jó gyakorlatokat, példákat ismertettünk meg, amelyet saját településük, közösségük igényeire adaptálni tudtak. Külföldön is jártak kollégáink, sok országban kerestük azokat a lehetőségeket, amelyeket itthon is alkalmazhatunk szakmai feladatellátásunk során.

Képzéseket szerveztünk kulturális szakemberek részére. A program folyamán 420 szakembernek a tudását bővítettük a kulturális közösségfejlesztés gyakorlata című, 60 órás képzéseinken. Ismeretekkel gazdagítottuk és segítettük azokat az önkormányzatokat is, akik részt vesznek a vonatkozó TOP fejlesztésekben. Számukra 6 órás képzéseket szerveztünk arról, hogyan és miként lássanak hozzá a programok megvalósításához, milyen szakemberekre, tudásra és dokumentációs ismeretekre van szükségük egy-egy program sikeres lebonyolításához.

A projekt keretében szervezett szakmaspecifikus nemzetközi konferenciáink a tudásátadást, a gyakorlati ismeretek bővítését szolgálták, Európai kitekintést nyerve a nemzetközi folyamatokra is. *A Partnerségben a múzeumokkal* című konferencia a múzeumi terület aktualitásait, újdonságait és gyakorlati tapasztalatait adta át a résztvevőknek. Ezt követően a *Partnerségben a könyvtárakkal* című konferencia a könyvtárak szerepét vizsgálta a modern világban, ami már nem értelmezhető a klasszikus szerepek mellett vizsgálva az alkalmazkodás lehetőségeit a kor társadalmi kihívásainak megfelelő cél- és feladatrendszerben. A *Partnerségben a közművelődéssel* című konferencia témájában szorosan kapcsolódott a projekt célkitűzéseihez, fókuszba helyezve a közösségépítést és -fejlesztést, az intézmények közösségi alapon való működtetését, az esélyegyenlőség és az önkéntesség fő irányvonalait és módszertani lehetőségeit a települési, térségi feladatellátás, valamint a lokális társadalomfejlesztő szerep keretrendszerében.

A Cselekvő közösségek projekt leginnovatívabb fejlesztései között büszkélkedhetünk szakmai társasjátékokkal is. A játékosság, a tudás és ismeretszerzés, a közösségi lét gondolatai inspirálták azokat a közösségi játékokat, amelyeket a projekt során megvalósítottunk. Online közösségi játékunk, egy virtuális világba kalauzolja el a játékost,

www.nmi.hu

aki egy városka életébe csöppenve saját döntéseivel segítheti a közösségi döntéshozatalt (www.kozossegijatek.hu). Óriás társasjátékaink az együttjátszás örömét adják és a közösségben való gondolkodást támogatják. „Cselekvő Péter" kártyajátékunk szakmai érzékenyítő céllal készült, a múzeumok, könyvtárak és a művelődési házak mindennapjaiba vezeti be a játékosokat.

Meggyőződésünk, hogy az elmúlt három évnyi közös munka akár évtizedekre is meghatározhatja a kulturális intézmények települési szintű szakmai tevékenységét. A garanciát a szakterületek módszertani központjai, a Szentendrei Szabadtéri Múzeum – Módszertani Oktatási Központ, az Országos Széchényi Könyvtár Könyvtári Intézete, valamint a Nemzeti Művelődési Intézet eredményes együttműködése garantálja. Az országos intézmények széleskörű eszközrendszert fejlesztettek és fejlesztenek ahhoz, hogy egységes szerepvállalással álljunk a kultúra megtartó erejének szolgálatába, a helyi kulturális intézmények pedig meghatározó erőforrásként állhassanak a helyi fejlesztések élére.

KÁRPÁTI ÁRPÁD – Művelődési és felnőttképzési menedzser, ifjúsági és PR szakértő. Szakmai pályafutását a pécsváradi művelődési központban kezdte, majd Pécsett és Baranya megyében volt ifjúsági referens. 20 éve foglalkozik ifjúságsegítő tevékenységgel, közösségfejlesztéssel. Számos helyi, országos és nemzetközi projekt fűződik a nevéhez. Európai Uniós pályázatok előkészítésével, értékelésével és megvalósításával is foglalkozott. Több hazai és nemzetközi támogatási rendszernek volt előkészítője és döntéshozója. 2014-től a Nemzeti Művelődési Intézet Kiemelt Programok Főosztályát vezette, majd 2015 márciusától szakmai igazgatóként irányította a szervezet szakmai osztályainak, főosztályainak munkáját. 2016. július elsejétől december 31-ig a Nemzeti Művelődési Intézet mb. főigazgatója volt. 2017. január 1 – 2018. május 31. között az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Kft. ügyvezető igazgatója, majd napjainkig a kiemelt programok igazgatója.

DÓRI ÉVA – A „Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás" projekt munkatársa. 1992-től a balatonboglári Ifjúsági klub önkéntese, majd az önszerveződő közösségből 1998-ban létrejött „Helyiérték" Egyesület alapító tagja, 2002-ig tisztségviselője volt. Saját kulturális vállalkozása mellett több települési közművelődési intézményben szerzett szakmai tapasztatokat. 2008-tól a Magyar Művelődési Intézet és Képzőművészeti Lektorátus szakreferense, 2013-tól a Nemzeti Művelődési Intézet Megyei Módszertani Osztályának vezetője.

Részt vett a területi közművelődési feladatellátás átszervezésében, a közösségi művelődés módszertanainak kialakításában, a megyei feladatfinanszírozás rendszerének bevezetésében. A 2013-ban indult TÁMOP 3.2.3.B-12 Többcélú közösségi terek fejlesztése című projekt szakmai vezetője. Közreműködött az IKSZT és Agora szolgáltatásfejlesztési modellek módszertanai kialakításában. 2014. júliusától a Balatonszemesi Latinovits Zoltán Művelődési Ház, Könyvtár és Múzeum igazgatója. 2017. márciusától az NMI Nemzeti Művelődési Intézet Cselekvő közösségek projektcsapatában dolgozik.

Fodor Tamás

Társadalmiasítás – működés közösségi szemlélettel

A közművelődési intézményhálózat generációkon át lehetőséget biztosít arra, hogy közösségi programokon keresztül az odalátogatók ne csak a kultúrával, de egymással is közelebbi kapcsolatba kerüljenek. Ebben a minőségében a közművelődési intézmények egyedülállóak, nem hasonlítható össze más, csak bizonyos életszakaszokban igénybe vehető (köz)intézményekkel. Az viszont fontos kérdés, hogy ezzel a lehetőséggel mennyire tudnak élni a helyiek? Vajon tisztában vannak-e azzal, hogy ezek az intézmények milyen lehetőségeket kínálnak számukra? Vajon tudják-e, hogy mire való egy kulturális, közösségi tér, milyen az adott intézmény szellemisége, vagy nem marad több számukra, mint egy épület, amely hozzátartozik a település látképéhez?

Arra a kérdésre, hogy egy helyi művelődési intézmény közösségi szemlélettel működik-e – bevonva mindennapjaiba a vonzáskörzet lakosait – általában a válasz igen. A rendezvények sokasága is igazolja, hogy a lakosok kisebb vagy nagyobb számban minden alkalommal résztvevői ezeknek az eseményeknek. Ha nem a rendezvények, akkor az épületet használó klubok, körök kapnak hangsúlyt. Kérdéses marad ugyanakkor, hogy a közművelődési intézmények kulturális, közösségi szolgáltatásaival a lakosok milyen gyakran, mekkora intenzitással élnek.

Az együttműködés minősége

A közművelődésben nem a mennyiségnek kell a legfontosabb mérési értéknek lennie, hanem a minőségnek. Mégis fontos szem-

www.nmi.hu

pont marad, hogy mennyi rendezvényt tud – megfelelő színvonalon – megvalósítani egy intézmény, mint ahogy az is, hogy milyen létszámú közönséget, látogatót jelenít meg a kulturális statisztikai rendszerben. De hiába van tele programokkal egy intézmény, hiába látogatják sokan, ha a kapcsolat felületes.

A közösségi szemléletű – társadalmiasított – működés lényege az, hogy a helyiek otthon érezzék magukat a művelődési intézményben, és sajátjuknak tekintsék. Legyenek tisztában a működésével, lehetőségeivel, kihívásaival, vegyenek részt a mindennapjaiban, és tervezzék is közösen annak jövőjét. Ez persze nem megy egyik pillanatról a másikra, többnyire hosszú folyamat eredménye.

Még él az a beidegződés a társadalomban, hogy a közintézmények mindent megoldanak, átvállalva a lakosságtól az (ön)gondoskodás felelősségét. Az együtt, egymásért cselekvés ennek következtében háttérbe szorul. Ugyanakkor a társadalmiasítás során pont ez utóbbit szeretnénk erősíteni. Abból indulunk ki, hogy a lakosok tisztában vannak azzal, hogy helyileg mire van szükség, milyen lehetőségeik vannak. Bátorítanunk kell őket arra, hogy megfogalmazzák saját elképzeléseiket, és ezeket partnerségben meg is valósítsák.

Mindehhez aktív, cselekvő lakosokra van szükség, akiket kimozdítani a tehetetlenségből csak önbizalmuk erősítésével lehet. Önbizalmat a közösség támogatása vagy az együttműködés pozitív eredményei adhatnak.

A munkatársak felelőssége

A művelődési intézmény munkatársaira jelentős felelősség hárul, nemcsak a szakmai alkalmazottakra, de valamennyi, a működésben érintett kollégára is. Az intézmény szellemisége az ő munkájukon keresztül nyilvánul meg elsőként a látogatók felé. A közösségi szakember a személyiségével, nyitottságával, elfogadással, megértéssel, támogató attitűddel teszi a dolgát, de sosem tolakodva, vagy ráerőltetve magát a helyiekre. Fontos szempont tehát a munkatársak képzése, képessé tétele a társadalmiasított működésre.

A helyiek számára annak megértetése, hogy bevonásuk nem jár érdeksérelemmel, – sőt általuk intézményünk új erőforrásokat, ötleteket nyerhet – nem mindig könnyű. Ezt a feladatot teljesíteni különösen nehéz akkor, ha a szakember egyedül végzi a közösségszervező munkát. Ilyen esetekben különösen fontos a helyeik bevonása, hiszen az együtt gondolkodás, a közös tervezés megadhatja azt a szellemi közösséget, ami által nem maradunk egyedül a kihívásokkal. Az ötletek kitalálásának, megvalósításának terhét megosztjuk a közösséggel.

Folyamatos kapcsolattartással, párbeszéddel, a feladatok megosztásával és a közös megvalósítás lehetőségének felkínálásával ki tudjuk alakítani a kölcsönös felelősségvállalást a kulturális intézmények és a helyi lakosok között.

A bevonás lépései

Ahhoz, hogy a társadalmiasítás sikeres lehessen, mindenekelőtt meg kell határozni az intézmény szakmai identitását, szerepét a helyi társadalomban. Ebben gyakran meghatározóak a települési hagyományok, vagy az intézmény múltja, szellemisége. Továbbá fontos lehet, hogy mennyire kötődnek hozzá a helyiek, mennyire beágyazott a közösségbe, a helyiek részt vettek-e az építésében, kialakításában.

Tisztában kell lennünk az intézmény erősségeivel, lehetőségeivel. Ennek fényében tudhatja csak megfogalmazni egy intézmény saját jövőképét, ígéreteit az együttműködésre, csak így kezdhet hozzá a munkaterv elkészítéséhez. Fontos a jó megszólítás, a lakosság minél szélesebb körű megkeresése, de emellett a helyi önkormányzat, a fenntartó bevonása, tájékoztatása is. Nem mindenhol lehet megvalósítani a társadalmiasított működést, illetve egyáltalán nem biztos, hogy ahol igen, ott teljes körűen.

A közösségi szemléletű működés egy önfenntartó folyamat. Alapjai az önállóság, együttműködés, közös tervezés, felelősségérzet egymás iránt. Ugyancsak fontos a nyitottság is, hiszen, ha párbeszéd alakul ki a helyiek egy csoportja és az intézmény között, ez idővel könnyen zárt közösséggé alakulhat, kirekesztve azokat, akik később szeretnének bevonódni az együttműködésbe.

Az előrelépést gátló tényezők

Mint minden szakmai fejlesztő folyamatnak, a közösségi szemléletű működésnek is vannak gátló tényezői, ilyenek például a közösséget feszítő belső ellentétek, esetleg egyfajta bizalmatlanság a helyi intézménnyel szemben. A komoly szociális problémák szintén nehezíthetik a közösségi együttműködést. Ezek a hátráltató tényezők azonban nem gátolják meg teljesen, csak lassítják és nehezítik a folyamatokat.

Ennél nagyobb problémát jelenthet az intézmény túlgondoskodása. Ha rendszeresen beavatkozunk, és kívülről átvesszük egy probléma megoldását, a közösség könnyen elveszítheti a megvalósítás potenciálját. Ha egy kulturális szakember folyamatosan gondoskodik arról, hogy a településen élők számára kész programok legyenek, amelyeken csak részt kell venniük a helyieknek, úgy a lakosok valójában semmit nem fognak tenni az együtt gondolkodás, együttműködés érdekében. Nem fogják érezni a saját felelősségüket a helyi intézmény működtetése tekintetében.

Mik a társadalmiasítás előnyei?

A közművelődést sok esetben a rendezvényszervezéssel azonosítják, és mi magunk is ezt a vetületét emeljük ki, ha beszélnünk kell a szakmánkról. Mégis azt gondolom, hogy nem ez a legfontosabb tevékenységünk. A közművelődésnek – a kultúra eszközrendszerével – közösségi szerepvállalást erősítő, egyén-, közösség- és társadalomfejlesztő hatása is lehet. Emellett erősödhet a helyi közösség kezdeményező és cselekvőképessége is. Nem véletlen, hogy a kulturális szaktörvény és végrehajtási rendelete külön is foglalkozik a helyi közösségek bevonásának szükséges-

www.nmi.hu

ségével, kötelezően előírva annak rögzítését a szolgáltatási tervben.

A törvény 77. § (3) b) pontja így fogalmaz: „A közművelődési intézmény és a közösségi színtér (…) működése a közösségek öntevékenységén alapul, és azt ösztönzi, tevékenységét a közösségek érdeklődése, igényei és szükségletei alapján végzi, tevékenységének tervezésébe, értékelésébe a közösségeket bevonja".

Végig kell gondolni, hogy mikor, miként, kivel tudunk együtt gondolkodni, együtt dolgozni. Fontos, hogy ezt rögzítsük, láthatóvá tegyük. Anélkül, hogy mi magunk is értő figyelemmel kövessük a saját működésünket, ezt nem lehet elérni.

Ha a bevonás sikeres, az egyéneken keresztül részévé válunk a települést átszövő közösségi hálónak. Az együttműködői kör kiszélesítése pedig erőforrásaink bővülését is eredményezi. A fenntartó önkormányzatokat a társadalmiasított működésre ösztönözheti – többek között – a település népességmegtartó képességének, a helyi identitásnak és kohéziónak az erősödése, amelyek megvalósításához ugyanakkor a helyi polgárok igényeinek naprakész ismerete szükséges.

A Cselekvő Közösségek és a társadalmiasítás

A Cselekvő közösségek projekt egy a kulturális közösségfejlesztést és a kulturális intézmények közösségi szemléletű működtetését egyaránt segítő program. Nemcsak szakmai módszertannal, de képzésekkel, kutatásokkal és helyszíni mentori támogatással is segíti a társadalmiasított működés elterjedését.

Azzal, hogy a közösségfejlesztés módszereivel – interjúkkal, beszélgetésekkel, helyi cselekvési tervek elkészítésével – aktivizálja a lakosságot, elősegíti azt is, hogy az intézmények nyitottabbá váljanak a párbeszédre.

A társadalmiasítás módszertani útmutatója pedig az elmúlt évtizedek szakmai tapasztalatain alapuló gyakorlati ajánlások révén nagymértékben elősegíti mindezek megvalósulását.

A társadalmiasítás nem mindig jelent gyógyírt valamennyi szakmai, működési problémára, azonban jó válaszokat adhat a helyi kihívásokra, és egyfajta jövőképpel szolgálhat ahhoz, hogy intézményeink a helyi társadalmi, kulturális élet fontos, beágyazott szereplői lehessenek a későbbiekben is.

FODOR TAMÁS – A Cselekvő közösségek projektcsapatában mentorkoordinációs csoportvezető a közösségi művelődés területen, az NMI Művelődési Intézet munkatársa. Művelődési és felnőttképzési menedzser diplomát szerzett a Pécsi Tudományegyetemen. Emellett igazságügyi mediátor és coach; szakterülete a személyközi és szervezeti konfliktuskezelés, valamint az önfejlesztés segítése. Munkatapasztalatait főként az állami és a civil szektorban szerezte, igazgatási, kulturális és közösségfejlesztési területen. 1999 óta dolgozik a közművelődés területén, illetve foglalkozik civil szervezetekkel, önszerveződő közösségekkel. Szívügye az amatőr művészeti közösségek támogatása. Jelenleg az NMI Művelődési Intézet Cselekvő közösségek projektjének szakmai vezetője.

Kalmár Erika

„Amikor mind együtt vagyunk, messzire világítunk”

Háromnapos belföldi tanulmányút, országjárás a jó gyakorlatok jegyében

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás kiemelt projekt keretében 3 napos, ingyenes belföldi tanulmányutakat szervezett a Szabadtéri Néprajzi Múzeum, az Nemzeti Művelődési Intézet és az Országos Széchényi Könyvtár konzorciuma. A konvergencia régiók 18 megyéjét érintő programokon a házigazda megye kulturális intézményrendszere jó gyakorlatainak bemutatása mellett helyszínlátogatásokkal, szakmai fórumokkal segítette a hazai kulturális intézmények és civil szervezetek tapasztalatcseréjét.

A tanulmányutak a hazai kulturális jó gyakorlatok, fenntartható tevékenységek megismertetését, a kulturális intézmények közötti kapcsolati háló kialakítását, valamint a szakmai együttműködések megerősítését hivatottak elősegíteni. A rendezvénysorozat kiemelt céljai között szerepelt a közösségfejlesztésen, önkéntességen, esélyegyenlőségen, közösségi alapon működő intézményi modellek megismertetése, fenntartható tevékenységek bemutatása. Az országos rendezvénysorozat 2018. június 19. – október 31. között zajlott.

A tanulmányutak résztvevői a „A helyi identitás és kohézió erősítése” TOP-5.3.1-16 és TOP-6.9.2-16 közösségfejlesztő folyamatokat támogató felhívásra kérelmet benyújtó, illetve támogatott önkormányzatok, civil, egyházi és egyéb szervezetek, intézmények, kulturális – közművelődési intézmények, múzeumok, könyvtárak – intézmények és szervezetek képviselői, szakmai munkatársai voltak.

A háromnapos belföldi tanulmányutak azonos módon épültek fel. Az első napon közművelődési intézménybe, múzeumba vagy könyvtárba látogattunk, és megismerkedtünk az adott intézmény tevékenységével, múltjával, közösségeivel, közösségfejlesztő folyamataival és programjaival.

A második napon rendeztük meg a szakmai konferenciát, amelyre az adott megyéből kér-

www.nmi.hu

Belföldi tanulmányutak résztvevőinek megoszlása

tünk fel előadókat. A célunk az volt, hogy minél több, érdekes és hasznos információval lássuk el a résztvevőket, jó és fenntartható közösségi példát mutassunk be. Az előadók között voltak közművelődési intézmények, könyvtárak, múzeumok vezetői, illetve sok-sok civil szervezet és önszerveződő közösség képviselője. Az előadások nem csak érdekesek, színesek és informatívak voltak, hanem szívet lelket melengető kezdeményezésekbe, programokba is betekintést kaptunk. A plenáris előadásokat délután helyszínlátogatások követték, ahol a település egy konkrét jó gyakorlatát mutatták be a résztvevőknek.

A harmadik napon a társaság újra felkerekedett, és az adott megye újabb településére utazott, ahol az érkezőket civil szervezet, könyvtár, múzeum, tájház, vagy közművelődési intézmény fogadta.

A tanulmányutakon résztvevők köre nagyon széles volt. Elsősorban önkormányzatok és civil szervezetek vezetői jöttek nagy érdeklődéssel. Arra voltak kíváncsiak, mások hogyan csinálják, hogyan lehet fenntarthatóan működni, és mitől lehetnek sikeresek saját közösségeikben. A települések képviselői legtöbbször a TOP pályázatokhoz kapcsolódva szerettek volna minél több információt begyűjteni módszertanról, programokról, szervezési praktikákról. Sokan jöttek közművelődési intézményektől, akik szakmabeliként újabb tapasztalatokat szereztek, ötleteket merítettek és kapcsolatokat építettek. A múzeumok és könyvtárak képviselői betekintést nyerhettek az egyesületek életébe, és megnézhették, miként működnek a közösségi szerepvállalást gyakorló kulturális intézmények.

Az ország 18 megyéjében tettünk egy-egy körutazást. A konferencianapokon összesen 182 előadást hallgattunk meg, az előadásokon keresztül 139 településen folyó közösségfejlesztési, önkéntességi, fiatalokat bevonó, esélyegyenlőségi folyamatot ismertünk meg. Ebből 69 településen helyszíni látogatást is tettünk. A tanulmányutakon összesen 1259 fő vett részt. Minden megyéből hoztunk valamit: kedvességet, szíves fogadtatást, érdekes előadásokat, nagyon sok tapasztalatot, és nagyon sok új ismeretséget.

A teljesség igénye nélkül szeretnék felvillantani egy-egy érdekes kezdeményezést, előremutató megoldást a megyei helyszínekről.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében a nagykörűi cseresznyéskert köré fonódó kulturális, közösségi programokkal ismerkedtünk. Nagykörűn szinte minden udvarban van cseresznyefa, így adódott a lehetőség, hogy a cseresznyeszedés és befőzés idejére szervezzenek egy nagyobb közösségi megmozdulást. A „befőzés" ünnepe mára sokszínű programmá nőtte ki magát. Igazi jó példáját láthattuk a kulturális alapú gazdaságfejlesztésnek Nagykörün.

Miskolcon, az Avasi Közösségi Kávézóban, az Avas Dialóg Egyesület vezetője mutatta be a helyi közösségben végzett közösségfejlesztési tevékenységeket, a szívességbankot, amelyen keresztül sok embernek tudnak segíteni, támogatást nyújtani. Az önkéntességre építő program mára szerves részét képezi számos más helyi kezdeményezésnek is.

A nyíregyházi konferencián, a Nyírségi Könyvtár Alapítvány igazgatója a fiatalok bevonása témakörben tartott előadást. Vallják, mindenkinek tartoznia kell egy közösséghez, hiszen így tud fejlődni az ember és a társadalom. A közösséghez tartozó emberek kiegyensúlyozottabbak, mindennapjaikban is sikeresebbek. Az alapítvány a hátrányos helyzetű fiatalokat célozta meg. Kiemelt programként az „Egy éjszaka a könyvtárban" – az egy éjszaka a múzeumban analógiájára – című projektet ismerhettük meg, amelynek keretében valóban ott töltötték a fiatalok egy érdekes és értékes programokkal tűzdelt éjszakát.

Belföldi tanulmányutak helyszínek és programok

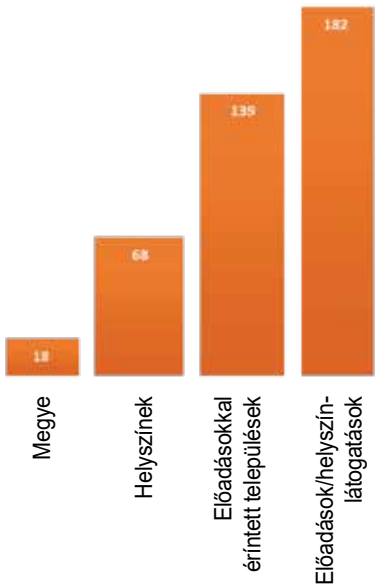

Tatabányán, a Vértes Agórájában megtartott konferencián többek között bemutatkozott a Magyary Zoltán Népfőiskolai Társaság is. A társaság megyei szintű munkatanácsadói, munkaerő-piaci, információnyújtási és mentorálási tevékenysége 10 éves múltra tekint vissza, évente 8-9000 főnek ad segítséget. A társaság elnöke röviden bemutatta az Iskolai Közösségi Szolgálat (IKSZ) helyi rendszerének fejlesztését, valamint a Közösségi kerthez kapcsolódó munkájukat. Az IKSZ fejlesztésének célja a fiatalok integrálása a helyi civil szervezetek tevékenységébe az önkéntesség és a középiskolai program adta lehetőségek kiaknázásával.

Somogy megyében többek között Bárdudvarnokon jártunk, ahol a „Van Közünk Egymáshoz" Alapítvány munkájával ismerkedtünk meg. Az alapítványhoz Bárdudvarnokon kívül még 16 településrész tartozik. A szintén hozzájuk kapcsolódó Zselizi Kaláka Népfőiskola egyfajta integrátori szerepet tölt be, koordinálja a programokat és az együttműködő partnereket. Jó kapcsolatot ápol az önkormányzattal és a helyi szociális szövetkezettel. Céljuk, hogy élhető környezetet teremtsenek és megtartsák, illetve odavonzzák a fiatalokat. A népfőiskola tagja a Kárpát-medencei Népfőiskola Hálózatnak. A település közösségeinek fejlődésében különösen fontos szerepet játszik az önkéntesség, hiszen több közösség vezetője – például a helyi színház – önkéntes alapon végzi a tevékenységét.

A salgótarjáni szakmai napon Tar község mindennapjaiba is bepillantást nyertünk. A civil szervezetek munkája nagyban befolyásolja az önkormányzat döntéseit, működését. A polgármester véleménye szerint a civil szervezetek nélkül egy település vagy önkormányzat nem tud megállni a saját lábán, kölcsönösen szükségük van egymásra. Tar településen a helyi értékek bemutatása a civil szervezetek feladata, így a közös értékek védelmezése közösséggé kovácsolja az embereket. A tariak részt vesznek a Pajtaszínházi programban, "Tari Pajtások" néven működik egy amatőr színjátszókörük, ami egyben remek lehetőséget nyújt arra, hogy a színjátszás iránt érdeklődők közösséget alkossanak.

A bajai Türr István Múzeumban a múzeum látványtárát és foglalkoztató termeit látogattuk meg. A múzeum munkatársainak meghatározó szemlélete az, hogy a tudás és az érték, amit őriznek, akkor létezik igazán, ha használják. A „Színkeverő – reménység, oktatás, művészet, alkotás" című program hátrányos helyzetű és roma gyermekek kulturális integrációját, valamint az összetartozás érzésének erősítését tűzte ki célul. Öt intézmény és egyesület fogott össze a megvalósításához, fél év alatt több száz hátrányos helyzetű gyermeket értek el. Fontos céljuk volt, hogy a gyerekek figyelmét ráirányítsák a környező világra, hogy felismerjék annak sokszínűségét, értékeit.

Győr-Moson-Sopron megyében a Mosonmagyaróvári Múzeum munkájával ismerkedtünk meg. A területi múzeum összesen 26 település muzeális intézményét fogja össze, elsősorban Moson Vármegye történetére, kulturális emlékeire és hagyományaira fókuszálva. A közösségfejlesztés témakörét múzeumspecifikus módon közelítik meg: közösségfejlesztés makroszinten, ismeretfeltárás, közvetítés, valamint az identitás erősítése a legfőbb irányvonalak. A múzeum több közösségnek és programnak ad teret. A közösségek közül kiemelkedik a hagyomány és értékőrző egyesületek munkája, a programok közül pedig a Múzeumi zenés barangolások, amelyek zenei aláfestéssel a vármegye történetét mutatják be korszakok szerint.

Vas megyében Bejcgyertyánost látogattuk meg, ahol a település kosárfonásra épülő kulturális alapú gazdaságfejlesztési programjával ismerkedtünk meg. A települést Nyugat-Dunántúl egyik legnagyobb egybefüggő erdősége veszi körül, a Farkas-erdő. E természeti adottságok miatt is Bejcgyertyánoson a kosárfonásnak nagy hagyománya van. Mostanra már csak néhányan foglalkoznak kosárfonással, és alig termesztenek vesszőt, mégis ez szolgáltatta az alapját annak a sikeres pályázatnak, ami az Együtt Bejcgyertyánosért Egyesület gondozásában valósul meg „Értékeink

WWW.NMI.HU

helyben vannak" címmel a „Cselekvő közösségek–aktív közösségi szerepvállalás" mintaprojektjeként. Az egyesület tevékenységei és céljai között szerepel: kulturális tevékenység, Bejcgyertyános belterületének, környezetének szépítése, egészségmegőrzés, falutörténet-kutatás, hagyományápolás, valamint a helyi Teleház létrehozása. A Helyi Értéktár Bizottság által kezelt, a népi kézművesség részét képező kosárfonás kiterjesztése szolgált alapul olyan jó gyakorlatként, ami egyben a generációk közötti kapcsolatok, valamint a társadalmi részvétel és identitástudat erősítéséhez, az értékek átörökítéséhez és a gazdaságfejlesztéshez is hozzájárul.

Fejér megyében, a Székesfehérváron megrendezett konferencián a „VELED az Ifjúságért" Kulturális és Hagyományőrző Egyesület elnöke a fiatalok bevonásának hatékony módszertanát osztotta meg velünk. Az egyesület alulról szerveződő közösségként kezdett el működni kifejezetten a fiatalok igényei alapján, akik maguknak kezdték el szervezni a programokat, csoportokat. Kortárs segítő rendszert alakítottak ki. Az egyesület elnöke elmondta: „ifjúsági egyesületet humor nélkül nem lehet csinálni". Nagyon sok közösségi programot szerveznek, ilyenek a Gobé koncert, a Batyus buli, vagy az Ififeszt. Idén a legjobb ifjúsági közösség kategóriában 3. díjat kaptak.

Zalaegerszeg-Botfán jártunkban az Összefogás Botfáért Egyesület munkáját ismertük meg. Az egyesület mára egyik fő szervezője Botfa közösségi életének. A városrészi egyesületekkel együttműködve szervezik a Pünkösdi Városrészi Napokat, a Botfai Szüreti Felvonulást, az „Adventi Mindenki Karácsonyfája" ünnepi műsorát. A közelmúlt fejleménye, hogy egy környezettudatosságot erősítő programot, a környező élővilág 24 órás fajfeltáró rendezvényét, az úgynevezett Bioblitz-et is szervezik, valamint a Mária út Zala megyei szakaszának fejlesztésében is aktív szerepet vállalnak. Az egyesület a városrészben működő jogilag nem önálló közösségek támogatását is felvállalta. Segítségükkel működik a Botfai Citerazenekar, a Lányok-Asszonyok Klub, az Őszirózsa Nyugdíjas Klub. Segítséget nyújtanak, és szoros együttműködésben dolgoznak a Botfai Lakóterületi Sport Club tagságával, valamint a Botfán működő Mindszenty Ifjúsági Házzal.

Békés megyében, a Gyulai Ifjúsági Központban a fiatalok önkéntes munkára nevelésével, közösségi tevékenységeivel ismerkedtünk meg. A központ egy 120 órás kurzust szervez fiataloknak, akik önkénteseként szeretnének dolgozni. A nagy érdeklődésre való tekintettel 12 éves kortól már előkészítő kurzust is indítanak, ahol a résztvevők a mindennapi munka és a társadalmi szerepvállalás értékeit ismerhetik meg és gyakorolhatják saját közösségeikben.

A veszprémi tanulmányút-konferencia napján a pápai Jókai Mór Művelődési Központ Bakancsos Túracsoportjának munkájáról hallottunk érdekes előadást „Közösségfejlesztés és egyesületi működés" címmel, amely a közös lakóhely és a közösen megélt programok összekovácsoló erejét mutatta be. A csoport – a helytörténetre, helyismeretre építő tematikus kirándulásokkal – a természeti környezet, valamint a hozzá kapcsolódó történelmi és kulturális hagyományok megismerését tűzte ki célul. A Bakancsos Túracsoport tagjai saját szervezésű programjaikon túl más programok lebonyolításában is besegítenek. A túracsoport tevékenységében aktívan részt vesznek a fiatalok is.

KALMÁR ERIKA – A Nyíregyházi Tanárképző Főiskolán szerzett tanári diplomát magyar-orosz szakon. A Bálint György Újságíró Akadémián 1998-ban szerzett felsőfokú újságírói szakképesítést, 2013-ban pedig képességfejlesztő tréneri képesítést. Hosszú évekig gazdasági újságíróként dolgozott Debrecenben a megyei napilapnál, illetve Hajdú-Bihar megyében számos szervezetnek, vállalkozásnak végzett PR-kommunikációs-marketing és rendezvényszervezői tevékenységet. Az utóbbi tíz évben részt vett több Európai uniós projekt megvalósításában, illetve tapasztalatokat szerzett közbeszerzési eljárások menedzselésében és nemzetközi kiállítások szervezésében lebonyolításában. Jelenleg az NMI Művelődési Intézet Cselekvő közösségek projektjének kommunikációs csoportvezetője.

Margitta Nóra

Külföldi tanulmányutak

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt átfogó célja, hogy a kulturális intézményrendszer – könyvtárak, múzeumok és művelődési házak – egyedi eszközeivel segítse a települések önkormányzatai, kulturális intézményei és lakosai közötti kapcsolatok erősítését, annak érdekében, hogy minél több aktív, a helyi társadalmat megmozgató közösség jöjjön létre. Ez több más mellett azért is fontos, mert a közösségek szerepvállalása hozzájárulhat a szegénység, a társadalmi kirekesztettség enyhítéséhez, továbbá erősítheti a nemzeti, közösségi és egyéni felelősségvállalást, és a társadalmi összetartozás érzését.

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás kiemelt projekten belül a konzorciumot vezető szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ egyik fontos feladata, hogy szakmai tanulmányutakat szervezzen különböző Európai Uniós országokba annak érdekében, hogy a résztvevők minél több létező jó gyakorlattal ismerkedhessenek meg, valamint új, nemzetközi kapcsolatokat építhessenek.

A tanulmányutakra – a projekt alapfeltételeinek megfelelően Budapest és Pest megye kivételével – településenként 2-2 fő jelentkezhet, összességében 200 települést kell elérnünk. A célcsoportba tartoznak a kulturális közösségek és civil szervezetek tagjai és vezetői; kulturális intézmények (könyvtárak, múzeumok, közösségi házak) szakemberei; helyi, TOP pályázaton nyertes önkormányzatok képviselői. Mivel a tanulmányutakon való részvétel teljesen ingyenes, a projekt fedezi az útiköltséget, a szállás, étkezések, biztosítás, belépők díját. A résztvevőknek alá kell írniuk, hogy elfogadják az utazási feltételeket, melybe útibeszámoló elkészítése is beletartozik.

Egy-egy tanulmányúton 20 jelentkező vehet részt. Mivel a tanulmányutak iránt elég nagy az érdeklődés, ezért az online jelentkezési lapon szereplő motivációs kérdésekre adott válaszok alapján bíráló bizottság dönti el, hogy ki utazhat. Minden csoportot a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Cselekvő közösségek projektjének két munkatársa és egy idegenvezető/tolmács kísér.

2018 júliusa és 2019 júniusa között 12 tanulmányutat szervezünk. Az első úticél a romániai Sepsiszentgyörgy volt, ezt követően Ausztriában és Szlovákiában, Szlovéniában, Lengyelországban, Németországban, Belgiumban, Horvátországban, Hollandiában és Csehországban járt már csoport,

www.nmi.hu

az utolsó három út helyszíne Dánia, Ausztria és Románia lesz.

A tanulmányutak résztvevői könyvtárakat, múzeumokat, kulturális helyszíneket és aktív közösségeket látogatnak meg. Ahol lehetséges volt, a helyi magyar közösséggel is sok esetben izgalmas találkozásokra került sor. Remélhetőleg ezen szervezetek némelyikével a résztvevők és a projekt is valamilyen módon tartani fogja a kapcsolatot.

Az intézmények, kiállítások megtekintésén túl beszélgetésekre és előadásokra is sor kerül. A szervezés során igyekeztünk olyan szakemberekkel felvenni a kapcsolatot, akik a projekt alábbi kiemelt témáival foglalkoznak: az intézmények közösségi alapú (társadalmiasított) működtetése, önkéntesség, önkéntesek szerepe, önkéntes management, a közösségek bevonásának, aktivizálásának lehetőségei, a kulturális közösségfejlesztéssel kapcsolatos tapasztalatok, a kulturális esélyteremtés: hátrányos helyzetűek, kisebbségek elérése, közösségi integrációjuk, különböző kulturális intézmények együttműködésének lehetőségei, ennek nehézségei és előnyei.

Eddig minden út során felmerült a kérdés, hogy egy kis település kulturális szakembere vagy vezetője mit tanulhat vagy vehet át egy nagy, országos intézménytől, egy nemzeti könyvtártól vagy múzeumtól, de aztán mindenki felismerte, hogy bár minden nem adaptálható, de egy-egy részlet új utakat nyithat meg.

A tanulmányutak másik fontos tanulsága, hogy a fenti kérdésekre mindenhol keresik a válaszokat és az új megoldásokat, továbbá, hogy a „rossz" példákból is lehet tanulni. Vannak, ahol már nagy hagyománya van például az önkéntességnek, de az is tanulságos, hogy egy-egy intézmény miként indít el egy ilyen programot.

A projekt célja, hogy a tapasztalatok minél szélesebb körben hozzáférhetővé váljanak, és minél többen felhasználhassák a látottakat saját lehetőségeiknek, igényeiknek megfelelően. Minden útról beszámoló kerül fel a Cselekvő közösségek projekt honlapjára. A résztvevők útibeszámolóit is felhasználva a projektmunkatársak tanulmányaival egy Múzeumi iránytű kötet fog megjelenni, mely az európai múzeumi jó gyakorlatokat mutatja be, valamint egy online kiadvány is készül, ami a projekt összes külföldi és belföldi tanulmányútját ismerteti.

A tanulmányutaktól azt várjuk, hogy a résztvevők szemléletét megváltoztassa: a közösségek tagjai és a kulturális intézmények képviselői nyitottabbakká váljanak az együttműködésre, a kulturális intézmények dolgozói jobban megismerjék a civil szervezeteket, fedezzék fel az önkéntességben rejlő lehetőségeket, az önkormányzatok képviselői ismerjék meg a kulturális intézmények közösségteremtő, integráló lehetőségeit.

A tanulmányutak célja volt, hogy lehetőséget nyújtson a külföldi kapcsolatok építésére és új, hazai kollégák megismerésére. Az is előfordult, hogy a szomszédos települések szakemberei az utazás során találkoztak először. A beérkezett útibeszámolók és a kísérők beszámolói alapján azt mondhatjuk, hogy a kitűzött célokat elértük.

MARGITTA NÓRA – Az ELTE Bölcsészettudományi karán szerzett magyar-esztétika szakos diplomát. Korábban fordítóként és idegenvezetőként dolgozott. Évek óta fotózik. Jelenleg a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Cselekvő közösségek projektcsapatának rendezvényszervező munkatársaként nemzetközi konferenciát, illetve külföldi tanulmányutakat szervez, dokumentál és a projekthez kötődő rendezvényeket fotózza.

Balogh Vivien

„Tanulj, gondolkodj, játssz okosan és építs egy olyan települést, ahol te is szívesen élnél”

Tanulási rendszer online és offline térben

A „Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás” EFOP-1.3.1-15-2016-00001 kiemelt projekt keretében a kulturális intézményrendszert is megismertető offline és online játékok készültek el. A játékok kidolgozásában mind a három konzorciumi partner – Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., és az Országos Széchényi Könyvtár szakemberei, külsős szakemberek és egy fejlesztő cég vett részt. A fejlesztések célja egy közösségi tanulási és motivációs rendszer létrehozása, amely hasznos információkat ad át a felhasználóknak interaktív módon, újszerű eszközökkel.

A játékok segítségével a felhasználók szórakoztató feladatokon keresztül ismerhetik meg az értékközpontú, élményalapú közösségépítő lehetőségeket. Mindemellett a közösségfejlesztésre és közösségi kezdeményezések elindítására vonatkozó konkrét ismereteket is elsajátíthatnak. A játékok a közösségi tanulási motivációkra építenek, elősegítik az egyének társadalmi részvételre való nyitottságát. Fejlesztik az állampolgári és a kulturális kompetenciákat, valamint a kommunikációs, logikai készségeket. Hozzásegítik az egyént a kreatív és innovatív közösségi kultúra elsajátításához és az inspiráló lakókörnyezet kialakításához.

A játékokat úgy alakítottuk ki, hogy egyrészt bemutassák a három intézmény – múzeum, közművelődési intézmény, könyvtár – sajátosságait és innovatív programjait, másrészt a projekt legfontosabb célkitűzéseit, többek között az esélyegyenlőséget, a közösségfejlesztést, az önkéntességet és az

www.nmi.hu

intézmények társadalmi alapú működését. Fontosnak tartottuk azt is, hogy minél szélesebb társadalmi réteget elérhessünk, így a játékokat úgy alakítottuk ki, hogy a szakmabelieket és a szakmában kevésbé jártas lakosságot is be tudjuk vonni. A projekt keretében kétfajta tanulási rendszert dolgoztunk ki online és offline térben.

Virtuális tér a közösségek fejlesztésért

Minden település fejlődése nagy mértékben függ attól, hogy az ott élők mennyire veszik kezükbe a saját és lakóhelyük sorsát, ügyeit. Fontos, hogy a lakók aktívan részt vegyenek a helyi ügyekben és tudatosan szervezzék életüket. Az online játék a www.kozossegijatek.hu oldalon érhető el. Célja, hogy felhívja a játékosok figyelmét a lakókörnyezetük fontosságára, szerepére, a közösségfejlesztésben rejlő lehetőségekre, és ösztönözze a játékost a közösségépítésre, az aktív részvételre és szerepvállalásra. A játék elősegíti a felhasználók bevonódását a kommunikációba és egyéni kompetenciákat fejleszt. A játék pozitív élményeken keresztül ismerteti meg egy adott közösség tagjaival az annak fejlesztéséhez kapcsolódó lehetőségeket.

A „Cselekvő város" egy kerettörténetre épül, miszerint a játékos egy település lakója. A településen megüresedik egy önkormányzati épület, amelyet élettel lehet megtölteni. A játék során a játékos meghatározhatja, hogy milyen funkciókat kapjon az épület, milyen irányba fejlesszék azt. Közben információt kap a közösségfejlesztés módszertanáról, jó és rossz példákról, a múzeumi, a könyvtári, illetve a közművelődési intézményrendszerről és az intézmények közösségi szerepeiről. A kerettörténetnek köszönhetően a játékos el tudja helyezni magát egy kihívás megoldásában, így elköteleződik a cél iránt.

A játék során négy pályát lehet teljesíteni. Az első a *Közösségi döntés*, ahol döntünk az üresen álló önkormányzati épület felhasználásáról. Döntésünk meghozatalakor ügyelnünk kell arra, hogy a közösség érdekeit tartsuk szem előtt. Ezt követően a három pálya a három szakterületet mutatja be. A *Könyvtárkaland* során a helyi könyvtárról, annak működéséről és szolgáltatásairól kell döntenünk. A *Közösségi kiállítás* lehetőséget teremt számunkra, hogy a lakosok bevonásával, a lakosság igényeit előtérbe helyezve szervezzünk kiállítást. A közművelődési intézmények működését a *Közösségi kert és játszótér* mutatja be. A létrehozott épület kertjében közösen alakíthatunk ki egy parkot és játszóteret.

Az egyes állomásokon a játékosok négy-négy minijátékkal találkoznak. Egy minijátékot többször is újra lehet játszani a játék teljesítéséig. Minden állomáson négy minijáték teljesítése szükséges a következő állomás eléréséhez. A játékosok a minijátékok során számos hasznos információra tesznek szert. A lakosok véleményét, álláspontját is megismerve sok közösségi- és kulturális szakmai alapismereteket is szereznek.

A játékban lehetőség van egyénileg és csapatban is játszani. Egyéni játék esetében a játékos egyedül teljesíti az egyes pályákat. Új funkcióként lehetőség van csapatokban teljesíteni az egyes állomásokat, megválaszolni a kérdéseket. Bármely játékos létrehozhat egy csapatot, amelyhez más játékosok csatlakozhatnak, így a pályákat együtt teljesíthetik.

A játékban több újdonság is megjelenik, amelyek segítik a játékost és aktivitásra ösztönzik. A játékost *Segítők* és *Önkéntesek* is segítik az előre haladásban. A segítők tanácsokat adnak, amelyek hasznosak és hozzájárulnak az egyes kérdések, közösség fejlődését szolgáló döntések meghozatalához. Az önkéntesek az egyes állomások közötti várakozási időt csökkentik, abban az esetben, ha igénybe vesszük a segítségüket.

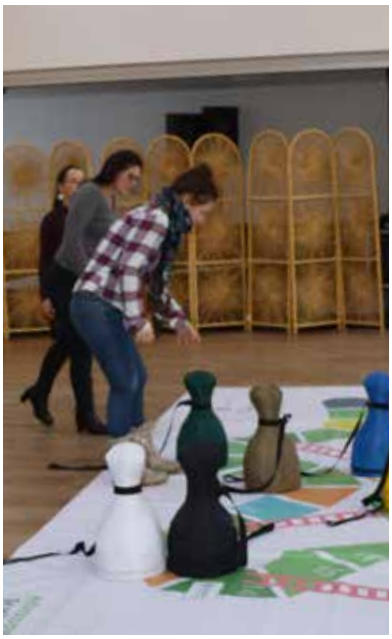

Játszani jó! – közösségfejlesztő játékok

Az online játék kidolgozása mellett „offline" játékokat is készítettünk. A projekt keretében kétféle speciális társasjátékot és egy kártyajátékot készítettünk el. A játékok közvetlen célcsoportjai a szélesen értelmezett lakosság, ideértve – 9 éves kortól – a gyermekeket, a fiatalokat, felnőtteket és időseket is. Az online játékhoz hasonlóan a játékok célja a közösségfejlesztés módszerének és alapjainak átadása, valamint a három szakterület – múzeum, könyvtár, közművelődési intézmény – megismertetése, továbbá kulturális szakemberek, kultúra területén tevékenykedők, valamint e terület döntéshozói, döntés-előkészítői érzékenyítése a szakma iránt.

Három játékot fejlesztettünk ki. Létrejött egy a szakmai érzékenyítést szolgáló, a közösségfejlesztő szakmába bepillantást engedő játék. A lakossági érzékenyítést szolgáló, a csoportdinamikára építő, pszichológiai alapokon nyugvó óriás táblás társasjáték, valamint egy kompakt kivitelezésű *Cselekvő Péter* kártyajáték.

Tangram

A Tangram egy hét elemből álló logikai játék. A Tangram esetében szükség van egy játékvezetőre, aki ismerteti a játék menetét a játékosokkal, és felügyeli a játékot. A játékosoknak lehetőségük van arra, hogy tizenhat alakzatot rakjanak ki. Az alakzatokból egy-egy betűt lehet kirakni és abban az esetben, ha mindegyik alakzatot kirakják a *Cselekvő közösség* felirat rajzolódik ki.

A játékvezető feladata, hogy előkészítse az egyes betűk kirakásához szükséges Tangram-elemeket, amelyekhez feliratokat rendel. Minden betű hét elemből áll, ezekhez olyan feliratokat kell rendelni, amelyek egy adott kérdéskörhöz, fogalomhoz kapcsolódnak. A játék nehézsége az, hogy a szükséges Tangram elemek mellett olyan elemek is megtalálhatóak, amelyek nem részei a megoldásnak. A feladat az, hogy az adott kérdéshez kapcsolódó helyes válaszokat találják meg, és oldják meg a feladványt. A játék különlegessége az, hogy a kérdésekben meghatározott szakmai fogalmak, elméleti és módszertani ismeretek, valamint példák (jógyakorlatok) az adott foglalkozás, workshoptémájához igazíthatók.

Óriás társasjáték

A játék a klasszikus „Ki nevet a végén?" típusú játékok adaptációja. A játékosok a kiválasztott bábuval a Start feliratú mezőről indulnak, majd a kockával dobott számnak megfelelően lépnek előre. Ha létra, vagy kötél mezőre érnek, a játékvezetőtől egy kérdést kapnak. Ha a kérdésre megfelelően válaszolnak létra esetén a létra másik végében található mezőre lépnek, kötélnél helyben maradnak. Helytelen válasznál, ha létra mezőn állnak helyben maradnak, kötél esetén visszacsúsznak a kötél másik végéhez. A játék győztese az a játékos vagy csapat, amelyik először éri el a cél feliratú mezőt.

Cselekvő Péter kártyajáték

A kártyákat logikai és szakterületi szempontokat figyelve párba kell állítani. Azok a párok tekinthetők érvényesnek, amelyeket a kártya birtokosa pár szóban megindokol, és az indoklást a játékostársak elfogadják. A játék addig tart, amíg egy játékos utolsó lapként a Cselekvő Péter kártyát tartja a kezében. Aki utoljára marad a lappal, az lesz a játék győztese.

BALOGH VIVIEN – Somogy megyében, Kaposváron a Nagyboldogasszony Római Katolikus Gimnáziumban érettségizett. Felsőfokú tanulmányait az Eötvös Loránd Tudományegyetem nemzetközi tanulmányok szakon végezte el. 2013 óta trénerként társadalomismereti workshopok tartásával foglalkozik, valamint több civil szervezet aktív tagja. Szakmai tapasztalatokra kommunikációs ügynökségek munkatársaként tett szert. 2017 októberétől az NMI Művelődési Intézet kommunikációs munkatársa.

Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás

Újabb gyorsjelentés kutatásokról

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás című, Emberi Erőforrás Fejlesztési Operatív Program keretében elindult (EFOP-1.3.1.-15-2016-00001 kódszámú) projekt célja a társadalmi aktivitás növelése, a közösségfejlesztés folyamatába bevont településeken a közösségi szerepvállalás, valamint a települések önkormányzatai, kulturális intézményei és lakosai közötti kapcsolatok erősítése, ezzel együtt pedig az együttműködés kultúrájának magasabb szintre emelése. Célként jelentkezett továbbá a folyamatos szakmai-módszertani támogatás biztosítása a települések és azok kulturális intézményei és civil szervezetei számára annak érdekében, hogy a társadalmi kohézió erősödjön és a közösségfejlesztési folyamatok megvalósuljanak.[1]

A fenti célok és folyamatok nyomon követése és vizsgálata érdekében több országos kutatás is lezajlott, amelyekben vizsgáltuk a közművelődési, muzeális és könyvtári szakma helyzetét, az elmúlt években végbement változásokat, a jövőbeni trendeket és a kulturális intézményrendszerre ható, azokban megjelenő társadalmi változásokat. Fontos szempontként jelentkezett a projektben kidolgozott egységes módszertan alkalmazási folyamatának követése, valamint a projektben alkalmazott kulturális közösségfejlesztő mentorok munkájának monitoringozása, annak ellenére, hogy ezt nem tekintettük hagyományos kutatói feladatnak. Annak érdekében, hogy a kutatások eredményei minél szélesebb körben hozzáférhetőek legyenek, a kutatási jelentésekből kiadványok is készülnek.[2] Ezek hamarosan a szakmai nyilvánosság elé kerülnek majd.

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt során összesen tehát egy monitoring vizsgálatra és hat kutatás megszervezésére és lebonyolítására került sor. Ezek közül egy konzorciumi feladat- és hatáskörben lett teljesítve (magyarországi múzeumok, könyvtárak és közművelődési intézmények reprezentatív felmérése), hat további kutatás pedig a közbeszerzés szigorú jogszabályi keretei között megbízott külsős kutatók feladatává vált. A kutatások önálló konzorciumi megszervezése és végrehajtása, irányítása, felügyelete és ellenőrzése a Cselekvő közösségek projekt három konzorciumi partnerének (Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, Országos Széchényi Könyvtár – Könyvtári Intézet és NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.) – azok szakmai vezetőinek, kutató-fejlesztő munkatársainak – közös feladatellátásában valósult meg. A kutató-fejlesztő tevékenységek elsődleges címzettje, fő felelőse és a közbeszerzési folyamatok lebonyolítója az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. Az operatív szervezési, koordinációs feladatokat a Művelődési Intézet Cselekvő Közösségek kutató-fejlesztő csoportja látta/látja el.

A kutató-fejlesztő tevékenységek a következők voltak:

1 forrás: https://cselekvokozossegek.hu/rolunk/a-projektrol/ Letöltés: 2019.04.25. 12:35.
2 Ez alól kivételt jelent a Kulturális közösségfejlesztő mentorhálózat működésének monitoringja elnevezésű vizsgálat, amelyről nem jelenik meg kiadvány.

- Magyarországi múzeumok, könyvtárak és közművelődési intézmények reprezentatív felmérése
- Kulturális közösségfejlesztő mentorhálózat működésének monitoringja
- Kulturális közösségszervezés gyakorlata (hatásmérés, hatásvizsgálat) kontrollcsoport-vizsgálattal
- Kulturális intézmények társadalmiasítása kontrollcsoport-vizsgálattal
- Kutatási jelentés kvalitatív kutatás eredményeiről
- Lakossági megkérdezés
- Delfi jövő- és trendkutatás.

A kutatások ismertetése

A következőkben a fent említett kutatásokat mutatjuk be röviden.

Kulturális intézményrendszer reprezentatív felmérése

A kutatás célja a hazai kulturális intézmények (közművelődési, könyvtári és muzeális intézmények) tevékenységének, jelenlegi állapotának mérése volt. A kutatás a kulturális intézmények tevékenységi rendszerének vizsgálatára összpontosított, főként az egyes intézmények társadalomban betöltött szerepére, az intézmények társadalomra gyakorolt hatására, társadalmi hasznosságára fókuszálva. Előbbiek alatt elsősorban az intézmény közösségiségét, működésének társadalmiasítottságát, a település közösségi, társadalmi hálójába való beágyazottságának mértékét értjük.

A kutatás adatfelvétele a 2017. év harmadik negyedévében valósult meg (2017. június–szeptember), egy kutatási alkalommal, 1316 kulturális intézmény megkérdezésével. 2018-ban egyrészről az adatok szakterületek szerinti elemzésére, az eredmények hazai és nemzetközi szakmai konferenciákon való nyilvános bemutatására, továbbá a kutatási eredményeket összegző, magyar nyelvű kötet kéziratának összeállítására került sor. A vizsgálat a 2015-ös Kulturális Statisztika adatszolgáltatói közül mintavételi eljárás alapján kiválasztott intézmények (kérdezőbiztos által lekérdezett) válaszai alapján, a fő projektcélok és feladatok mentén mutat be kutatási adatokat. A felmérés eredményeit összegző kiadvány nyomdai megjelenése 2019. tavaszán várható.

A mentorhálózat működésének monitoringja

A kutatási feladat célja – a mentori minőségbiztosítás részeként – a 80 fő kulturális közösségfejlesztő mentor tevékenységének, az egységes módszertan alkalmazásának folyamatkövetése, a hálózat működésének értékelése volt, településenként átlagosan 4 szereplő megkérdezésével. A kutatási feladat lehetővé tette a 80 mentor tevékenységének mérését, a Cselekvő közösségek mentorhálózati tevékenység minőségének ellenőrzését, valamint az érintettek, partnerek elégedettségének monitorozását.

A közbeszerzési résztevékenység nyertese az Eruditio Oktatási Zrt. volt, a kutatás két adatfelvételi alkalomból állt. A kutatás első adatfelvétele és az adatok elemzése 2017. szeptember–december között zajlott, összesen 237 személy vett részt az adatszolgáltatásban. A kutatás második alkalma 2018. szeptember 1. és december 31. között valósult meg, ennek során a mentorok tevékenységének, a mentorhálózat működésének értékelése valósult meg szintén egy online kérdőív segítségével. A kutatás 2. alkalma során a válaszadók összesen 316-an voltak. Az adatfelvételt követően az adatok tisztítására, majd a kutatási jelentések (egy jelentés a második alkalomra vonatkoztatva és egy összegző jelentés), illetve a településsoros adatbázisok összeállítására került sor.

Kulturális közösségszervezés gyakorlata (hatásmérés, hatásvizsgálat) kontrollcsoport-vizsgálattal

A kutatás célja a kulturális közösségszervezési folyamat hatásának mérése volt, a kulturális (közművelődési, könyvtári és muzeális) intézményekben. Ez a kutatás ráépült a korábban már említett országos reprezentatív kutatásra, amely a kulturális intézményrendszer tevékenységét vizsgálta 2017. június–szeptember között. A kutatás lényegében a projekt indulásának időszakában mutatkozó, kiinduló állapotot mérte a kulturális intézményrendszerben, és többek között az intézmények társadalmi hasznosságának vizsgálata és elemzése állt a középpontjában. A 2019. január 1. és március 31. között megvalósult kutatás a Cselekvő közösségek projekt tevékenységeinek hatását vizsgálta a kulturális intézményekben.

A közbeszerzési résztevékenység nyertese a PSYMA Hungary Kft. lett, a kutatás összesen egy alkalomból állt. 2018 decemberében a kutatás előkészítésére, ütemezésének, módszertani segédanyagának, kutatási tervének, online kérdőívének és a mintájának összeállítására került sor. A kutatásba bevont intézményeket online, a három konzorcium képviselője által aláírt

www.nmi.hu

felkérő levélben kerestük meg, és kértük fel az online kérdőív kitöltésére,[3] melyre 6 hét állt rendelkezésre, majd a kapott adatok feldolgozása és elemzése következett. A kutatás a kutatási jelentés megírásával és leadásával zárult 2019. március 31-én.

Kulturális intézmények társadalmiasítása (hatásmérés, hatásvizsgálat) kontrollcsoport-vizsgálattal

A kutatási feladat célja minimum 54 kulturális intézmény felmérése – amelyek a projekt folyamán alkalmazták intézményükben a társadalmiasítási (intézmények közösségi szemléletű működése) módszertant – két alkalommal (előmérés, utómérés), valamint előmérés egyszeri lefolytatása a szintén 54 intézményi mintájú kontrollcsoportnál. A vizsgálat egyrészt dokumentumelemzésre, másrészt intézményvezetői interjúra tagolódott. Az intézményvezetői interjúkra a társadalmiasítási módszertant alkalmazó 54 intézmény esetében került sor az utómérés alkalmával. Az intézmények mérésére így 2 alkalommal került sor.

A közbeszerzési résztevékenység nyertese az Eruditio Oktatási Zrt. lett. A kutatás első alkalma 2017 októberében indult és 2018 februárjáig tartott. A kutatásba bevonni kívánt intézmények listáját a konzorciumi partnerek állították össze. Az első adatfelvétel során 54 vizsgálati és 54 kontroll intézmény alapdokumentumainak elemzésére került sor a társadalmiasítás témakörében (összesen 36 közművelődési, 36 könyvtári és 36 muzeális intézmény), a kutatás első alkalmáról kutatási jelentés készült. A kutatás második alkalma 2019 első negyedévében (2019. január 1–március 31.) került lebonyolításra a dokumentumelemzés megismétlésével, illetve vezetői interjúk készítésével. A második alkalom során kizárólag a bevont (54) intézmények kerültek lekérdezésre. 2018-ban a második alkalom alapdokumentumainak, módosított módszertani segédanyagának, interjúvázlatának, módosított dokumentumelemzésének előkészítésére, valamint az 54 darab intézmény online, a három konzorcium képviselője által aláírt felkérő levélben történő megszólítására került sor. 2019. március 31-én zárult a második alkalom vizsgálata. Az eredmények feldolgozása, valamint a kutatási jelentés véglegesítése, kötetbe szerkesztése folyamatban van.

Kutatási jelentés a kvalitatív kutatás eredményeiről

A kulturális közösségfejlesztő mentorok, kérdezőbiztosok a közösségfejlesztői folyamatban érintett települések véleményformálóival (polgármesterek, kulturális intézményvezetők, helyi véleményvezérek, önkormányzat, polgármesteri hivatal tisztviselői) strukturált interjú módszerével felmérést végeztek. Mintanagyságuk átlagosan 7 fő (min. 5 fő, max. 9 fő) volt, 360 településen. A kérdezőbiztosok a strukturált interjúkat online felületen rögzítették, majd előre megadott szempontrendszer alapján településenként jelentéseket készítettek. Így készült összesen 360 települési jelentés azzal a céllal, hogy a későbbiekben a mentorok ezeket a jelentéseket a fejlesztő folyamat során hasznosítani tudják. Ezekből az online rögzített strukturált interjúkból, illetve a kérdezőbiztosi jelentésekből 3 alkalommal készült egy-egy összesítő kutatási jelentés.

Ebben a kutatásban a közbeszerzési résztevékenység nyertese a Kutatópont Piac- és Véleménykutató Kft. lett. A felmérés első alkalma 2018. január – június hónapok között valósult meg a TOP pályázatokban 2018. március 31-ig érintett, azok közül mintavételi eljárás során kiválasztott 360 darab település véleményfomálóinak strukturált interjúban történő lekérdezésével, majd az interjúk tapasztalatai alapján összegzett települési jelentések megírásával. Az adatfelvételt és a települési jelentéseket az első alkalom során a Cselekvő közösségek projekt kulturális közösségfejlesztő mentorai végezték. A kutatás eredményeit a kutató jelentésében összegezte, az elkészült 360 települési jelentés és a 2.480 darab interjú alapján. A második alkalom során (2018 október – december) az interjúvázlat, a települési jelentés és a minta aktualizálását követően, a kutatás adatfelvételét jellemzően külsős, az NMI és az OSZK-KI által foglalkoztatott félállású, határozott munkaszerződésű kérdezőbiztosok kezdték meg, a lekérdezés december közepéig tartott, összesen 2 160 fő válaszának rögzítésével. A második alkalom a kutatási jelentés összeállításával és átadásával zárult 2018. december 31-én. A harmadik alkalomra 2019. március és április hónapokban került sor. A kérdezőbiztosokat (72 kérdezőbiztos) ebben az esetben az SZNM-MOKK foglalkoztatta, a lekérdezés problémamentesen zajlott 2019. március 31. határidővel. Jelenleg az adatok feldolgozása és elemzése, valamint a kutatási jelentés összeállítása zajlik.

3 A mintában szereplő 1.316 kulturális intézmény megegyezik az országos reprezentatív vizsgálatban megkérdezett intézményekével. A megkeresett intézményekből 708 töltötte ki a kérdőívet. Ezt az eredményt tekintettel az online kutatások során tapasztalt alacsony részvételi hajlandóságra jónak értékeltük.

Lakossági megkérdezés

A kutatás célja, hogy a CSK projektben érintett 360 településen a település lakosságszámának arányában a 18 éven felüli lakosságból 15 000 fős minta lekérdezésre kerüljön, mind a folyamat elején, mind a folyamat végén. A kutatási feladat a projekt során elinduló folyamat lakossági oldalát érintő hatásainak mérésére irányult, melynek célja a folyamat során elinduló változás prezentálása a résztvevők, tehát a lakosság, a településvezetők, a véleményformálók, a döntéshozók irányába.

A közbeszerzési résztevékenység nyertese a GfK Hungária Piackutató Kft volt. A kutatás összesen két adatfelvételi alkalomból áll. A vizsgálat első alkalma 2018. január 1. és augusztus 31. között valósult meg, a TOP pályázatokban 2018. március 31-ig érintett 430 település 18 év feletti lakosságának önkitöltős kérdőívben történő megszólításával. Az első adatfelvétel során összesen 15 000 darab kérdőív készült el, a Szolgáltató kutatási jelentés keretében összegezte a vizsgálat eredményeit. A kutatás második alkalma 2019. január és április között valósult meg az adatfelvétel megismétlésével (430 település, 15 000 kérdőív). 2018-ban a második alkalom alapdokumentumainak (módosított kutatási terv, módosított interjú és eseménynaptár-sablon) előkészítésére, valamint az érintett 430 település polgármestereinek levélben történő tájékoztatására került sor. 2019. januárjában kezdődött a 15 000 kérdőív kiosztása a kulturális közösségfejlesztő mentorok részére, akik a kérdőívek lekérdezését végezték. A kérdőívek által nyert adatok feldolgozása és elemzése a GfK Kft., mint kutató feladata, ennek határideje 2019. április 30.

Delfi jövő- és trendkutatás

A Delfi jövő- és trendkutatás célja a kulturális közösségfejlesztés, a közművelődés, a múzeum és a könyvtár területeihez kapcsolódóan a jövőbeli várható szakmai trendek kutatása. Mindez egyrészt hazai és európai szinten a statisztikai tendenciák felvázolásával, másrészt döntéshozói és szakértői interjúkkal, harmadrészt jövőkutatási eredmények adaptálásával valósult meg.

A közbeszerzési résztevékenység nyertese a Kodolányi János Főiskola volt, a kutatás egy alkalommal, de a delfi módszer sajátosságai alapján több körben került lebonyolításra. A vizsgálat 2017 októbere és 2018 júniusa között valósult meg. A felmérés során összesen 66 magyar és 33 nemzetközi résztvevő három körös lekérdezés keretében nyilatkozott a három kulturális szakterület jövőbeli trendjeihez kapcsolódó vélekedéseiről. A kutatás eredményeit a kutató magyar és angol nyelvű jelentésekben összegezte. A magyar nyelvű nyomtatott/offline kiadvány 2019 márciusában készült el, az angol nyelvű online kiadvány 2019. tavaszán jelenik meg a tervek szerint.

Tervezett és megjelent kiadványok: Magyarországi múzeumok, könyvtárak és közművelődési intézmények reprezentatív felmérése (megjelenés folyamatban), Kulturális közösségszervezés gyakorlata (megjelenés folyamatban), Kulturális intézmények társadalmiasítása (megjelenés folyamatban), A TOP 5.3.1-16 és 6.9.2. felhívások nyertes projektjeinek eredményeit, hatásait mérő mid-term kutatási jelentés és expost jelentés (megjelenés folyamatban), Delfi jövő- és trendkutatás (megjelent), A kutatásokat összegző záró tanulmány (megjelenés folyamatban).

SÓLYOM BARBARA – Az ELTE BTK Szociológia Intézetében végzett szociológusként (2002), doktori fokozatát a Budapesti Corvinus Egyetemen szerezte (2015). Kvalitatív kutatóként korábban a BME Információs Társadalom- és Trendkutató Központjában dolgozott, majd az Infonia Alapítványnál. Különböző piackutató cégek kutatói munkatársa volt, illetve saját kutatócége révén önállósította magát. 2015-2017 között az Óbudai Egyetem Egyetemi Kutató és Innovációs Központjában működő Digitális Kultúra és Humán Technológiai Tudásközpont tudományos munkatársaként dolgozott. Az ELTE és a BCE korábbi óraadója. 2018 óta az NMI Művelődési Intézet Nkft. „Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás" projekt kutató-fejlesztő munkatársa. Angol és magyar nyelvű cikkei, tanulmányai olvashatóak etnikumok közötti kapcsolatokról (pl. KOME, Jel-Kép, Tabula, Kultúra és Közösség, MTA Kisebbségkutató Intézet), illetve különböző empirikus kutatásokról (pl. Információs Társadalom, Új Pedagógiai Szemle).

DR. PONYI LÁSZLÓ – Kutató-fejlesztő csoport vezetője közművelődési területen a Cselekvő közösségek projektben. Történelem, népművelés, filozófia, igazgatás-szervező szakokon szerzett diplomát. Mintegy két évtizede tanít a felsőoktatásban. Közművelődési szakértő, a Közművelődési Akkreditációs Bizottság tagja, az Eszterházy Károly Egyetem Neveléstudományi Doktori Iskolájának doktora. Kutatási és érdeklődési területe: kultúra és közigazgatás, kisebbség és közművelődés, roma közösségi házak, mozgókép-kultúra. A Nagycsaládosok Egri Egyesületének elnöke, a Heves Megyei Népművelők Egyesületének tagja.

Tóth Vivien

Közösségfejlesztő folyamatok zajlanak országosan

Országosan több mint 250 nyertes projektnek van lehetősége közösségfejlesztési folyamat megvalósítására az országban a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program 5.3.1-16 és 6.9.2-16 kódszámú pályázatának köszönhetően. A helyi identitás és kohézió erősítésére elnyert összegek felhasználása a legtöbb helyen már elkezdődött és a nyertesek sok értékes tapasztalatról tudnak beszámolni, de vannak olyanok is, akik még csak a legelején, a szerződéskötésnél tartanak.

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt 2019. március 11. és április 25. között az ország a 18 megyéjében (kivéve Budapest és Pest megye) nyújtott találkozási lehetőséget a nyertes konzorciumok részére, hogy egy szakmai nap keretében megismerkedhessenek egymással és egymástól jó ötleteket „lopva" feltöltődhessenek. A TOP jó gyakorlatokat bemutató eseményen délelőttönként a hangsúly az inspiráló előadásokon volt, a délután folyamán pedig kötetlen beszélgetésre, műhelymunkára volt lehetőség, ahol jobban elmélyedhettünk egy-egy kérdésben. A résztvevőkön túl pedig nekünk is hasznos tapasztalat volt megyéről megyére látni, hogy hol mi zajlik, kinek, milyen tapasztalásai vannak eddig, milyen terveket szövögetnek és jó volt megismerni azokat a személyeket, akik egy-egy ilyen projekt mögött állnak.

Háttér

Általánosságban elmondható, hogy a pályázatok nagy részét több település együtt bonyolítja le, nem ritka az 5-6 vagy annál több településes konzorcium sem. Ezekben az esetekben a fejlesztői feladat átalakul és a lokális, helyi fókuszról egy térségi nézőpontra kell átváltani. Azt tapasztaltuk, hogy még a szomszédos .települések is lehetnek különbözőek, ha a lakosság összetételét, a település múltját vagy közösségi aktivitását nézzük. Ilyen helyzetben többször a különválasztás mellett döntenek, és a helyi sajátosságokat kiemelve kezdeményeznek aktivitásokat a településeken, máshol pedig ebből a különbözőségből próbálnak előnyt kovácsolni, és megkezdődik a közös pontok felfedezése vagy kiemelése a települések között. A Baranyai megyei Mozsgón például 7 település van egy konzorciumban, a települések szomszédolását in-

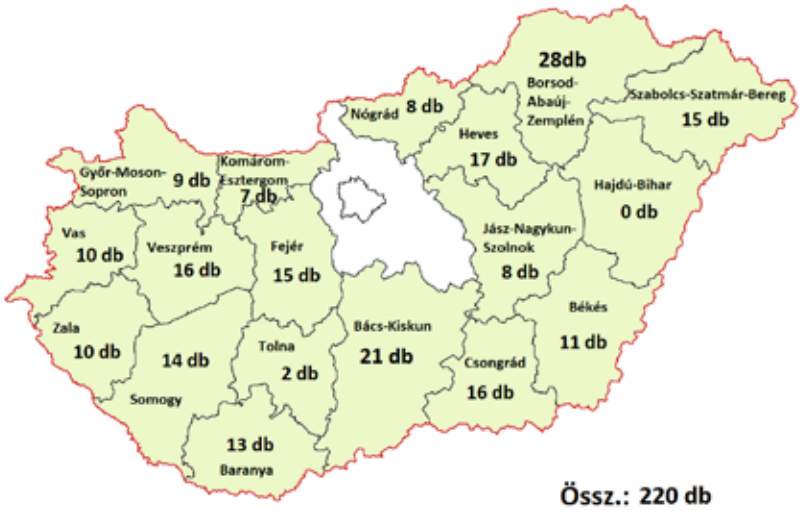

dították el. Ezt úgy kell elképzelni, mint egy tanulmányutat, amelynek a célpontja valamelyik szomszédos település. Így mind a 7 településnek van lehetősége bemutatkozni a többieknek, felkészülni, vendégül látni az érkezőket és egyben megismerni, ki lakik a szomszédban, milyen szokásaik vannak, mire büszkék, és milyen az élet ott. Szokták mondani, hogy érdemes kipróbálni milyen turistának lenni a saját hazádban, nem is rossz ötlet.

Bőven rejt kihívásokat a közösségfejlesztés egy olyan célterületen is, amely egy településhez tartozik. Sokak számára ismerősek lehetnek a falu alvége és felvége közötti különbségek, vagy említhetnénk akár egy kertvárosi rész és egy lakótelep kontrasztját is. Ilyen és ehhez hasonló helyi sajátosságok megjelennek több pályázatban is.

Van-e városi közösségfejlesztés?

A megyei jogú városok közül 16 nyert a TOP 6.9.2-16 pályázaton, amely kifejezetten városi közösségfejlesztésre fókuszál. De vajon mekkora és milyen különbségek vannak egy kistelepülés, falu és egy nagyváros között közösségfejlesztési szempontból? Beszélhetünk-e kifejezetten városi közösségfejlesztésről? Szakmai körökben is zajlanak erről diskurzusok, hiszen vannak olyan tényezők, amelyek alapjaiban határoznak meg egy várost. Ilyen az adott térségben betöltött központi szerep, a szolgáltatások és funkciók sűrűsödése, illetve nem elhanyagolható a lakosságszám mérete sem, hiszen egy-egy nagyobb lakótelepen egy egész falunyi ember él. A léptéket tekintve mindenképpen nagyobb egy ilyen fejlesztési folyamat, de vannak tényezők, amiben nem lehet különbséget tenni – állapítottuk meg több beszélgetés alkalmával is. Ahogy településenként is eltérő kérdések, élethelyezetek merülnek fel, úgy egy-egy város is más fajta kihívásokkal küzd. Fontos az adott helyzet alapos vizsgálata, és a fejlesztési folyamat személyre szabása.

Több különbség is van a tizenhat projekt között. Az egyik ilyen a célterületek felosztása. Hogyan lehet belátható részekre osztani egy több tízezer fős lakossággal rendelkező várost? Láthatunk erre olyan megoldást, hogy az egész területet felosztották bizonyos tényezők alapján, mint például Sopronban vagy Kecskeméten, máshol pedig egy vagy több célterületre fókuszálva zajlik a folyamat. Szolnokon például 5 különböző célterület került kijelölésre, vagy még Egert megemlítve, ahol egy jól körül határolható kb. 10 ezer lakosú lakótelepi környezetben valósítanak meg közösségfejlesztést.

Ki hol tart?

A pályázati felhívás mérföldkövekre osztotta a folyamatot, ahol általában az első mérföldkő az előkészítési szakasz, a második és harmadik a felmérés időszaka – közösségi interjúk, közösségi beszélgetések és a közösségi felmérés elkészítése – a további mérföldkövek pedig a cselekvési terv elkészítése és megvalósítása. Eszerint a felosztás szerint zajlanak a folyamatok és elmondható, hogy teljesen különböző szakaszokban tartanak a projektek. Az első „fecskék" 2017 nyarán kapták meg az eredményt, hogy elkezdhetik megvalósítani a nyertes pályázatot, az utolsókról pedig még nincs információnk, mivel néhány megyében még további nyertesek várhatók. Egy megyén belül is vannak nagy eltérések a folyamatot megvalósítók állapota között, vannak olyanok, akik egyszerre kapták meg a zöld jelzést, és a saját tempójukat követve mégis máshol tartanak a megvalósításban.

Szerencsés helyzetekben az egymást követő projektek egy-egy hivatali út kijárása után tovább tudják adni a tapasztalatokat, megkönnyítve az hátrább tartó projektek feladatát. Mindkét pályázat ellenőrzését a Magyar Államkincstár Megyei Igazgatóságai végzik, ami azt jelenti, hogy megyénként lehetnek eltérőek az elvárt formai vagy tartalmi kritériumok, ezért fontos, hogy mindig az adott megye válaszát tekintsék a pályázók irányadónak. A kapcsolat legtöbb esetben gördülékeny a hivatal és a pályázók között, de többen

www.nmi.hu

elmondták, hogy ennek a kommunikációs csatornának a kialakításán dolgozni kellett. Meg kellett találni azt a közös nyelvet, amit mindkét fél ért, hiszen ez a projekt egy „soft" pályázat emberekkel, sok, előre nem látható tényezővel, amelynek a számonkérése sokkal nehezebb, mint akár egy épület felépítése tégláról téglára. Több szakmai napon is sikerült ezen a kapcsolaton mélyíteni, amikor a MÁK munkatársai személyesen részt vettek és megosztották a saját nézőpontjukat.

A folyamat különböző szakaszaiból adódó tapasztalatok megosztása egyébként nem csak a pályázat megfelelő dokumentációja szempontjából lehet hasznos, hanem szakmailag is. Sokat jelenthetnek azok a meglátások, hogy kinek milyen módszer vált be a közösségi beszélgetések meghívásakor, hogyan juttatták el minden háztartásba a közösségi felmérés kérdőíveit és mit csinálnának másként, ha újra kezdhetnék a cselekvési terv összeállítását. Ilyen szakmai fórumok nem csak megyén belül alakulhatnak ki, hanem azon túl is, hiszen ezek az ötletek, praktikák nem kötődnek megyei sajátosságokhoz. Erre láthattunk több példát is, az egyik ilyen kiemelkedő közös munka 3 projekt szoros együttműködése volt Győr-Moson-Sopron és Vas megyéből.

Ki a közösségfejlesztő?

A pályázati felhívás megjelenésével a pályázók elkezdhettek gondolkodni, hogy kit bízzanak meg azzal a kiemelt feladattal, hogy közösségfejlesztő lehessen egy adott területen. Már akkor látszott, hogy sokkal több szakemberre van szükség, mint ahányan rendelkezésre állnak országosan. De akkor ki lesz a legmegfelelőbb személy erre? Olyan emberre van szükség, akinek *„bátorító-ösztönző, informáló, kapcsolatszervező munkája életre segítheti vagy kiegészítheti, megerősítheti a meglévő közösségi erőforrásokat."*[1] – olvashatjuk a szakirodalomban a definíciót. Ez a szakember a személyiségével dolgozik, személyes kapcsolatokat alakít ki a célterületen élő lakossággal és fontos, hogy hiteles legyen a szerepében.

A projektek többségében úgy látszik, hogy sikerült megtalálni a megfelelő személyeket, még ha előtte akár teljesen más pozíciót is töltöttek be a településen. Akad köztük, aki postás volt előtte, gyógyszerész, közgazdász vagy a gazdasági osztályt vezette, de a legtöbben mégis érthetően a kulturális területről érkeztek. Változó, hogy ki milyen munkarendben látja el a feladatát, vannak 4-6 és heti 8 órában foglalkoztatott közösségfejlesztők is. A képzésük folyamatosan zajlik, mind a Cselekvő közösségek projekt által biztosított 60 órás Kulturális közösségfejlesztés gyakorlata képzést, mind pedig a 120 órás piaci alapon megszerezhető Közösségfejlesztő képzést többen elvégezték már.

Konzorciumvezető

A pályázat beadásakor feltétel volt, hogy ha nem a helyi önkormányzat a pályázó, akkor konzorciumi partnerként be kell vonni a megvalósításba. A legtöbb helyen ez úgy alakult, hogy maga a települési önkormányzat lett a lebonyolítója a folyamatnak, konzorciumban a helyi kulturális intézményekkel és adott esetben egy vagy több helyi civil szervezettel. De láttunk arra is

1 (Varga A., Vercseg, 1998, 22)

példát, hogy egy aktív civil szervezet állt a projekt élére, és több éves helyi közösségfejlesztői tapasztalattal aktivizálja a lakosságot.

Több olyan pályázat is van, ahol egy művelődési ház, egy könyvtár vagy egy múzeum vette kézbe a folyamatot. Ezek azok a helyek lehetnek a településen, amelyek teret adnak az együttlétre, ahol találkozik a helyi lakosság és ahol, ha ez még intézményi támogatással is párosul, akkor virágzó együttműködések jöhetnek létre. Ehhez mérten pedig a közösségfejlesztési folyamatban olyan eszközöket, módszereket használnak fel, amelyek hasonlítanak az általuk eddig megszokottakhoz.

Mentorok összeszervező ereje

Egy országos mentorhálózat előnye, hogy az országos jelenléte miatt szélesebb rálátást tud adni a folyamatokra. A Cselekvő közösségek projekt közösségfejlesztő mentorai ismerik az egymás megyéjében lévő folyamatokat, így egy-egy helyzetben megyén kívüli tapasztalatokat is fel tudnak használni a szakmai támogatás során. Mivel egy mentorhoz nem csak egy konzorcium tartozik, a saját pályázói között is tud közvetíteni. Több TOP pályázatot lebonyolító is elmondta, hogy sokat jelent neki a hozzá tartozó mentor jelenléte, támogatása.

A közös pontok kiaknázására több megyében szakmai fórumokat tartottak a közösségfejlesztők, szakmai vezetők, projektmenedzserek, illetve számos esetben polgármesterek részvételével. Egy-egy találkozó alkalmával érdemes volt átbeszélni ki hol tart, mire lenne szüksége, milyen kérdések foglalkoztatják. Ilyen találkozók mentén alakultak közös online csoportok, levelezőlisták is, ahol gyorsabb reagálásra is lehetőség van.

Megmozdul az ország

Ennyire kiterjedt közösségfejlesztési folyamat talán nem is zajlott az országban, érdemes rájuk odafigyelni. Emberekkel, közösségekkel dolgozni nem egyszerű folyamat, rá kell érezni módszerekre és a jelenlét mennyiségére. Felelősségünk van abban, hogy ha valamit elindítunk, akkor azt nem hagyhatjuk ott egyik percről a másikra, hiszen azok az emberek, akikkel találkozunk, megbíznak bennünk, hisznek nekünk és hajlandóak az együttműködésre. Ezeknek a projekteknek az időtartama átlagosan 3 év, ami pályázati szemmel nézve hosszú időnek tűnhet, de bármilyen változtatást elérni egy településen még hosszabb idő, főleg, ha tartós változásokat szeretnénk elérni. Ez az időszak jó lehetőséget nyújthat arra is, hogy az időkereten túlnézzünk, és megszilárdítsunk olyan közösségi folyamatokat, amelyek a települések jövőjét alapozhatják meg.

TÓTH VIVIEN (közösségfejlesztő) – A Cselekvő közösségek projekt mentorhálózatért felelős munkatársa az NMI Művelődési Intézetben. Társadalmi tanulmányok alapszakon, majd az ELTE-n Közösségi és civil tanulmányok mesterképzésen szerzett diplomát, jelenleg pedig Urbanisztikát hallgat a BME-n. Közösségfejlesztési tapasztalatokat egy városrehabilitációs program szomszédsági munkájában gyűjtött, amelynek a helyiek aktivizálása volt a célja. Érdeklődési területei közé tartoznak a közösségi módszerekkel történő városfejlesztés és a közösségfejlesztés minden területe.

GARAY ÉVA

A mentorhálózat mentor szemmel

A mentorhálózaton elgondolkodva és ennek keretében tevékenykedve különböző szavak jutnak eszembe, amelyekkel megpróbálom megfogalmazni azt, hogy nekem mit jelent a mentori munka és a mentorhálózat. Nagyon sokszínű tevékenység, komoly szakmai feladat, amelyet jelentősen meghatároz a mentor személyisége is.

A ogalmak, amelyek ezzel kapcsolatban eszembe jutnak a következők: egyén, csoport, kapcsolat, rendszer és hálózat. De mit is értek ezen fogalmak alatt?

Az egyén

Egyének vagyunk, individuumok. Jellemző ránk a sokféleség, amit hozunk magunkkal, vagy tanultuk, vagy éppen az adott régióból az ősi hagyományainkkal együtt örököltük. A mentorok is elsősorban individumokként, egyénekként működnek, ugyanakkor sokrétű tapasztalattal bíró szakemberek is, akik mentoráltjukat – legyen az egyén vagy közösség – felkészültségüknek köszönhetően megfelelő információkkal látják el.

A mentoroknak ismerniük kell az adott közösséget, a mentorált település felépítését, kultúráját, hogy a módszertani kiadványok ajánlása mellett gyakorlati tanácsokkal is segíteni tudják a mentoráltak szakmai és személyes fejlődését. Ehhez természetesen nagyfokú empatiára van szükség. A mentor számos színtéren és sok szereplővel érintkezve végzi munkáját, összetett kommunikációs térben tevékenykedik, ezért ennek megfelelő attitűdökkel, képességekkel és tudással kell rendelkeznie a sikeres mentorálás érdekében. Mentori képességeink fejlődésében sokat segítettek a képzések, a szakmai együttműködést erősítő alkalmak, a mentor koordinátoraink és a hálózatban dolgozó valamennyi munkatársunk, szakmai segítőnk, barátunk.

Csoport

A csoport környezetétől elkülönülő, de azzal kapcsolatban álló emberi közösség, tulajdonképpen kisebb-nagyobb szervezeti egység. A csoporttagok együttműködése sajátos értékek és érdekek mentén megfogalmazódó közös célok szerint szerveződik. Egy-egy megye területi lefedettségét a megyei mentorok csoportjai biztosítják.

Kapcsolat

A mentorálási folyamat során kapcsolatot építünk, működtetünk. A mentorálás szerencsés esetben a mentoráltak szükségleteire épül. A bizalomra épülő mentori kapcsolatok erősítésével célunk a közösségfejlesztők munkájának komplex segítése, beleértve gyakran a személyes és közösségi működésben nélkülözhetetlen kompetenciákat, mint a határok megtartása, a felelősségvállalás, a titoktartás, a becsületesség, a megbízhatóság. Ezt fogalmazta meg Brené Brown: *The Anatomy of Trust – A bizalom anatómiája* című előadásában. Ezek számunkra azt jelentik, hogy a kényelem helyett a bátorságot, a könnyebb, gyorsabb helyett a helyeset válasszuk, és ne csupán a szavainkkal hirdessük a számunkra fontos közösségi értékeket, hanem lehetőség szerint azok szerint is éljünk. Azt gondolom, hogy mi magunk csak akkor várhatunk bizalmat, ha képesek vagyunk mindezeket működtetni.

Rendszer

Mi emberek egy tudatosan felépített rendszer szerint működünk, melynek lényege, hogy nem egymástól független elemekből tevődik össze, hanem egymásra épülő elemek alkotják. A rendszerszemlélet a mentorálás alapvető sajátossága. A sikeres mentori rendszer sok apró tényezőtől függ. Kritikus pontja a megfelelő kiválasztás, mivel nemcsak a leendő mentornak, de a mentoráltnak is fogékonynak kell lennie az effajta segítő, támogató együttműködésre. A két fél egymáshoz való viszonya szintén nem elhanyagolható szempont, hiszen a nehézségek megbeszélése, véleményeik ütköztetése csakis őszinte párbeszéd útján valósulhat meg.

Hálózat

A hálózat megtartó erő. Ha rés keletkezik benne, akkor nem, vagy rosszul működik. A közösségi hálózat egy olyan csoportosulás, amelynek tagjai kapcsolatba léphetnek egymással. Az ismeretségi vagy kapcsolati hálózat egy közösségi struktúra, ami egyének vagy szervezetek kapcsolataiból áll. A társadalmi tőke az emberek közötti kapcsolatokban megbúvó erőforrás, amely azok mennyiségének, minőségének és struktúrájának függvénye. Az emberi kapcsolatokban áramló energia elősegítheti az egyén és a mentor boldogulását, de egyúttal elősegítheti a kollektív cselekvést is.

Ezen fogalmak kifejtése során érezhetjük a mentori munka sokoldalúságát és felelősségét. A feladat magas szintű ellátásához szakmai tudás, együttműködési készség, kapcsolatrendszer és elkötelezettség szükséges. A mentori munka sikeres ellátásához azonban sokat hozzáad a mentorhálózat, a munkatársak, a szakmai koordinátorok, a vezetők és minden munkatárs segítsége és támogatása, akik az eredményes megvalósításon tevékenykednek.

GARAY ÉVA – Kulturális közösségfejlesztő mentor, Békés megye. Diplomáját a Semmelweis Egyetemen és a Pécsi Tudományegyetemen szerezte. Ezt követően trénerként, szervezetfejlesztőként dolgozott civil, nonprofit és profitorientált szervezeteben. Évekig felsőoktatásban majd felnőttképzésben tevékenykedett, és Európai Uniós pályázatokban vett részt fejlesztőként, szakértőként és megvalósítóként. Civil munkájában pályázatíróként és tanácsadóként dolgozott. Elkötelezett a csoportok, a közösségek fejlesztésében. Kiterjedt Kárpát-medencei kapcsolatrendszerrel rendelkezik.

Halmos György

Tudás és tapasztalat, hálózat és közösség

A Cselekvő Közösségek meghatározása szerint a mentorok egyik fő feladata a helyi kulturális aktivitás és a kulturális élet szervezésében való részvétel ösztönzése.

Amennyiben ezt tényszerűen vizsgáljuk, akkor az egyik legjobb mérőszám a Közösségek Hete rendezvénysorozat. Az ennek keretében tartott események száma országos szinten már harmadik éve meghaladja a több százat, a rendezvénysorozat ezres, tízezres nagyságrendben von be programszervezőket, aktivisták és érdeklődőket. A konzorciumot alkotó, területükön jelentős mozgósító erővel rendelkező kulturális intézmények (Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Országos Széchényi Könyvtár és NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft.) szerepe számottevő, azonban a programot színesítő helyi civil szervezetek és a mentorhálózat nélkül minden bizonnyal kisebb létszámban jelentkeznének a rendezvényre a megvalósítók. A mentorok helyi beágyazódottsága teszi lehetővé azt, hogy mindenkihez eljussanak az üzenetek, hitelességükkel erősítik a projekt iránti bizalmat.

Bennem azonban felmerül a kérdés, hogy lehet-e valóban csak az adatok és tények alapján megítélni a mentorok munkáját? Elég csak arra gondolnunk, hogy egészen jelentős eltérések vannak a kultúra iránti igény vagy az intézményi ellátottság tekintetében,

ahogy egy-egy régión vagy megyén belül is felmerülnek különbségek. Még bonyolultabb a kép, ha az iskolázottságra, a szociális, infrastrukturális helyzetre gondolunk, és azokkal is számolunk a munka megítélése során. Ebből adódóan a feltett kérdésre a válasz igen, ha a mentorokra, mint a projekt mérőszámainak eléréséhez szükséges szakembergárdára gondolunk. A válasz azonban mindenképpen nem, ha azt nézzük, hogy a helyi civil szervezetek aktivitásának növelését, egyesületté válásukat, a lokális, a megyei, vagy a regionális intézmények kapcsolatának erősítését, a szakemberek közötti információcserét, a jó gyakorlatok megosztását, alkalmazásának elősegítését, a szemléletváltást próbáljuk tetten érni, hiszen ezeket nehéz számokkal kifejezni, minősíteni.

A mentorhálózat az elmúlt két évben – a TOP-pályázat megvalósításának módszertani támogatása mellett – a helyi közösségek fejlődéséért is sokat tett. Ez a munka nem képzelhető el tudás és hálózatosodás nélkül, ezért kell a mentorhálózatot komplexitásában vizsgálni, ami nem egyszerű. Nagyon különböző a mentorok közötti kapcsolatok minősége, nem egyforma a hozott, illetve a képzések során megszerzett tudás sem, és persze az aktivitásban is lehetnek különbségek. Mindezeken túlmenően a fluktuációról még nem is beszéltünk, ami egy projektmunka esetén jelentősen befolyásolhatja a magas színvonalú feladatellátást.

Ugyanakkor abban minden mentor biztos lehet, ha egy feladat során valamilyen problémába ütközik, akkor egy, esetleg két telefonhívás után már tudni fogja a megoldást. Vagyis a beágyazodottság mellett a felhalmozott tudástőke, a belső szakmai kapcsolatok is rendkívül fontosak, mindez a mentorhálózat hatékonyságának másik sarokköve. Véleményem szerint a mentorhálózat is valódi közösséggé vált, formálódott, alakult, változott az évek során, éppen ezért vannak lazább és erősebb kötések, kialakultak munkatársi, baráti kapcsolatok. Pont, mint egy közösségben.

Arra jelen pillanatban nehéz válaszolni, hogy miként alakul a mentorhálózat sorsa, tagjainak szakmai és emberi kapcsolatai a projekt zárásával. Arra a kérdésre viszont, hogy megérte-e elvállalni a feladatot, szerintem egyértelmű igen a válasz.

HALMOS GYÖRGY – Kulturális közösségfejlesztő mentor, Veszprém megye. Művelődésszervező szakon (kommunikáció specializáció) végzett az ELTE Tanárképző Főiskolai karán 2001-ben. Jelenleg a Szabadtéri Néprajzi Múzeum munkatársa a Cselekvő Közösségek projektben. Az elmúlt másfél évtizedben tömegkommunikációval foglalkozott, előbb Budapesten az MTI, majd vidéken a Veszprém Megyei Napló szerkesztőségében, mint újságíró-szerkesztő. Rendszeresen részt vesz a lakóhelyén (Balatonfűzfőn) helyi civil szervezetek életében, internetes elérhetőségüket, médiamegjelenésüket kezeli, rendezvényeiket dokumentálja, önkéntesként segíti munkájukat. Az elmúlt években több olyan program- és rendezvényszervezéssel, illetve kommunikációs ismeretek elsajátításával kapcsolatos pályázatban, projektben dolgozott, amelyek többek között civil szervezetek tagjainak képzését célozták meg. Jelenleg egy program keretében hátrányos helyzetű fiataloknak fotózási, szerkesztési ismereteket tanít.

Lunger Krisztina

Közösen gondolkodva céljainkért szűkebb hazánkban, Bács-Kiskunban

Munkánk kezdetekor villámcsapásként hasított belénk a felismerés, mekkora erő is rejlik a közösségfejlesztésben. A megvalósításán – a projektben együttműködő partnereinkkel – azóta is folyamatosan dolgozunk. Mind országos, mind megyei szinten tapasztalt szakemberekből álló kollektíva alakult ki, ez a mentorhálózat a Cselekvő közösségek projekt alapja.

Bács-Kiskun megyében a TOP-5.3.1-16 „A helyi identitás és kohézió erősítése" című nyertes pályázatokban hatan látjuk el 21 konzorcium 78 településének, illetve Kecskemét megyei jogú város helyszíni mentorálási tevékenységét. Bakodiné Tábori Leonórával (Jászszentlászló), Csorba Edinával (Kecskemét), Czeglédi Istvánnal (Felsőszentiván), Mezei Margittal (Baja) és Supka Évával (Kiskőrös) alkotjuk a kulturális közösségfejlesztő mentorcsapatot. Helyzetünk szerencsés: rendkívül nyitott és együttműködő önkormányzatokkal, közművelődési- és muzeális intézményekkel, könyvtárakkal, civil szervezetekkel dolgozhatunk együtt. A helyi igényekhez mérten, segítő szándékkal, az adott település sajátosságait megismerve végezzük munkánkat. A települések közösségeinek aktivizálása, a lakosság bevonása és a szemléletformálás a legfőbb feladatok. A folyamatokban lakossági információs fórumok szervezésével is igyekszünk jelen lenni. A települések vállalt programjainak köre igen széleskörű: kalendáriumok, helytörténeti kiadványok készítése,

értékfeltárás, tankatalógus, belföldi tanulmányút, közösségi akciók szervezése szerepel a megvalósítandó projektcélok között, a teljesség igénye nélkül.

A Cselekvő közösségek projekt különösen népszerű a megyénkben. A mintaprojekt, amelynek alapjául Kiskőrös település fennállásának évfordulója szolgált *Kiskőrös 300* címmel valósult meg.

A kulturális közösségfejlesztés gyakorlata képzés megyei helyszínén, Lakiteleken, a Népfőiskolán kulturális szakemberek vettek részt, ahol gyakorlati ismereteket sajátíthattak el mindennapi munkájukhoz. *A közösségfejlesztés és a helyi közigazgatás kapcsolata, egymásra gyakorolt hatása* című képzésen Baján, a Városházán köztisztviselő kollégák voltak jelen, és kaptak mélyebb betekintést a közösségfejlesztés folyamatába. Tanulmányutunk helyszínein (Baja: Városháza és Türr István Múzeum, Dunafalva: Községi Önkormányzat, Kecskemét: Hírös Agóra, Kiskőrös: Petőfi Sándor Szülőház és Emlékmúzeum, Kiskunhalas: Csipkeház és Csipkemúzeum) bemutattuk megyénk értékeit, szépségeit.

A Hajósi Barokk Kastély adott otthont az aktív közösségek megismerkedését, tapasztalatcseréjét szolgáló szakmai műhelynapoknak. Az esemény közelebb hozta egymáshoz az egyesületek, közösségek képviselőit, új kapcsolatok kiépítését tette lehetővé, a résztvevők előremutató célkitűzésekkel gazdagodtak. A TOP18 nyertes *jó gyakorlatok* szakmai napon Kiskunfélegyházán, a Móra Ferenc Művelődési Központban közösségfejlesztők, szakmai vezetők és a pályázatban érintettek értekeztek arról, hogy a terepmunka gyakran hogyan írja felül a tankönyvi példákat, ugyanakkor a közösségi kezdeményezések településmegtartó ereje is hangsúlyt kapott. Kecskeméten a Katona József Múzeum Cifrapalota Kiállítóhelyén a „Múzeumok együtt a közösségekkel" elnevezésű konferencián múzeumi szakemberek a közösségi alapokon nyugvó működésről cseréltek gondolatokat. A Közösségek Hete programsorozat 2018. évi országos nyitórendezvényének kiemelt eseménye volt a Kiskőrösi Közúti Szakgyűjtemény bemutatása. 2019-ben is jelen voltunk lakóhelyünk és a mentorált települések közösségeinek programjain.

A havonta és negyedévente megrendezett szakmai napok, a szupervíziós alkalmak és a mentorok mentora tanácsadások a szakmaiságon túlmenően emberileg is közelebb hozzák egymáshoz a mentorhálózat tagjait. Mentor irodánk Kecskeméten a Hírös Agórában található, ahol keddi napokon várjuk partnereinket. Országos mentortalálkozót szervezünk 2019. június 27–28-án Baján, melyre szeretettel várjuk a Cselekvő Közösségek minden munkatársát.

LUNGER KRISZTINA – Kiskunhalason született, a Bibó István Gimnáziumban érettségizett 2005-ben. 2009-ben szerzett diplomát az Eötvös József Főiskolán, andragógia szakon, művelődésszervező szakirányú specializációval, valamint európai uniós ismeretek kiegészítő képesítésben részesült. A főiskolai évek alatt újságírói és rádiós szerkesztői-műsorvezetői tapasztalatokat szerzett. A Kisteleki Kistérségben megvalósuló Gyerekesély Projektben szakterületi asszisztensként, esélyegyenlőségi munkatársként dolgozott. 2011-től az egészségügyben, ám ugyancsak emberközeli munkakörben tevékenykedett megyei betegszállítás-irányítóként Szegeden, a Dél-Alföldi Regionális Mentőállomáson. Az utóbbi évek szülővárosához, Kiskunhalashoz kötik, ahol a Halasi Média és Kultúra Nonprofit Kft., valamint a Thorma János Múzeum kulturális munkatársaként dolgozott. 2017 szeptembere óta a Cselekvő Közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt kulturális közösségfejlesztő mentora.

Rocskár Vivien

Összefoglaló a kulturális közösségfejlesztés gyakorlata képzésről

– Írja Dr. Arapovics Mária, a Nemzeti Művelődési Intézet tudományos online folyóiratában, a Kulturális Szemle 2016. évi 6. lapszámában, A közösségfejlesztés alapfogalmai és a kulturális közösségfejlesztés paradigmái című írásában. Ezen sorok szolgálhatnának akár A kulturális közösségfejlesztés alapjai képzés mottójaként is.

„A kulturális közösségfejlesztés olyan módszer, amely során a közösségeket kulturális aktivitás révén hozzuk össze, vagy ezeken keresztül erősítjük őket a közművelődési, a múzeumi és a könyvtári intézményrendszer bázisára építve. A kulturális közösségi színterek, a kulturális identitáserősítő és értékteremtő tevékenységek sokszínű, kreatív közösségfejlesztő lehetőségeket, eszköztárat és megújuló módszereket nyújtanak a közösségek számára. A kulturális közösségfejlesztés céljainak és módszereinek fókuszában a közösség és annak létező és lehetséges kulturális értékei állnak."

A továbbképzés jó hangulatban, kiváló előadók közreműködésével zajlott, amely aktív részvételt váltott ki belőlünk, hallgatókból. A szervezésért felelős kollegák kedvesen, minden adminisztrációt előre előkészítve, „gondoztak" minket, és türelmesen hallgatták kérdéseinket és ugyancsak türelemmel válaszolták meg azokat.

Mit kaptam az oktatáson? Mit erősített meg bennem ez a pár nap?

„Általánosan így tudom összegezni: Erősítsük azt, hogy aki hazánkban született, él, lakik, minél jobban kötődjön az országhoz, a lakóhelyéhez, a helyi értékekhez. Ez jelentsen vonatkozási pontot, ami szükséges az életünkhöz. Fontos, hogy hol születtünk, hol élünk, milyen közösséghez tartozunk, milyen hagyományaink, értékeink vannak, és ezért tenni is tudjunk. Fontos a szellemi, a lelki, a kulturális együvé tartozás.

Szappanos Benedek
ügyvezető igazgatóhelyettes,
külső kapcsolatokért felelős vezető
HÍRÖS AGÓRA Kulturális és Ifjúsági Központ

Közművelődési szakemberként minden olyan alkalom igazi kincs, ahol lehetőség adódik a szakmánkban dolgozó kollégákkal való találkozásra. Részben ezért is tartom nagyon hasznosnak a Lakiteleken megtartott kulturális közösségfejlesztés gyakorlata képzést. Számos esetben – az oktatók révén megszerzett ismereteken felül – megismerhettük a kollégák által alkalmazott jó gyakorlatokat, módszereket vagy megközelítéseket. Az oktatók pedig kivétel nélkül a szakmájuk iránt elhivatott, kiváló szakemberek, akik elkötelezettségük okán, nemcsak a kötelező tananyagot adták át, de szemléletük által inspirációt nyújtottak a mindennapi munkánkhoz. A legfontosabbnak ezért, a képzésről magunkkal hozott attitűdöt érzem, amely a szakmai perspektíva tágításában játszik fontos szerepet.

A képzéssel kapcsolatos szervezéssel maradéktalanul elégedett vagyok, a képzésszervezők profizmusa és türelme, nem hagyott bennünk kétséget afelől, hogy minden a megfelelő mederben folyik. Az információkat naprakészen és pontosan szolgáltatták, a felmerülő kérdések esetén rendelkezésünkre álltak.

Lakitelek Népfőiskola komplexuma ideális és idilli helyszíne volt a képzésnek, örülök, hogy ott lehettem.

Deák Tímea, IKSZT munkatárs, Nagylóki Közösségi Ház és Könyvtár

A Kulturális közösségfejlesztés gyakorlata 60 órás közművelődési szakmai továbbképzés a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás (EFOP 1.3.1-15-2016-00001) kiemelt projekt keretében indult 2017. őszén.

Az EMMI által akkreditált tanfolyamok során a résztvevők megismerkedtek a Cselekvő közösségek projekt céljaival és eredményeivel, képessé váltak a kulturális partnerség, a közösségfejlesztés és a kulturális intézményeket célzó fejlesztési folyamatok generálására, jártassá váltak a társadalmiasított intézményi modellek és az esélyegyenlőségi modellek alkalmazásában, elsajátították az intézményi önkéntesség támogatásának módszereit. Megismerhették, és ezek után a gyakorlatban is hasznosítani tudják a közösségi részvétel lépéseit, a Stakeholder-elemzést vagy a változásmenedzsmentet.

A képzéseken való részvétel bemeneti feltétele volt az érettségi és kulturális szakirányú végzettség megléte, Közép-magyarországi régión (KMR) kívül működő kulturális intézményben vagy kulturális civil szervezetben betöltött munkakör. A képzés egyben megfelel a TOP-5.3.1-16 és a TOP-6.9.2-16 Helyi identitás és kohézió erősítése című pályázat kedvezményezettjei számára a pályázati felhívás 3.4.1.1. B. 5. f. pontja szerinti képzési kötelezettség előírásának is.

A képzés elvégzéséről kiadott tanúsítvány megszerzésének feltétele a portfólió sikeres megírásán túl az e-learning felületen elérhető, tananyaghoz kapcsolódó tesztek 60%-os teljesítése. A portfólió kötelező tartalmi elemei: a delegáló intézmény SWOT-analízise és stakeholder-elemzése, közösségfejlesztési vagy társadalmiasított intézményi modelljének, esélyegyenlőségi vagy intézményi önkéntességi modelljének fejlesztési terve és egy intézményi esetpélda vagy jó gyakorlat bemutatása.

Az indikátorszám mindhárom konzorciumi partner esetében 140 fő volt, azaz összesen 420 kulturális szakembert kellett képeznünk a projekt teljes ideje alatt. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum Szentendrén, az Országos Széchényi Könyvtár pedig Budapesten bonyolította le a képzéseket. Az NMI Művelődési Intézet esetében ezt 6 vidéki és 1 budapesti helyszínen szerveztük meg

Az első három csoport Pécsen, Szegeden és Székesfehérváron 60 órás, 8 napos tantermi képzés során sajátíthatta el az ismereteket. 53 fő szerzett így tanúsítványt.

A képzésen nem csak aktualizálhattuk szakmai tudásunkat, hanem magas színvonalú komplex „tananyaghoz" juthattunk hozzá. Nagy segítséget nyújtott a résztvevő kollégákkal történt eszmecsere. Úgy gondolom, hogy a kultúrával, művelődéssel és egyéb humán szolgáltatásokkal foglalkozó szakembereknek ma már másfajta kihívásokkal kell szembenézniük, mint 10-20 vagy akár 5 éve, ezért is fontos a folyamatos megújulás, amelyhez rengeteg segítséget kaptunk! Köszönjük!

Tunyogi Gábor
Öreghegyi Közösségi Ház – 6 Ház a Kultúráért Közművelődési szakember

Budapesten, Szombathelyen, Miskolcon és Lakiteleken úgynevezett blended learning formában valósult meg az oktatás, melynek keretében a résztevők 30 konkattórán és 30 e-learning órán sajátították el az ismereteket. Eddig 58 kulturális szakember végezte el sikeresen a tréninget, májusban újabb 32 fő szerzett tanúsítványt.

A kurzusokhoz szükséges tananyagokat a projekt keretében neves szakértők dolgozták ki. Az oktatókat nagyrészt a tananyagfejlesztők közül választottuk, de fontos szempont volt az is, hogy az egyes tárgyakat felkészült, szakmailag elismert szakemberek oktassák.

Az elégedettségmérők alapján elmondható, hogy a képzéseket sikeresnek értékelték a képzésben résztvevők, erről tanúskodnak személyes élménybeszámolóik is, melyből alább néhányat idézünk.

Az előadók olyan, a kulturális szakemberekhez közel álló módszerekkel adták át az új ismereteket, hogy élmény volt minden együttlét. Valóban az interaktivitás volt a lényeg! Egymástól is hallhattunk jó példákat, hasznosítható ötleteket intézményeink társadalmiasításához ugyanúgy, mint a közösségfejlesztési folyamatok menedzseléséhez. A résztvevők nevében megköszönöm az előadók és a szervezők munkáját, a lehetőséget a tanulásra. A továbbiakban pedig hasonlóan kiváló képzéseket kívánok a vezetőinknek, és persze minden kulturális szakembernek.

Mártáné Czékus Györgyi
Művelődés szervező, közösségfejlesztő
Tázlár Község Önkormányzatának Művelődési Háza

ROCSKÁR VIVIEN – Matematikus, interkulturális mediátor. A DARTKE- mentoraként hátrányos helyzetű és halmozottan hátrányos helyzetű, többségében roma gyermekeket mentorált, segítette az osztályközösségbe integrálódásunkat és kompetenciáik fejlesztését. Az Agora Alapítvány munkatársaként harmadik országbeli gyermekek és fiatalok mentorálását és a társadalomba beilleszkedését segítette. Majd a dániai Humlebæk Népfőiskola hallgatója volt a Crossing Borders global studies kurzus keretében. A Romaversitas Alapítvány projekt adminisztrátoraként feladatai közé tartozott: mentorok koordinálása, kapcsolattartás a mentorokkal és a mentoráltakkal, adminisztráció. 2017 óta oktatási asszisztensként dolgozik a Cselekvő közösségek projekt keretében, és A kulturális közösségfejlesztés gyakorlata című képzés szervezéséért és lebonyolításáért felelős.

Rencsik Imola

Partnerségben a közművelődéssel

– konferencia a közösségépítés jegyében

Hogyan szélesíthetik közismert tevékenységi körüket a művelődési házak, könyvtárak és múzeumok, amelyek ugyan az emberek kultúra iránti igényét igyekszenek kielégíteni, napjaink kihívásai mégis arra ösztönzik őket, hogy nyitottabbakká, befogadóbbakká váljanak. Vajon mennyire adnak lehetőséget arra, hogy a helyi lakosok az intézményi programok aktív formálói lehessenek, és vajon van-e hajlandóság a lakosokban arra, hogy közösségépítő szándékkal kulturális intézmények tevékenységi körét segítsék? Ha pedig a szándék kölcsönösen megszületett, felvetődik egy további kérdés, hogyan válhatnak a közösségek a kulturális gazdaságfejlesztés motorjává.

Ezekre a kihívásokra igyekszik megoldást nyújtani a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás címet viselő projekt, mely e három tényező – a közösségek, az intézmények és a program hosszú távú fenntarthatóságával és összekapcsolásával szeretne utakat nyitni a helyi lakosok társadalomépítő tevékenységéhez. A projekt eddigi eredményeit összegezve, a közösségfejlesztés és társadalmiasítás perspektíváit helyezte előtérbe a május 15–16-án, a Lakitelek Népfőiskolán megrendezett Partnerségben a közművelődéssel című nemzetközi konferencia.

A kétnapos esemény lehetőséget adott arra, hogy előadásokon, műhelyfoglalkozásokon és kerekasztal-beszélgetéseken a résztvevők megismerhessék a hazai és európai könyvtári, múzeumi és közművelődési szakterületek közösségfejlesztő gyakorlatait. A magyar szakemberek tapasztalatain túl a közösségteremtő eszközök jó gyakorlatait Lengyelországból, Szlovákiából, Szerbiából és Dániából érkező külföldi előadók is bemutatták. A 2016 szeptemberében indult Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás projekt megvalósítását három országos intézmény: az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft., valamint az Országos Széchényi

Könyvtár koordinálja a Szabadtéri Néprajzi Múzeum konzorciumvezetésével.

A konferenciát szerdán délelőtt Lezsák Sándor, a Magyar Országgyűlés alelnöke, a Népfőiskola Alapítvány elnöke nyitotta meg. Köszöntője első gondolataként egy önvizsgálatra ösztönző kérdést fogalmazott meg, amely arra kereste a választ, vajon konferenciák által sikerült-e előre vinni a népfőiskolák ügyét? Beszédében rávilágított arra, hogy az esetleges nehézségekből hogyan profitálhat egy szervezet, hangsúlyozta néha meg kell állni, hogy összegezzük, mit végeztünk, s mire vagyunk még képesek. Felhívta a figyelmet arra is, hogy napjainkban a kézműves ipar reneszánsza zajlik szerte a világban, ezt erősíteni a Kárpát-medencében a nemzeti művelődés kötelessége.

Az Emberi Erőforrások Minisztériuma részéről Fekete Péter kultúráért felelős államtitkár egy Hamvas Bélától kölcsönözött gondolatra építette köszöntőjét, mely szerint „Az ember csak közösségben élhet boldogan". Kiegészítésként ugyanakkor hozzátette, a közösségnek aktívnak és cselekvőnek kell lennie, nem sodródhat az árral, meg kell tudnia fogalmazni saját kérdéseit, problémáit, és ezekre szüntelenül választ, megoldást kell keresnie. Beszédében a kulturális értékek képzeletbeli térképén kirajzolódó csomópontok közötti kapcsolatokra is felhívta a figyelmet, ugyanakkor rávilágított, nemcsak az intézmények, de az egyes individuumok is csomópontok, akik csak közösen boldogulhatnak, közösen lehetnek boldogok.

Závogyán Magdolna, az NMI Művelődési Intézet ügyvezetője az egész Kárpát-medencét átfogó, ugyanakkor nemzetközi kitekintésű konferencia kapcsán a kollektív bölcsesség és a múlt megismerésének fontosságát hangsúlyozta. Beszédében hazánk történelmi múltjából a 19. század kultúrateremtő polgári társadalma eredményeit és örökségét állította fókuszba, mint mondta a szakma megújításánál ezekhez a gyökerekhez kell visszanyúlni. Ez az örökség volt az alapja az intézmény 2012-ben megkezdődött szakmafejlesztő, hálózatmegújító folyamatainak is, melynek eredményei napjainkra már a kistelepülések szintjéig jutottak. A közösségi művelődés presztízse megerősödött, a szakma társadalom- és gazdaságfejlesztésben betöltött szerepe elvitathatatlan.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum részéről Dr. Cseri Miklós főigazgató beszédében ismertette a múzeum szerteágazó feladatrendszerének közösségi részvételen alapuló, hálózatos működését. Hangsúlyozta a múzeum közösségi térként való működésének fontosságát, és rávilágított, hogy a közösségi múzeum az egyes települések, helyi közösségek, civil szervezetek együttes munkájának eredménye.

Dr. Tüske László, az Országos Széchényi könyvtár főigazgatója a kulturális intézmények tekintetében kiemelte az esélyegyenlőség érvényesítésének fontosságát. Ennek kapcsán röviden bemutatta – az akadálymentesítési szakértők bevonásával fejlesztett – Cselekvő közösségek Wiki weboldalt, mely online platformon az összes cselekvő közösségekkel kapcsolatos szakkifejezés megtalálható. Az

eredemények között említette továbbá a projekt keretében készült módszertani útmutatókat, a könyvtárosok számára szervezett szakmai programokat, valamint a Partnerségben a könyvtárakkal nemzetközi tudományos konferencia sikerét.

A délelőtti plenáris ülések keretében Dr. Juhász Erika, a Nemzeti Művelődési Intézet szakmafejlesztési igazgatója a közösségi művelődés szakmai utánpótlás-nevelése témakörében tartott előadást. Prezentációjában bemutatta a Nemzeti Művelődési Intézet sokszínű képzési kínálatát, majd ezzel összefüggésben ismertette a közművelődési szakember-ellátottság országos lefedettségét, kiemelve azokat a megyéket, ahol a legnagyobb hiányok mutatkoznak. Előadásában a közművelődési szakemberképzés XX. századi átalakulásának főbb mérföldköveiről is beszélt, áttekintve azt is, hogy a képzési rendszer milyen módon változott a kor igényeihez is igazodva.

Dr. Arapovics Mária, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum szakmai vezetője a Cselekvő közösségek projekt módszertani fejlesztéseit ismertette. E fejlesztések kettős célt szolgáltak, egyrészt a települési közösségfejlesztő folyamatok erősítését, másrészt a múzeumok, könyvtárak, közművelődési intézmények közösségi működésének támogatását. A módszertani fejlesztések a közösségfejlesztés, az esélyegyenlőség, esélyteremtés és az önkéntesség minél hatékonyabb megvalósulását szolgálják. Ennek érdekében különböző szakmai tevékenységekre van szükség, ezek közül kiemelte a kulturális mentorképzések, szakmai kiadványok, belföldi és külföldi tanulmányutak, kutatások, szakmai napok és konferenciák jelentőségét, valamint a mintaprojektek és jó gyakorlatok megosztásának fontosságára is felhívta a figyelmet.

A konferencia egyik külföldi meghívottja Mogens Godballe, a dániai Nordfyns Folkehøjskole igazgatója az európai népfőiskolák egykori és mai helyzetéről tartott előadást.

A konferencia első napján az első szekció szakaszban párhuzamosan két ülést tartottak. A Széchényi teremben a kulturális alapú gazdaságfejlesztéssel kapcsolatban felmerülő kihívásokkal ismerkedhettek meg a résztvevők a szolnoki Aba-Novák Agóra Kulturális Központ példáján keresztül, de előadást hallgathattak a hajdúnánási helyi kulturális alapú fejlesztésekről, megismerhették Buják település értékőrző mindennapjait: a bujáki sokszoknyás viseletet, a bujáki kálváriát vagy a bujáki kutyaköszörűt. Végül betekintést nyerhettek a Mesztegnyői Faluház értékőrző mindennapjaiba, megismerhették a település legfőbb turisztikai vonzerejét, az immár 20 éves Rétes fesztivál hagyományait.

A második szekcióban az értékfeltárás és önkéntesség állt az előadások középpontjában. A résztvevők megtudhatták, milyen lehetőségeket kínál a kecskeméti pedagógusképzés az identitás erősítésére. Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület részéről Dr. Széman Péter elnök a közművelődés identitástudat és értékőrzésben rejlő lehetőségeiről beszélt. A Felvidéki értéktérkép című előadás során a Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet részéről Huszár László igazgató ismertette az intézet adatbázis-rendszerét, előadásának zárásaként pedig egy Kárpát-medencei adatbázis kialakításának fontosságára hívta fel a

www.nmi.hu

figyelmet. Hoffner Tibor értékőr koordinátor az általuk életre hívott Ifjúsági Értékőr Programot ismertette, amely jó példája annak, hogyan lehet az értékőrző munkába a fiatalokat is bevonni.

A konferencia első napján, de már a második szekció szakaszban az egyik kiemelt téma a digitális kultúra volt, ennek keretében Piotr Malak, a Wroclaw-i Egyetem adjunktusa a digitális kirekesztés elleni küzdelem módjairól beszélt, ismertetve az idősek számára fejlesztett digitális könyvtárat. Szintén ebben a szekcióban esett szó az információs szegénységről, a digitalizálási veszteségekről és arról is, mennyire fontos, hogy a digitalizált tartalmak minél szélesebb körben közösségivé váljanak. A második szekció szakaszban kiemelt téma volt a kultúra és esélyegyenlőség kérdésköre is, ennek keretében határon túli magyar művelődési intézetek és egyesületek mutatták be tevékenységüket. A Szebeni Híd Egyesület képviseletében Takács Gyöngyi, Soós Mihály a lendvai Magyar Nemzeti Művelődési Intézet részéről, Gondi Martina a Vajdasági Magyar Művelődési Intézettől, valamint Dupka György a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézettől beszéltek a helyi magyar közösségek kultúrateremtő erejéről.

A nap zárásaként a kora esti könyvbemutató és a kerekasztal-beszélgetés után a Lakitelek Népfőiskola Kösöntyű Néptánccsoportja lépett fel, a bemutató után a vállalkozó kedvű résztvevők a táncosok iránymutatásával tánctudásukat is kipróbálhatták, gyakorlatban is felidézve a máig népszerű, s immár hungarikumként is nyilvántartott táncházmozgalom közösségmegtartó, -építő erejét.

A konferencia második napján a népfőiskolák és az intézmények közösségi alapú működtetése került előtérbe. A résztvevők többek között betekintést nyerhettek a Népfőiskola Alapítvány által indított értékfeltáró kollégiumok eredményeibe és tapasztalataiba a Kárpát-medencében, valamint a szekciókban megismerhették a mórahalmi Kapocs Népfőiskola, valamint Mezőörs, Tata és Kiscsősz népfőiskoláinak tevékenységét is.

Az intézmények társadalmiasításának kérdéskörét pedig Oszkó, Lébény, Gencsapáti kulturális intézményeinek szemszögéből ismerhették meg az érdeklődők. A témához kapcsolódó kutatási tapasztalatok eredményeit a projekt kutató munkatársa mutatta be.

A rendezvényen az előadások, workshopok, kerekasztal beszélgetések során a résztvevők áttekintették a Cselekvő közösségek projekt eredményeit, ugyanakkor a konferencia során fontos célkitűzésként fogalmazódott meg egy új típusú nemzetközi kapcsolatrendszer kialakítása az intézményekkel és a civil szervezetek képviselőivel, valamint javaslatok, ajánlások születtek a projekt folyamán kibontakozó közösségi aktivitások hosszú távú fenntartására, továbbfejlesztésére.

RENCSIK IMOLA – Jogász, újságíró, közművelődési referens. Diplomáját a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi karán szerezte, jogász végzettsége mellett a Közszolgálati Médiaakadémia Alapítvány és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem közös képzésének keretében közszolgálati műsorszerkesztő képesítéssel is rendelkezik. Korábban a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium sajtó referenseként szerzett munkatapasztalatot, 2015 őszétől az M5 kulturális csatorna szerkesztő-riportereként kamatoztatta. Jelenleg a Nemzeti Művelődési Intézet kommunikációs referense.

Heim Krisztina

Közösségek Hete – Ez a hét rólunk szólt!

A Közösségek Hete országos rendezvénysorozat mára már több száz település és még több közösség számára ismerősen csengő fogalom. Egy hét, ami rólunk, a településeinkről, közösségeinkről, értékeinkről szól. Egy hét, ahol nem az *én*, hanem a *mi* kerül előtérbe, hiszen az együtt megélt élmények, közös tevékenységek azok, amelyek igazi közösséggé kovácsolhatnak bennünket.

A Közösségek Hete a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás európai uniós projekt kiemelt rendezvénye, amelyet immár harmadik alkalommal rendezett meg a Szabadtéri Néprajzi Múzeum Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ, az NMI Művelődési Intézet Nonprofit Közhasznú Kft. és az Országos Széchényi Könyvtár konzorciuma 2019. május 6–12. között.

A rendezvény a településeken működő közösségekre, kulturális intézményekre, civil szervezetekre fókuszálva, a közösségi kezdeményezések fontosságára, a közösségekben rejlő értékekre és az együttműködés lehetőségeire hívja fel a figyelmet. A rendezvény kiemelt célja a közösségek megtartó erejének, az egymás iránti felelősségvállalás, összefogás jó példáinak bemutatása.

www.nmi.hu

A programokon keresztül a szervezők lehetőséget kapnak a bemutatkozásra, és tevékenységeik népszerűsítésére.

A 2017-ben, hagyományteremtő céllal indult rendezvény évről évre egyre nagyobb népszerűségnek örvend. A számok is ezt bizonyítják, hiszen idén már 390 település csatlakozott, 551 programszervező, mintegy 760 színes, izgalmas programmal várta a látogatókat országszerte.

Minden évben 10 tematikát kínálunk a programszervezőknek. A korábbi kedvenceket megtartva – *Együtt lenni, együtt tenni jó*, *Gyertek hozzánk vendégségbe!*, *A hely, ahol itthon vagyunk* –, idén megújult programstruktúrából válogathattak a rendezvényhez csatlakozó kulturális intézmények, civil szervezetek, hagyományőrző csoportok, baráti, amatőr művészeti, alkotó-, olvasó, sport és egyéb körök, közösségek. *Keressük értékeinket*, *A hely, ahol jól érzed magad* és *Ismerj meg!* – csak néhány a számos egyéb izgalmas program közül.

Az esélyegyenlőség jegyében, „Adj esélyt!" mottónkkal olyan közösségek bemutatkozását tettük lehetővé, akikre korábban még nem irányult figyelem, de méltán megérdemlik. Kiemelt célunk az esélyegyenlőség elősegítése és mélyítése a hátrányos helyzetű csoportokkal szemben. Biztosak vagyunk abban, hogy mindenkiben van olyan érték, tudás, tehetség, amelyet át tud adni a közösségének.

E programtípus keretében Zalaegerszegen bemutatkozott például a Down Mosolyambulancia, Szendrőn jótékonysági koncertet rendeztek, a „Rólunk, nélkülünk semmit" című rendezvény Kiskunfélegyházán a mozgáskorlátozottak kerültek fókuszba. Közösségi cserebere, jótékonysági ruhagyűjtés, társasjátékozás vakon, Braille írás kódfejtő, és csapatépítő játékok zajlottak Egerben közösségszervező és közösségi művelődés tanár szakos egyetemisták és a Vakok és Gyengénlátók Heves Megyei Egyesülete szervezésében.

A Közösségek Hete országos rendezvénysorozat 2019. május 6-án, a Szennai Skanzenben színvonalas nyitórendezvénnyel, néptánc és népzene bemutatóval, közös szövéssel, fotókiállítással és TOP nyertes pályázók bemutatkozásával vette kezdetét. Az ünnepélyes megnyitón köszöntőt mondott Dr. Bereczki Ibolya, a Szabadtéri Néprajzi Múzeum

www.nmi.hu

ágazati feladatokért felelős főigazgató-helyettese, Lengyel Zoltán, az Emberi Erőforrások Minisztériuma Projektfelügyeleti és Tervezési Főosztály vezetője, valamint Salamon Gyula, Szenna község polgármestere.

A Szennai Skanzen a hét minden napján izgalmas programokkal készült. A Csökölyi Kulturális Egyesület közreműködésével megelevenedtek Csököly hagyományai, a látogatók megismerkedhettek például a híres csökölyi fehér gyászviselet hagyományával. Ezt követően a Csürdöngölő Néptánccsoport mutatta be a komatálazás szokását. A szennai Rozmaring Nyugdíjas Egyesület a padkán a sült perec készítésének rejtelmeibe avatta be a látogatókat, s amíg a tészta kelt, bemutatták a bütykös harisnya viseletét, valamint a nerckontyot is. Nyitott műhely keretében a gyapjútól a fonálig végig kísérhették az érdeklődők a feldolgozás folyamatának minden fázisát, természetesen aktív közreműködésre is lehetőség volt. Nagy sikere volt a régi idők mozijának is, ahol az egykori szennai mozigépész matuzsálemi korú mozigépén vetített, s közben mesélt a mozi pótolhatatlan hangulatáról és a filmek szeretetéről. Végül az elmaradhatatlan csökölyi eper is előkerült, gyümölcs és lekvár formájában kóstolhatták meg a résztvevők.

Szenna mellett, az ország több száz pontján, egész héten át rengeteg izgalmas program várta a látogatókat, volt palántabörze, helytörténeti séta, falupiknik, elszármazottak találkozója, interaktív horgászbemutató, geocaching, közös faluszépítés, táncház, önkéntes tárlatvezetés, és még sok más. Nagymágocson helytörténeti sétával, falupiknikkel, interaktív horgászbemutatóval, tókerülő túrával, geoláda kincskereséssel várták a kicsiket és nagyokat. Közös kertrendezés, nyársalás, dalolászás, táncház volt az idei Közösségek Hete program a Heves megyei Domoszlón. Közös magvetésre, palántaültetésre és szakmai tanácsadásra várta a látogatókat a Magyar Mezőgazdasági Múzeum és Könyvtár. A Magyar Nemzeti Galériában önkéntesek tartottak tárlatvezetést. Volt, ahol faültetést, virágosítást, közösségi csereberét szerveznek, máshol pályaválasztás előtt álló fiatalokat szólítottak meg, betekintést engedve a helyi közösségek értékteremtő, hagyományőrző és szemléletformáló tevékenységébe.

A néha kellemetlen, őszies időjárás ellenére úgy gondoljuk, hogy a programszervezők lelkesedésének köszönhetően idén is egy nagyon sikeres hetet zártunk. Rengeteg példaértékű, közösségépítő, a helyi értékeket bemutató programra került sor.

Az elmúlt három évre visszatekintve összességében elmondhatjuk, hogy mára már több ezer közösség érezheti magáénak ezt a nagyszerű kezdeményezést.

Mi mást is kívánhatnánk, mint hogy találkozzunk jövőre is a Közösségek Hetén! Addig is jó kedvet, munkát, és sok közös élményt kívánunk!

HEIM KRISZTINA – Kommunikációs munkatárs. Korábban közgazdászként, a CIB Bank Könyvelési Osztályán volt csoportvezető, azonban a három gyermekével otthon töltött néhány év alatt megérlelődött benne a gondolat, hogy valami egészen mással foglalkozzon. Előbb a Magyar Környezetvédelmi és Vízügyi Múzeumban (Duna Múzeum) látott el könyvtárosi és kommunikációs feladatokat, jelenleg pedig a Szabadtéri Néprajzi Múzeum alkalmazásában, a Cselekvő közösségek projekt kommunikációs munkatársaként, a projekt által meghatározott értékek népszerűsítésén dolgozik. A Közösségek Hete rendezvénysorozat koordinátoraként, – s szabadidejében egy kis közösség sportoktatójaként – gróf Széchenyi Istvánnal mély egyetértésben – vallja, hogy „Egynek minden nehéz, sokaknak semmi sem lehetetlen".

www.nmi.hu

Közösségek Hete – Kaleidoszkóp

2019. május 11-12. Közösségek Hete

Jakabszállás – Egy kis testmozgás

Lábbal hajtható kismotorokkal, kerékpárokkal és babakocsikkal vonultak fel a gyermekek és hozzátartozóik Jakabszálláson. Csaknem 40 fő vett részt a Pitypang Óvoda rendezvényén. Visszatérésükkor a szülők reformételekkel kínálták őket, majd miután jóllaktak, nagy kört alakítva, közös játékba kezdtek.

Fertőd – SAKKaland

Egy vidám délutánt töltöttek együtt a Fertődi Kulturális és Szolgáltató Központ sakkszakkörös diákjai - szüleik, nagyszüleik és testvéreik társaságában. A program a családok közötti sakkcsatával kezdődött, majd egy izgalmas élősakkháborúnak lehettek részesei a jelenlévők. Az előteret sakktáblává, a résztvevőket sakkfigurákká alakították. A csapatkapitányok voltak a stratégák, ők irányították a bábuk lépéseit.

Perkáta – Játék és művészet

Origamiztak a diákok a perkátai a Győry-kastélyban. A helyszínen április 17-én nyílt meg a „Játék és művészet” című origami kiállítás, amelyre ezúttal a helyi általános iskola sajátos nevelési igényű (SNI-s) alsó- és felső tagozatos tanulóit és kísérő pedagógusait hívták meg. A madarak és fák napjához fűződő rendezvényen a gyerekek megismerték az origami szó jelentését, meghallgatták az origami darumadár történetét, majd beszélgettek a madarak és fák nap-

www.nmi.hu

jának jelentőségéről. A program interaktív origami foglalkozással zárult.

Lenti – Segít a mese

A mesék világába pillantottak be az első osztályos tanulók Lentiben. A program központjában a mesék közösségfejlesztő, önsegítő szerepe állt. A délután folyamán a gyerekek beszélgettek arról, hogy mit jelent számukra a mese, melyek a kedvenc történeteik, majd a meseszereplők tulajdonságaival ismerkedtek egy játék keretében. A foglalkozás Lori Lite: A dühös polip című relaxációs mesekönyvére épült. A kicsik a főszereplővel együtt gyakorolták a helyes légzést, amelynek nagy jelentősége van mind a testi, mind a szellemi ellazulásban.

Nagyveleg – Múltunk és jelenünk! Mesék a Falumúzeum udvarán

Nyílt nappal csatlakozott a nagyvelegi Falumúzeum a Közösségek Hete programsorozathoz. A tájház tárgyait és eszközeit a falu lakossága adta közre. A pincéikből, padlásaikról szedték elő a rég, elfelejtett, családi holmikat, azzal

a nemes szándékkal, hogy egy helyen összegyűjtve őrizzék meg a múlt ereklyéit az utókor számára. A múzeum udvarán ezúttal, a helyiektől kapott, régi fotókból álló kiállítást is berendeztek. A csekély lélekszámú település retro zenével fűszerezett, jó hangulatú programjára mintegy 60-an látogattak el.

Esztergom – Közös játék, közös élmény

„A jó társasjáték megtanít csapatban gondolkodni, koncentrálni, helyzeteket felismerni és dönteni. Formálja a jellemet, és nem utolsó sorban közös élményt nyújt a résztvevőknek." Ezen gondolatok mentén szervezett játékdélutánt az esztergomi Játékkunyhó és a Duna Múzeum a Közösségek Hetén. Ezúttal a játékkunyhó barátságos portáján a Duna Múzeum természeti és környezetvédelmi témájú játékait lehetett kipróbálni. Legnagyobb sikert a 2 m^2-es Balaton társasjáték aratta. Az iskola, vagy munka után érkezőknek remek kikapcsolódást jelentett a közös játék.

Kóspallag – Tájházi Nap

Zene, tánc, gyermek- és felnőttprogramok közepette ismerhették meg a látogatók a Kóspallagi Ökotájház tervét. A programok között szerepelt többek között gyöngyfűzés, ékszerkészítés, helyi termékvásár, lovaskocsizás, fotókiállítás és bográcsozás is. A tapasztalt, idős kóspallagiak vályogvetést és kosárfonást tanítottak a fiataloknak, az ifjú önkéntesek szakmai előadásokon osztották meg tudásukat. A vidám hangulatú rendezvényre lokális és szakmai civil szervezetek, helyi és környékbeli lakosok látogattak el.

www.nmi.hu

Nyergesújfalu – Így festünk mi!

Nyergesújfalu településen számos művészeti csoport működik, köztük az Ady Endre Művelődési Központ és Könyvtárhoz tartozó Felnőtt Képzőművész Kör. Vezetőjük Gelencsér Gézáné, rajztanár. Felnőtt Képzőművész Kör 2004-ben alakult. Hetente egy alkalommal tartanak szakköri foglalkozást a művelődési házban. Különféle technikákkal dolgoznak: szén, pasztell, tempera, olaj, akril, akvarell. Tájképeket, csendéleteket, portrékat készítenek. Az ország számos pontján bemutatták már tudásukat. A Közösségek Hete keretében lehetővé tették, hogy bárki betekinthessen a műhelyükbe és megfigyelhessék őket alkotás közben.

Dunakiliti – A Tündérek konyhája újra nyitva!

A Kiliti Konyhatündér Közösség bemutatkozó délutánt tartott a Közösségek Hetén, amelyen vendégül látta a Dunakilitiért Egyesületet és a Vöröskereszt Helyi Szervezetének tagjait. A rendezvény elsődleges célja az volt, hogy a faluban működő közösségek közelebb kerüljenek egymáshoz, részt vegyenek egymás rendezvényein, összefogjanak. A

másik fontos cél pedig az volt, hogy az egy éve működő Kiliti Konyhatündér Közösség megmutassa tevékenységét, és új tagokat toborozzon. A délután folyamán a finom ételek felszolgálásán kívül, zenés, táncos ajándékműsorral is kedveskedtek a Tündérek.

www.nmi.hu

A „település lelke” meghatározza a közösségek létrejöttét is…

Interjú Dr. Kovács Tibor alpolgármesterrel

„Múltunkban nehéz örökséget hordozunk: tatár és török pusztításokat, tűzvészek, aszályok, árvizek emlékét” – olvasható Kisújszállás honlapján. Milyen is ez a település, hogyan tartható meg a lakosság, mi határozza meg, hogyan élnek a közösségei – mindezekről Dr. Kovács Tiborral, a kisváros társadalmi megbízatású alpolgármesterével beszélgettünk.

Kalmár Erika: *Milyen hatással van a kisebb települések közösségeire az elnéptelenedés, a demográfiai csökkenés. Milyen okokra vezethető ez vissza?*

Dr. Kovács Tibor: Sokat beszélünk ezekről a demográfiai problémákról, az elnéptelenedés, az elöregedő, a zsugorodó társadalmak kérdése folyamatosan foglalkoztat bennünket, északon és délen, keleten és nyugaton egyaránt. Az okok között van a születések számának visszaesése, a gyerekvállalás idejének a kitolódása, a magasabb végzettséggel rendelkezők, a képzettebb, mobilabb fiatalok elvándorlása – ez olyan komplex problémahalmaz, amely összetett megközelítést igényelne a megoldások keresése kapcsán. Egyrészről tehát ezek a demográfiai okok hátráltathatják egy település fejlődését, másrészt viszont vannak a települések természet- és társadalomföldrajzi viszonyaiból, adottságaiból, korlátaiból adódó problémák is. Sok olyan település van ma Magyarországon, amelynek alacsony a megtartó ereje: hiányoznak vagy nem elégségesek (mennyiségben és minőségben) a munkahelyek, nem elég vonzó maga a térség, a hely, és a lakosok inkább elmennek a nagyobb városokba vagy a fővárosba, sőt az utóbbi években egyre többen, külföldre is.

K.E.: *Ön foglalkozik településtervezésselfejlesztéssel és szociológiai kérdésekkel is. Hogyan látja, mivel lehetne megakadályozni az elvándorlást? Milyen gazdasági, társadalmi, kulturális vonatkozásai vannak?*

Dr.K.T.: A legnagyobb és legkomolyabb problémának azt érzem, amikor a fiatalabbak, a magasabban képzettek hagyják el az adott települést. Sokszor már ott kezdődik a probléma, amikor a középiskola elvégzése után elmennek egyetemre, megszerzik a diplomát, és már haza sem mennek, nem mennek vissza az adott településre, hiszen a hivatást, amit választottak, nem találják meg az otthoni munkaerőpiaci kínálatban, csak egy nagyvárosban. Ez egyfajta agyelszívás: a nagyvárosok magukba szippantják a fiatal, diplomás, innovatív és krea-

www.nmi.hu

tív embereket. Nagyon összetett probléma alakul ki: ők már nem mennek haza, így nem jelenik meg helyben a fejlődéshez szükséges tudás, nem vásárolnak ingatlant, nem ott élik az életüket, nem ott fizetik az adót, nem ott veszik igénybe a szolgáltatásokat. Ez a folyamat pedig egy lefelé tendáló lokális társadalmi-gazdasági spirált generál. Nyilván ezek a rétegek mind a kultúra előállítói, mind pedig a kultúrafogyasztók szempontjából veszteséget jelentenek, és itt a kultúra alatt nem csak azt értem, hogy színház, mozi, koncert, hanem általában a munka-, viselkedés-, kert-, környezet-, vagy fogyasztási kultúrát – vagyis életünk egészét. A településnél ez negatív folyamatokat indíthat el, s ezek nyilván hatással vannak a helyi közösségek alakulására is.

K.E.: *Hogyan tervezi meg a közösségek megtartását egy kisváros? Mire kell odafigyelnie? Az előadásában úgy fogalmazott, hogy „a településnek lelke van" – hogyan kell ezt értelmezni?*

Dr.K.T.: Azt gondolom, hogy a lakosok, a közösségek megtartásában az önkormányzatoknak is van felelősségük. Az a jó, ha a kezdeményezések alulról jönnek, amikor az emberek megérzik, hogy azonos érdeklődésűek, hasonszőrűek, és hogy nekik együtt kell lenni, össze kell szerveződni egyesületté, körré vagy másfajta szervezetté. Ez egyfajta közösségépítés, aminek lehet anyagi haszna is adott esetben, akár pályázhatnak is, de az együttlét, az együtt megtapasztalt élmények és a valahová tartozás érzése az, ami igazán fontos. Nyilván attól függően alakulnak ki alulról jövő kezdeményezések, hogy milyen érdeklődésűek az emberek, van-e egyáltalán igényük arra, hogy összejöjjenek. Erre oda kell figyelni az önkormányzatoknak is.

A településnek lelke van, minden település más és más, minden település egyedi. Egy település nem csak az ott lévő épületek halmaza, hanem mindenekelőtt az ott lakó emberek sajátos lelki-szellemi közössége. Magyarországon vannak olyan települések, amelyekhez pozitív asszociációk társulnak még akkor is, ha sohasem jártunk ott; vannak, amelyekhez negatívak kapcsolódnak, és van, amelyhez semmilyen érzelem nem társul, mert nem ismerjük. Szerintem, ha egy településre elmegyünk, ott lehet érezni, milyen a település kisugárzása. Részben az épületek, azok kinézete, állapota, a közterületek, a parkok, zöldfelületek gondozottsága nagyon fontos, ami nagyrészt attól függ, hogy milyen emberek, milyen nagyobb közösségek alkotják az ottani társadalmat, s összességében ez meghatározza, hogy milyen lelke is van egy településnek. Amikor közösségfejlesztésről, közösségépítésről beszélünk, akkor az előbbiekben felsorolt dolgok mind-mind hatással vannak egy közösség létrejöttére.

K.E.: *Hogyan értelmezhető ez Kisújszállásra? Melyek azok a támpontok, amelyekre építeni lehet a közösségek létrehozását, a közösségek fejlesztését?*

Dr.K.T.: Kisújszállás egy tizenegyezer lakosú kisváros, ahol

www.nmi.hu

az utóbbi években egyfajta újjáéledési folyamatot tapasztalhatunk meg. Nagyon sok olyan hagyománnyal bírunk, amelyek feledésbe merültek, mint például a nagykun identitás, nagykun tudat. De megvan még az egykori parasztpolgári mentalitás néhány pozitív alkotórésze, és még megvannak azok a sajátos, akár a tájból, az alföldi síkságból adódó jellegzetességek, lehetőségek, a gazdálkodási kultúra, a nagy múltú iskolaváros jelleg, amelyek meghatározták, és ma is meghatározzák a város életét. Ne felejtsük el azt sem, hogy mindig szoros volt a város kötődése Debrecenhez, a kálvinista Rómához. A magyar irodalom nagyjainak, Arany Jánosnak, Móricz Zsigmondnak vagy a kortársak közül Csukás Istvánnak az életműve, szellemi öröksége sajátos, egyedi és pozitív módon befolyásolja Kisújszállás arculatát. Ezek adják az alapokat, amire építeni lehet.

A közösségek száma a település lélekszámához képest magas, hiszen több mint 50 civil szervezet működik. A legjelentősebb a városszépítő egyesület, amely már régóta és folyamatosan a város érdekében dolgozik, de van itt olvasókör, népdalkör, népművészeti egyesület, tánccsoport, dalkör is. Ez elég jelentős megtartó erőt jelent, igen élénk a civil élet itt a városban.

K.E.: *Hogyan tud a város támaszkodni a civil szervezetekre? Milyen az együttműködési hajlandóság?*

Dr.K.T.: Az önkormányzat nagyon odafigyel a civil szervezetekre, jó az együttműködés közöttünk. Úgy gondolom, hogy ezen a téren mi valahol az országos csúcson vagyunk a rájuk való odafigyelésben, folyamatos egyeztetések vannak, élő párbeszéd folyik közöttünk. Amikor a programok tervezése zajlik, akkor összeülünk, egyeztetünk. Minden évben kiadunk egy rendezvénynaptárt, az eseményekkel kapcsolatban egyeztetéseket tartunk, amelyeken az önkormányzat, az iskolák, az intézmények, a civilek képviselői is jelen vannak. Figyelünk arra, hogy ne legyen ütközés, mindenkinek jó legyen, s mindenki el tudjon menni a másik közösség által szervezett programokra. Mi is ott vagyunk a rendezvényeiken, sőt, el is várják, hogy ott legyünk. De ez rendjén van így. A város komoly pénzekkel támogatja a civil szervezetek működését, pályázatokat is

www.nmi.hu

írunk ki számukra, amellyel további támogatásokhoz juthatnak egy-egy rendezvény megszervezéséhez.

K.E.: *A TOP 5.3.1 nyertes pályázójaként milyen célokat tűztek maguk elé?*

Dr.K.T.: Bár kicsit késésben vagyunk, de nálunk is elindult ez a négy éven át tartó program. Vannak általánosságok, de vannak olyan témák, amelyek központi helyen állnak. Igyekszünk az egyediségeinket, unikális adottságainkat kihasználni, amelyek máshol nincsenek, és amelyek a helyieknek is jó kiindulási alapot jelenthetnek egyéni életük jobbítására. Nem titkolt szándékunk egyediségeink kiemelésével a turizmus erősítése. Ebben az identitás-pályázatban nekünk nagyon fontos Csukás István életművének a megőrzése, ápolása, továbbfejlesztése, okszerű és igényes (és ne hallgassuk el: lehetőleg profitábilis) hasznosítása. Kiadványokban és rendezvényekben is gondolkodunk, illetve az infrastruktúrát is így alakítjuk, fejlesztjük. Pár éve átadtuk a Bagaméri-szobrot, utána a Pom-Pom installációt, a Süsü játszóteret, idén pedig megjelenik egy könyv Csukás Istvánról, kifejezetten az ő munkásságáról. A városvédők szeretnék megjelölni a szülőházának is a helyét egy emléktáblával. A Vigadóba is tervezünk kiállítást róla. Nekünk nagyon fontos a Csukás-féle vonal. A másik irányvonal a kulturális alapú gazdaságfejlesztés: termék és hagyomány. Vannak már eredményeink, például a Hotel Kumániában lehet helyi termékeket vásárolni, van méz, lekvár, kézzel készített ékszerek, hímzések, helyi kiadványok és a mi egyediségünk, büszkeségünk, a rizs. A rizstermesztés a török hódoltság idejére nyúlik vissza, a legnagyobb termőterületet a Rákosi-korszakban alakították ki, de akkor volt a legrosszabb a termésátlag. A rendszerváltás után szerencsére újra fellendült a minőségi rizstermesztés. Ma az országban mi vagyunk

a legnagyobbak: a hagyományos fehér és barna rizs mellett megtalálható az indián rizs, amely a világon csak az USA-ban, Kanadában és Kisújszálláson terem. Természetesen gondolkodunk a továbblépésben is, remélhetőleg lesznek még ötletek, rizsből előállított élelmiszerek, kozmetikumok és egy nagyszabású rizsfesztivál is. Úgy gondolom, a rizs vonatkozásában óriási lehetőségeink vannak, melyeket meg kell tanulnunk kihasználni, és a vállalkozóknak is meg kell látniuk benne a lehetőséget. Az önkormányzat mindent megtesz azért, hogy Kisújszállás, a Nagykunság kulturális fővárosa egyben a rizs magyar fővárosa is legyen, és ez megjelenjen a hazai és európai köztudatban egyaránt.

DR. HABIL KOVÁCS TIBOR – Dr. habil Kovács Tibor történelem-földrajz szakos tanár, terület- és településfejlesztő szakgeográfus, magyar-német geográfus szakfordító. Felsőfokú tanulmányait a Kossuth Lajos Tudományegyetemen végezte; PhD fokozatát és habilitációját a Debreceni Egyetemen szerezte. Szakmai tapasztalatokra az Észak-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség Kht.-nál tett szert, a tervezési csoport vezetőjeként feladatai közé tartozott: a regionális operatív program tervezésének irányítása, a tervezést megalapozó tudományos kutatások koordinálása, ellenőrzése, részvétel a Nemzeti Fejlesztési Tervek készítésében. A szász-anhalti tartományi Területfejlesztési és Közlekedési Minisztérium munkatársaként regionális, várostervezési és –fejlesztési feladatokat látott el. Kisújszállás alpolgármestere 2014 októbere óta, felelősségi területei: kultúra, turizmus, kommunikáció, városmarketing.

Közösségfejlesztés Sopronkövesden, a zöldszívű faluban

A nyugati határszélen, Ausztria tőszomszédságában, alig 20 kilométerre Soprontól egy hangulatos világba csöppen az utazó. Szép házak, rendezett környezet, mosolygós emberek, zöldövezet és számtalan program: mind kellemes meglepetésként érik az idelátogatókat. Fülöp Zoltánnal, a település polgármesterével arról beszélgettünk, hogyan vált ez az 1300 lelket számláló kistelepülés országos hírű faluvá.

Kalmár Erika: *Honnan is datálódik a közösségfejlesztő munka kezdete? Honnan ered a kultúra iránti fogékonysága?*

Fülöp Zoltán: Még nem voltam polgármester, amikor megfogalmazódott bennem, hogy csináljunk valamit, történjen már valami ebben a faluban. Tegyünk érte, hogy az emberek szeressenek itt élni, és legyenek büszkék a településükre! A kultúra és a közösség iránti fogékonyságom egyébként onnan ered, hogy a családommal együtt tizenegy-néhány évig Kapolcsra jártunk. Jó volt ez az időszak, mert a kultúra különböző ágait ismertük meg, és mutattuk meg a gyerekeinknek is, akik azóta minden művészeti ág irányába befogadóak. Akkor, ott járva megfogalmazódott bennem, hogy jó lenne, ha valaha Sopronkövesd is tudna ilyen rendezvényeket szervezni, de akkor még polgármester sem voltam, a falu sem virágzott, ezt még egy nagy álomnak tekintettem.

K.E.: *Mi változott meg időközben?*

F.Z.: Először a közösségszervezéshez fogtam hozzá, aztán a munkám lassan beérett valamilyen szinten azzal, hogy polgármesterükké választottak 2010-ben. Azóta is élvezem a falu bizalmát. Két cikluson már lassan túl vagyok, és szeretném folytatni. A település ma virágzik, dinamikusan fejlődik. Van vasutunk, közvetlen határátkelőnk, az emberek többsége Ausztriában és Sopronban dolgozik. Jómódú település vagyunk, működik nálunk egy 2700 főt foglalkoztató ipari nagyüzem, ahol biztonsági öveket gyártanak a világ minden tájára. Ez a nagy cég és a kisebb cégek adják a falunak az iparűzési adóbevételét, amiből mi fejleszteni tudunk. Az évek során önfenntartókká váltunk. Sok támogatást nem kapunk, pályázatoknál hátrány a magas „adóerő képességünk".

K.E.: *Korábban beszélgettünk arról, hogy sok színes közösség van a faluban. Ön szerint mi az alapja a közösségfejlesztésnek egy kisebb településen?*

F.Z.: Polgármesterként megtapasztaltam, nem mindegy, hogy az emberek, hogy élik a mindennapjaikat a településen. Csak azért jönnek haza, hogy aludjanak és munkába menjenek, vagy azért is hogy minőségi életet éljenek itt. Ebbe beletartozik a programokon

www.nmi.hu

való részvétel, a programok tervezése. Úgy éreztem, hogy minél több közösségi élményt kell adni az embereknek, ezzel új közösségeket is sikerült létrehozni, és a kisebb közösségeket összekovácsolni. Nagyon jó példa erre a gyalogtúrák, a zarándoklatok szervezése. Ahogyan egy-egy ilyen túra során lenni szokott, menet közben mindig más mellé kerül az ember, olyanokkal beszéltünk, akikkel korábban nem. Az emberek egy következő találkozásnál már barátként köszöntik egymást. Akik jól érzik magukat a településen, hajlandók azért többet tenni. Jobban vigyáznak a közösségi terekre, támogatják a programokat, már csak azzal is, hogy részt vesznek azokon, vagy segítenek a szervezésben.

K.E.: *A településen számos közösség, civil szervezet, egyesület működik. Hogyan jöttek létre a közösségek?*

F.Z.: Egy részük a rendszerváltás időszakában alakult. Az első a Kövirózsa Kulturális Egyesület volt, amely ma mintegy 100 tagot számlál, és 4 területen működnek táncosok, citerások, népdalkörök, hímzősök, és még a ruháikat is saját maguk készítik. Az egyesület annyira kinőtte magát, hogy több korcsoportban működnek és már citera oktatás is folyik. A hímzőkör tagjai különböző tájegységek hímzéseit készítik el, amelyekből kiállítást is rendezünk. A második fellendülés 2010 után következett be, azóta 4-5 civil szervezet is létrejött. Gondolok itt a nyugdíjas egyesületre, a polgárőrökre, Sopronkövesd Fejlődéséért Egyesületre, ami egy faluszépítő közösség. Most egy tenisz egyesület alakult, és a határőr hagyományőrzők is bejegyzésre várnak. Összesen 9 civil szervezetünk van. Én azt gondolom, hogy polgármesterként egy jó ötlet mellé kell állni. Azt nem szeretem, amikor valaki odajön hozzám, és azt mondja, hogy van egy jó ötletem, és csináljátok meg. Ha van egy jó ötlet, és kellene valami támogatás, segítség, akkor örömmel támogatom. A civil szervezetek többsége alulról szerveződött, egyedül a faluszépítő egyesület alapításának gondolata származott tőlünk, az önkormányzat alapító tag, de magánszemélyek is tagjai az egyesületnek. Ezt az egyesületet az élet hívta létre, mert sokkal kedvezőbben lehetett általa támogatásokat nyújtani.

www.nmi.hu

K.E.: *Vannak-e olyan kulturális hagyományok, épített örökség, amelyekre alapozni lehet?*

F.Z.: A településnek például önálló népviselete soha nem volt. A falu mindig modernnek gondolta magát, és ezzel a modernséggel az járt, hogy elbontottuk a régi házakat, és újakat építettünk, tehát nagyon kevés épített örökségünk maradt. Amikor elkezdtünk közösségformálással foglalkozni, akkor erdei emlékhelyekre, szobrokra, vasúti hídra, az egyházközség különböző tárgyi emlékeire koncentráltunk, megpróbáltuk azokat közkinccsé tenni. Akkor indítottuk el – immáron 12 éve – az első Kulturális Örökség Napjai programunkat is. Ez egy országos program, baráti csapattal indultunk, első alakommal 8-10 helyszínen szerveztünk programokat és kiállításokat. Mindenki lelkes volt, akartuk, hogy ez a program megvalósuljon: tárgyakat gyűjtöttünk, az asszonyok süteményt sütöttek, mindenki kivette a részét a munkából. A rendezvény annyira kinőtte magát a 12 év alatt, hogy nemcsak a helyieknek, hanem a környékbelieknek és a távolabbról érkezőknek is 2 napig közösségi programokat kínálunk. Itt köszön vissza a Művészetek Völgye, ami ha kicsiben is, talán másképpen is, de mégis megvalósult.

K.E.: *Korábban egy beszélgetés alkalmával azt mondta, hogy Sopronkövesden a programokat is másképpen szervezik. Hogyan?*

F.Z.: A legfontosabb dolog az, hogy mindig voltak segítőim, szerencsére vannak most is, sokan lemorzsolódnak, jönnek újak, sosem válunk el haraggal. Mindenkinek megköszönöm a munkát. Jó, hogy sok a betelepülő fiatal, akik az ország különböző részeiről érkeznek. Mivel én találkozom velük először, nagyobb a ráhatásom arra, hogy bevonjam őket a közösségbe. A programok szervezésével kapcsolatban mondok egy példát. Többen kérdezték, hogy mikor lesz nálunk olyan falunap, mint a szomszédban. Mondtam, hogy sosem, amíg ez rajtam múlik. Úgy gondolom, a falunapi egy kicsit már elcsépelt: mulatós nóta, egy kis főzés és ennyi. Mindig mondtam, hogy amíg én vagyok a polgármester, tudatosan olyan programokat választunk, amelyek nevelnek is egy kicsit, és a közösség igényszintjét is emelik. Kicsit formálni szeretnénk a jóízlésüket a programok során. Nagyon sok önkéntessel dolgozunk, ezek az önkéntesek, sokszor nem csak helyből, hanem a környező településekről és a helyiek rokonaiból kerülnek ki. Sok önkéntes segített az európai békegyalogláskor, amelyben 4 évig vettünk részt. Külföldiek, ausztrálok, amerikaiak, olaszok, és más országbeli gyaloglók jöttek, Bécs és Trieszt között gyalogoltak. Kiszálltunk a programból a szervező

www.nmi.hu

anyagiassága miatt. Most viszont újra nekiálltunk, és a magyar szakaszt újratervezzük. A vendégek egy-egy éjszakát töltenek itt a napi gyaloglás után, mi pedig megpróbálunk minél többet megmutatni a faluból. Angolul tudó, fiatal önkéntesekkel oldjuk meg. A szolgáltatásokért kapott bevételt visszaforgatjuk.

K.E.: *Színes életet él a falu. Melyek azok a programok, amelyek meghatározzák Sopronkövesd* életét?

F.Z.: Legnagyobb és legrégebbi és hagyományokkal rendelkező programunk a Kulturális Örökség Napjai (KÖN), amely lehetővé teszi, hogy olyan épületekbe is bejusson a látogató, ahová hétköznapokon nem lehet. Ilyenkor a helyszínen programokat, kiállításokat rendezünk. Próbálunk minél többet megmutatni a faluból. Nem csak az épített örökségre fókuszálunk, hanem minden évben magánházakat is megszólítunk, hogy nyissák ki kapuikat, gasztronómiai érdekességekkel fogadják a betérőket, és mutassák meg a kincseiket, amelyekről eddig azt hitték, hogy csak nekik érdekes. Az elmúlt években nagyon sok figyelemre méltó érdekességet fedeztünk fel a faluban. Megmutattuk retro motor- és talicska-gyűjteményünket, a település tiszta szobáit, jelenleg pedig 150 régi rádió megvásárlásával egy rádiómúzeum létrehozásán dolgozunk. A kiállítások is érdekesek voltak: játékmackó, nipp vagy éppen kaktusz kiállításra invitáltuk a látogatókat. De rendeztünk hadi kiállítást is, egyenruha gyűjtemények kerültek elő a családi kincsestárból. Ez ma már egy komplex programsorozat, ahol bemutatkoznak a helyiek, művészeti csoportok, egyesületek, helyi művészek, és mindig vannak meghívott amatőr művészeink is. Ez a legnívósabb programunk, amely az országos programok közé is bekerült. Nekünk ez a falunapunk.

K.E.: *Azért akad még más látogató csalogató program is…*

F.Z.: Felsorolni is nehéz… Hasonlóan nívós a Pünkösd programunk, amelyet már ötödik éve rendezünk meg. Ez a rendezvény egy annak idején kedvező feltételekkel letelepített fiatal házaspárnak a pünkösdi rózsa ültetvényéhez kötődik. A régi tanítói ház kertjében alakították ki a mintegy 150 fajtából álló gyűjteményt, vállalva azt, hogy minden pünkösdkor kinyitnak és rózsakerti idegenvezetést is tartanak a látogatóknak. Idén már esti koncertet is rendeztünk a színházi rendezvények és a játszóházak mellett. A harmadik nap mindig az elszármazottak napja szentmisével, díszebéddel. Majd kisvonattal körbejárjuk velük a falut, megmutatjuk hogyan fejlődünk.

Tavaly indítottuk el a Sopronkövesdi Gasztro Pikniket, amelyhez sütiviadal is kapcsolódik, erre egy-egy tálca sütivel és egy recepttel lehet nevezni. A zsűri végigkóstolja a süteményeket, aki nyer, az mehet a vajdasági testvértelepülésünk, Tóthfalu Rózsafesztiváljára, és bekerülhet az évente kiadott falunaptárba is.

Túrákat szervezünk minden évszakban, és túravezetőként mindig az erdő különböző pontjait igyekszem megmutatni. Célunk, hogy az itt lakók és az ide-érkezők ismerjék meg a falu környékét, és merjenek kimozdulni a természetbe. Harmadik éve polgárőr napot is tartunk, ami egy

www.nmi.hu

majális hangulatú rendezvény. Ha már polgárőreink egész évben gondoskodnak a biztonságunkról, akkor legalább egy nap szóljon róluk is.

Nagyon sok útiélmény-beszámolót is tartunk. Volt már, aki óceánjáró hajón dolgozott, vagy idegenvezetőként Disneylandet járta, volt olyan sopronkövesdi világjárónk, aki egyik héten a sivatagban járt, másik héten a havas hegycsúcsokat hódította meg. Rendezünk bor-, kézműves sör-, csoki- és bonbon kóstolót, télen – a hidegben – az alkotóházban, nyáron pedig az erdőszéli vendégházunk kertjében. Nagyon népszerű a karácsony előtti héten a holdfény túra, amelyen általában 150 túrázó vesz részt. A túra során meglepetésekkel várjuk az erődjárókat: díszsortűz a kápolnánál, repülőmodellezőink éjszakai reptetése, gyertyagyújtás a Mária-képnél, erdei meglepetés koncert és a 200 éves csárdaszínben forralt bor és zsíros kenyér várja a megfáradt vándorokat.

K. E.: Honnan jönnek az ötletek? Hogyan lesz egy programból hagyomány?

F. Z.: Mindig elkezdünk valamit, ami jól sikerül, aztán hagyományt teremtünk belőle. Ilyen például a Kult-túra, amelyet az erdőben rendezünk meg. Állomások vannak: egyiken citerások, másikon hagyományőrző tudáspróba, majd ruhabemutató, aztán helyi dudások bemutatkozása és táncház. Festőművészeink a szabadban alkotnak, bemutatkoznak a trambulinos lányaink és a hagyományőrző katonák, a programot pedig szalonnasütéssel zárjuk.

***K.E.:** Hogyan élik meg a helyiek? Milyen társadalmi hatásai vannak a programoknak?*

F.Z.: A legfontosabb vetülete az, hogy rájöttem arra, ha a helybéliek idegenektől cikket olvasnak magukról, akkor megnő az önbecsülésük, büszkék a településükre, s ha már büszkék arra, amit csináltak, akkor hajlandók többet is tenni érte. Ennek köszönhető, hogy a programok gazdasági hatásai is mérhetőek: turisztikai szálláshelyet működtetünk, táborozó csoportok is vannak nálunk, és éttermünk is van három. Annak az összegnek meghatározott százalékát, amihez az önkormányzat adó formájában hozzájut, tudatosan kultúrára és sportra fordítja. A sikereken felbuzdulva, idén je-

www.nmi.hu

lentkeztünk a Gyüttment Fesztivál megszervezésére is.

K.E.: *Mire a legbüszkébbek?*

F.Z.: Elsősorban a helyiekre, a közösségeinkre, arra, amit véghez visznek. Van egy nagyon színvonalasan megírt, közkedvelt faluújságunk, az *Agghegyalja Mozaik*, amit 9 éve önkéntesekkel szerkesztünk. A cikkek terén a bőség zavarával küszködünk, mindig az a gond, hogy mi nem fér be az éppen aktuális lapszámba.

Büszkék vagyunk arra, hogy akik idejönnek, azt mondják, itt kedves emberek laknak. Mindenki köszön. Büszkék vagyunk arra, hogy itt több a munkalehetőség, mint a falu lélekszáma. Évi 15-20 gyerek születik, az óvodánkba és az iskolánkba más településekről is jönnek gyerekek. Arra is büszkék vagyunk, hogy nagyon sok közösségi rendezvényt szervezünk. Idegenek is rendszeresen jönnek, és rácsodálkoznak arra, hogy egy ilyen kis település ennyi és ilyen színvonalas programot valósít meg.

FÜLÖP ZOLTÁN – Szakközépiskolai tanulmányai során postaforgalmi végzettséget szerzett, és a postánál helyezkedett el először. Másfél év sorkatonai szolgálat után, húsz évig pénzügyőrként dolgozott. Ez alatt, 2006-ban a Nyugat-Magyarországi Egyetem, Benedek Elek Főiskola Pedagógiai Karán szociálpedagógusi diplomát szerzett. Aktívabban 2008 óta vesz részt szülőfaluja, Sopronkövesd közösségi életében. 2010 őszén a település főállású polgármesterévé választották. Tervezi, hogy ősszel, harmadszor is újra indul. Az Alpokalja településeit is összefogó Napnyugat Turisztikai Egyesület elnöke, valamint az Alpokalja Fertőtáj Vidékfejlesztési Egyesület elnökségi tagja. Nős, két felnőtt lány édesapja.

www.nmi.hu

Kisközösség egy nagyváros peremén

– Pécsbányatelep közösségfejlesztési gyakorlata

Ma már csak a kopár vidék, egy vízzel teli tengerszem és egy kráter őrzi a nyomát a kilencvenes években megszűnt külszíni bányászatnak Pécsbányatelepen. Pécs külvárosának élhetőbb környezetéért és az ott élők életminőségének javításáért alakult meg a Pécsbányáért Egyesület, amit a helyi értékek és emberek iránt elkötelezett civilek alapítottak.

Az egyesületről és a pécsbányai közösségfejlesztési folyamatokról Vozár Pál, a Pécsbányai Közösségi Ház vezetője és Dománé Pécsi Mónika aktivista, egyben az intézmény könyvtárosa számolt be a Színnek.

Tóthné Vámosi Ágnes: *Honnan indult a tevékenységük, milyen szükségletek és problémák indokolták, hogy elkezdődjön a helyi közösségi aktivitás Pécsbányatelepen?*

Vozár Pál: A kezdetek messzire nyúlnak vissza. A helyi általános iskolát összevonták a Bártfai utcában található általános iskolával, így az oktatás ezen a településrészen megszűnt. Ezzel megszűnt a közösségépítő, kohéziós erő is Pécsbányatelepen, ennek pótlására kellett valamit kitalálnunk. Volt ugyan egy kis közösségi ház, vagy inkább szoba, amiből viszont akkoriban egy körzeti megbízotti irodát alakítottak ki egy rendőr részére. A probléma megoldására végül azt találták ki, hogy a volt felső iskola épületéből egy közösségi házat alakítanak ki. Akkoriban kimondottan kulturális célú szervezeteknek adtak ki házakat haszonkölcsönbe vagy haszonbérbe, közművelődési megállapodással. Így indult a történet. Egy kizárólag helyiekből álló kis egyesület kapta meg először, a Pécsbányáért Egyesület, ők működtették 2011-ig, azóta pedig a Pécsbányai Kulturális Egyesület működteti.

T.V.Á.: *Milyen tevékenységeket folytatott és folytat jelenleg az egyesület?*

V.P.: Az alapszabály főként kulturális alaptevékenységeket rögzít, emellett meghatározza a természeti- és épített környezet óvására, megőrzésére, a helyi kisebbség támogatására, az ifjúsági- és sportprogramok szervezésére vonatkozó tevékenységeket. Később

belevették az alapító okiratunkba a szelídgesztenyés megóvását is. Az egyesület kezdettől fogva multifunkcionális szemlélettel működik, a közösségfejlesztés sem csak a kulturális területre vonatkozik, hanem egyéb területekre is, mint a szociális, a gyermek- és ifjúságvédelmi, munkaerőpiaci, sport, környezetvédelmi tevékenységek. Pécsbányatelep Pécs peremkerületeként kistepülésnek mondható, és mi igyekszünk minden olyan tevékenységet elvégezni, ami érintheti egy kistelepülés életét.

www.nmi.hu

T.V.Á.: *Az elhanyagolt településrészeken is elkezdték a közösségfejlesztési folyamatokat. Hogyan zajlottak ezek?*

V.P.: 2014–2015-ben volt egy DDOP-s (Dél-Dunántúli Operatív Program) pályázatunk, amiben a helyi szegregátumot igyekeztünk felszámolni. Ez egy összetett projekt volt, amiben szerepeltek infrastrukturális beruházások és „soft" elemek is. Az infrastrukturális része főként a szegregált területeket érintette: a Kórház utcát felújítottuk, komfortossá tettük mindegyik lakást. A Máltai Szeretetszolgálat segítségével kiválasztottuk azokat a lakókat, akik együttműködőek voltak, ők részt vettek egyéb programokban is.

T.V.Á.: *Adódhat a kérdés, hogy mennyire voltak bevonhatóak a helyi emberek?*

V.P.: Nehezen. Nem volt könnyű, de igyekeztünk.

T.V.Á.: *Milyen eszközökkel tudták őket megszólítani?*

V.P.: Meg kellett találnunk azokat a motivációs tényezőket, amelyek bevonhatóvá teszik őket. Ez elsősorban a lakhatásuknak a támogatása, komfortosítása volt. A másik, hogy adott volt egy munkaerőpiaci projektünk is. Többféle képzésbe, közfoglalkoztatásba, szakmaszerzési lehetőségekbe, alapkompetencia megszerzésébe igyekeztük bevonni az embereket. Volt, ami működött és volt, ami nem volt sikeres, de ez is egy tanulság számunkra. Azt a következtetést biztosan levonhattuk, hogy teljesen értelmetlen egy-két évben elképzelni a fejlesztési folyamatot. Tíz-húsz évben, vagy akár ötven évben kell gondolkodni ahhoz, hogy hatékony változást érjünk el.

T.V.Á.: *Azóta sikerült hasonló közép- illetve hosszú távú pályázatokat megvalósítaniuk?*

V.P.: A DDOP-os pályázatunknak volt egy folytatása, egy TOP 6.9.1, ami már kizárólag soft elemeket tartalmazott. Ebben gyakorlatilag a DDOP-ban sikeresebb elemeket igyekeztünk továbbvinni. A pályázat tavaly augusztus 31-én lezárult, most a fenntartási időszakban vagyunk. Van egy újabb benyújtott pályázatunk, amely szintén ilyen elemeket tartalmaz, egy TOP 7.1.1 CLLD pályázat, amivel kapcsolatban azt várjuk, hogy végre el tudjuk kezdeni. Ez egy éves projekt lesz.

T.V.Á.: *Milyenek a visszacsatolások a programmal kapcsolatban?*

V.P.: Abból a szempontból szerencsés helyzetben vagyunk, hogy Pécsbánya nem egy tipikusan szegregált terület. Középosztálybeliek is élnek a településen, vannak itt jómódú utcák, településrészek, amelyeket könnyebb volt fejleszteni. Van továbbá egy közmunkás csapatunk, velük törekszünk az épületek állagmegóvására, igyekszünk a környezetet szépíteni, az elért eredményeket fenntartani. Most az a cél, hogy minimum ugyanazon a szinten tudjuk tartani az elért eredményeket. Lesz még egy pályázat, amely szintén a felújításokat támogatja. A pályázati források viszont főként beruházásokra, nagyberuházásokra szólnak, vagy nagyon rövid időszakra, amelyek éppen csak megmozdítanak dolgokat.

T.V.Á.: *Mennyire fenntarthatóak ezek a programok, és milyen forrásokhoz tudnak még hozzájutni a pályázatokon kívül?*

V.P.: Nagyon nehezen fenntartható. A legnehezebb a gyermek- és ifjúságvédelmi programok fenntartása, ami egyébként pedig sikertörténet, mert az év ünnepköreihez kötődő kreatív, kézműves, képzőművészeti foglalkozások sokakat megmozgattak. Minimum egy emberi erőforrásra viszont még szükség lenne.

T.V.Á.: *Bevonhatóak egyébként a helyi szakemberek a feladatokba? Elsősorban önkéntesekre, közfoglalkoztatottakra gondolok.*

V.P.: Sajnos helyi, és úgy gondolom, országos viszonylatban is gondot jelent, hogy nem jelentkeznek ifjúságsegítőnek, közösségszervezőnek. Nincs dicsősége ennek a szakmának, akik jelentkeznek, az alapdiploma megszerzése miatt teszik azért, hogy tovább tudjanak lépni. A közösségben van egy aktív mag, akik minden évben elhivatottan teszik a dolgukat, de aztán ők is kikerülnek, ami óriási kiesést jelent.

T.V.Á.: *Dománé Pécsi Mónika is hasonlóan kapcsolódott a helyi programba?*

V.P.: Mónika mindig is nagyon aktív volt, és mindig el lehetett érni, ha helyi programokban kellett segíteni, és részt venni. Ő maga is próbálkozott eleinte egy ifjúsági, polgárőr egyesület működtetésével, de igazából nem voltak meg azok a feltételek, amelyekből fenntartható lett volna. Móni maradt segítőnek, tavaly márciustól pedig be tudtuk vonni a közfoglalkoztatásba könyvtárosként.

Dománé Pécsi Mónika háromgyerekes családanya. Pécsbányatelepen nőtt fel, így jó helyismerettel rendelkezik. Lelkes aktivistaként és lokálpatriótaként számos közösségi megmozdulást fogott már össze, és vezényelt le Pécsbányatelepen.

T.V.Á.: *Hogyan kapcsolódtál be a helyi közösségi munkába?*

D.P.M.: 2002-ben volt egy ifjúsági egyesület, amit azért alapítottunk, hogy a helyi fiatalokat felkaroljuk, segítsük őket a tanulásban, a szórakozási lehetőségek kihasználásában, a szabadidő hasznos eltöltésében, az álláskeresésben, és az iskolaválasztásban is hasznos tanácsadással lássuk el őket. Később, mivel édesapám volt a helyi polgárőrség vezetője, nyolc évig neki segítettem. De dolgoztam Pécsbányatelep hajdani általános iskolájában is családi koordinátorként. 2010-ben jött ide a Pécsi Színtér Egyesület, akik közösségi falfestéssel foglalkoztak. A helyi gyerekeket próbálták a programjukba bevonni, és üres falfelületeket kerestek a projektjükhöz, amiben a segítségemet kérték. Így kerültem közel a közösségfejlesztési folyamatokhoz. Jelenleg a Pécsbányai Közösségi Házban vagyok könyvtáros. Emellett, 2010-ben létrejött a Nők Összefogása Pécsbányáért informális csoport, aminek alapító tagja voltam, jelenleg én vezetem ezt a csoportot.

T.V.Á.: *Mivel foglalkozik a csoport?*

D.P.M.: Sokrétű tevékenységi körrel rendelkezik, főként helyi problémák megoldásával. A kóbor kutyák megmentésétől a közterületek virágosításáig számos programot valósítunk meg. Padok elhelyezésével városszerte közösségi tereket alakítottunk ki, szomszédünnepeket tartottunk, a Pécsbányai Kulturális Egyesülettel együttműködésben kulturális eseményeket, gyermeknapokat, juniálisokat szervezünk, idén először medvehagyma nap és farsangi bál megrendezésével is próbálkoztunk.

T.V.Á.: *Az elhanyagolt településrészeken életre hívott HELP program város rehabilitációs céllal indult el. Milyen programokat tudtatok eddig megvalósítani, és menynyire tartjátok fenntarthatónak a kezdeményezést?*

D.P.M.: A Nők Összefogása informális csoport, ezért forrása nem igazán van, nagyon kevés a pályázati lehetősége. Igazából azt gondolom, hogy összefogással nagyon sok mindent el lehet érni. Nálunk van egy 35 éve működő óvoda kis létszámú, vegyes korosztályú csoportokkal, ahova

www.nmi.hu

mindössze 30 gyermek jár. Az önkormányzat nem nagyon akart már az intézménybe fektetni, mert azt gondolták, hogy a következő évben az alacsony létszám miatt nem fog működni az óvoda. A szülők összefogtak a női csoporttal és elértük, hogy az önkormányzat felújítsa az óvoda tetőszerkezetét. A lakosság segítségével összekalapoztuk a támogatást, és a helyi képviselő segítségét is megszereztük, így tudtunk venni az ovinak laminált parkettát. Így lett később közösségi teremként funkcionáló tornacsarnok is az óvodában. Volt, aki lavórt, volt, aki kis edényeket, kis vödröket hozott a gyerekeknek. Úgy gondolom, ha meg tudjuk mozdítani, meg tudjuk győzni a támogatókat, összefogással bármit meg tudunk valósítani.

T.V.Á.: *Milyen oldalról közelítettétek meg a közösségeket, az itt élő lakosokat? Mennyire tudtátok bevonni a fizikai munkába a helyieket?*

D.P.M.: Általában olyan problémákkal foglalkozunk, amelyek mindenkit érintenek. Az óvodai projekt tulajdonképpen mindenkit érintett. Be tudtuk vonni a szülőket, sőt a nagymamákat is. Egy másik projektünk a buszmegálló felújítása volt. Megkerestük a fenntartót, a Biokom Kft.-nél segített egy illetékes is. Elkészült, nem ázik be, és nem fúj be a szél. Olyan programokat valósítunk meg, amelyek Pécsbányatelep egészén problémát jelentenek.

T.V.Á.: *Milyen módszerekkel tárjátok fel az aktuális problémákat? Felmérést készítetek?*

D.P.M.: Igen, kérdőívezünk, és a beérkező válaszok alapján döntjük el, hogy mely problémára fókuszáljunk. A buszmegálló-beálló felújítása is ilyen volt, de hasonlóan problémát jelentett egy buszmegálló-beálló komplett létesítése, a virágosítás kezdeményezése, vagy szükség szerint a kóbor kutyák befogása. Nem azt mondom, hogy mindenkivel könnyen együtt lehet működni. Vannak, akikben tényleg nehéz bármit megmozgatni, de azt gondolom, hogy nem reménytelen. Próbálkozni kell, valamiben mindenki érintett.

VOZÁR PÁL – Végzettsége humán szervező. 53 éves, 3 gyermek édesapja, családjával Pécsbányatelepen él 16 éve, ahol nyolcadik éve vezeti a helyi Közösségi Házat. Elsősorban közművelődéssel foglalkozik, de a településrész minden egyéb működési funkciójába besegít, legyen az közterület karbantartás, gyermek és ifjúságvédelem, sport, szociális ügyek. Jön-megy egész nap, intézkedik, telefonál, járja a hivatalokat, írja a pályázatokat, szövi Pécsbánya jövőjét a többi aktív lakossal és civil szervezetekkel szövetkezve.

DOMÁNÉ PÉCSI MÓNIKA – 3 gyermekes édesanya. Pécsbányatelepen született, szülei és nagyszülei is itt élnek. 10 évig egy Ifjúsági Egyesületet vezetett, majd 6 évig a helyi Polgárőrség titkára volt. a 2016-ban létrejött a Nők Összefogása Pécsbányáért Csoport, egyben alapító tagja és vezetője. Fontos számára, hogy javítson a lakókörnyezetén, és segítsen az embereken. Szeret csapatban dolgozni a közös célok eléréséért.

TÓTHNÉ VÁMOSI ÁGNES – A Cselekvő közösségek projekt mentorhálózatért felelős munkatársa. 12 évig dolgozott közművelődési területen Siófokon, később újságíró, majd rövid ideig a Siófoki Közös Önkormányzati Hivatal sajtóreferense volt. A Nyugat-Magyarországi Egyetem művelődésszervező szakán végzett, ahol elsődleges szakirányon térségfejlesztést, másodlagos szakirányon közösségfejlesztést tanult. Személyes érintettsége okán civil- és nonprofit szférában, esélyegyenlőségi és kommunikációs területen dolgozott, és képezte magát tovább az Autisták Országos Szövetségének programkoordinátoraként és kommunikációs munkatársaként. Társadalmi munkában egy autista személyek integrációját segítő civil szervezetet vezet, önkéntes munkában civil és egyházi kommunikációs és adománygyűjtési kampányok, rendezvények lebonyolítását koordinálja.

www.nmi.hu

Az integráció, mint lehetőség

– környezet és életminőség – fejlesztési program a Baks Mária telepen

Írásunk egy pályázat története, ugyanakkor jóval több is annál: egy sikertörténet.

A pályázó, Baks község egy átlagos hazai önkormányzat, melynek elsődleges tevékenysége a települési igazgatás, a lakosság változó igényeinek minél teljesebb kielégítése, az emberhez méltó környezet és a folyamatos megújulás feltételeinek megteremtése. Ebben nem különbözik a többi hasonló önkormányzattól.

A csendes zsáktelepülés minden harmadik lakosa roma származású. Az itt élők egyötöde a Mária-telepen, a település szegregátumában lakik. A telep 1 km-re helyezkedik el a település központjától és egy Natura 2000 ökológiai hálózatba tartozó terület választja el a falu nagyobb részétől.

A településvezetés úgy döntött, hogy a roma integrációt nem teherként, hanem lehetőségként kezeli, ennek eredménye a *Jövőnek dolgozunk!* elnevezésű program.

A Komplex telep-program (komplex humán szolgáltatás hozzáférés biztosítása) elnevezésű, TÁMOP[1]-5.3.6-11/1 azonosító számú támogatási konstrukciók célja, melyben a program megvalósult, az elkülönített lakókörnyezetben, mélyszegénységben élő hátrányos helyzetű emberek társadalmi felzárkózásának és integrációjának segítése. A szegregátumokban élők körében több generáción át egyre mélyülő szociális, közösségi, oktatási, egészségügyi, képzési és foglalkoztatási hátrányok halmozódtak fel, e problémák kezelése az érintettek és a települések önerejéből – külső segítség nélkül – napjainkra lehetetlenné vált. Baks Község Önkormányzata 2013-ban kezdte el felzárkózást célzó, esélyteremtő programját, melynek célja a Bakson élő romák, elsősorban a Mária-telep roma lakossága életminőségének javítása, valamint az önálló munkavállaláshoz szükséges kompetenciák fejlesztése, piacképes szakmák megszerzése, rendszeres munkaerőpiaci segítő

1 TÁMOP= Társadalmi Megújulás Operatív Program. A TÁMOP összegének 85%-át az Európai Szociális Alapon keresztül az Európai Unió biztosította, 15%-ban pedig a kapcsolódó hazai (főként állami) források támogatták.

www.nmi.hu

szolgáltatások nyújtása a sikeres munkavállaláshoz.

A projekt tartalmi része szakmai szempontból a Mária-telepen végzett részletes igényfelmérésen alapult, az önkormányzat tehát már az előkészítés során bevonta az érintetteket a program kidolgozásába. A felmérés alapján nyilvánvalóvá vált, hogy indokolt a szociális szolgáltatások fejlesztése, egészségügyi, felnőttoktatási, kora gyermekkori fejlesztést szolgáló programcsomagok kidolgozása, valamint ezek megvalósulása érdekében az úgynevezett Csillagpont és Csillagház kialakítása, de az uzsora visszaszorítása és a drogfogyasztás megelőzése is célként fogalmazódott meg. A tervezett programcsomagokat közösségfejlesztési elemek fogták össze. A szolgáltató és közösségi terekben a szociális munka mellett közösségfejlesztési programok erősítették a roma – nem roma lakosság közötti kapcsolatokat, ezzel is csökkentve a sztereotípiákat.

A projekt a közigazgatási, szociális, közösségi, oktatási és egészségügyi szolgáltatásokra is hatást gyakorolt, komplexitását több fejlesztési komponens összekapcsolása erősítette. A projektközpont a Csillagház volt, ami egyfajta közösségi házként is működött. Itt a folyamatos internetelérés mellett szinte minden napra jutott valamilyen egyéb program is. Az SNI-tanácsadási alkalmak keretében óvodás- és iskoláskorú, sajátos nevelést igénylő gyermekeket érintő kérdésekben adtak szakmai tanácsokat országos hírű gyógypedagógusok a hozzájuk forduló szülőknek, kiegészítésként pedig pedagógusok számára is tartottak érzékenyítő képzéseket. A Csillagházban - integrált keretek között - álláskeresők klubja, kreatív klub, ÖKO klub és játszóház is működött. Az „SNI-tanácsadás" a négy komponensből álló kora gyermekkori fejlesztési programcsomag egyik eleme volt. A csillagházi programok és foglalkozások mellett egyéb képzések is indultak, az érdeklődők a Védelmi célú erdősávok–energiaerdők telepítője, fenntartója; a Vállalkozói készségek fejlesztése; az Önkéntes segítő, házi gondozó; a NOSZA települési szolgáltató, valamint az Építőipari ismeretek fejlesztése és a Digitális írástudás képzésekre jelentkezhettek.

A megvalósult infrastrukturális beruházások célja a Mária-telepen élők életminőségének és lakhatási körülményeinek javítása volt. Ezt a célt szolgálta a buszforduló megépítése is, amelynek elkészülte után már nem csupán a reggeli és esti órákban, de naponta tizenkét alkalommal megy busz a Mária-telepre, lehetővé téve ezzel nemcsak a település központjába, hanem a járási és megyeszékhelyre történő eljutást is. Ezen kívül a település nem romák által lakott utcáiban nyolc ikerházban 16 lakás épült, amelybe a Mária-telepen élő 35 év alatti fiatal párok költözhettek be gyermekeikkel. Felújították a település „fecskeházát" is, amely immár 7 család számára jelent komfortos otthont. Közösségi terek építésének eredményeképp bővült a játszótér, kialakították a Sport- és Fitneszparkot, majd egy másik pályázati támogatásból felújították a Faluházat, a teljes településközpontot, és az önkéntes munkának köszönhetően új színekben pompázik a Mária-telepi Közösségi Ház is.

A projekt részeként megvalósuló Családi és Életmód Napokon különböző közösségi programokon szórakozhattak a résztvevők. A helyszínen az erőpróbákba, kézműves foglalkozásokba, arcfestésbe

www.nmi.hu

vagy zenés-táncos mulatságokba megfáradt gyerekek és felnőttek egészséges ételeket is készíthettek maguknak. De a település – ismereti vetélkedők is alkalmat adtak a családi összefogásra. Az életmódnapon a szervezők a különböző mozgásformákra helyezték a hangsúlyt, a bemutatók során olyan sportokat próbálhattak ki az érdeklődők, mint például a bootcamp, TRX, alakformáló torna és a taekwondo. Mindeközben a gyerekeket egész nap játszóvár, kézműves foglalkozások, trambulin, népi játékok és gokart várta.

A projekt keretében megvalósuló szűrőprogramokon belgyógyászati, szemészeti, bőrgyógyászati, ortopédiai, valamint computeres szűrővizsgálatokon, lúdtalp-szűrésen, illetve dietetikai és életviteli tanácsadáson is részt vehettek a látogatók. A projekt egyik legnagyobb eredménye az volt, hogy szociális munkások a Csongrád Megyei Népegészségügyi Központ munkatársaival összehangolt tervek alapján 94 nőt vittek el mellrákszűrésre egy egészségnapon.

A lakosok bevonására a programszervezők minden lehetséges kommunikációs csatornát felhasználtak. Hagyományos eszközöket – plakát, újság, szórólapok, tájékoztató füzetek - és infokommunikációs technikákat – települési honlap, Facebook, Messenger – éppúgy igénybe vettek, mint a szájról-szájra történő üzenetközvetítést. A projekt munkatársai megjelentek a piacon, boltban, kocsmában, intézményekben és minden olyan helyen, ahol sok ember megfordul, és személyesen hívták meg, vonták be a potenciális résztvevőket.

A komplex telepprogram a település egészét érintő, a lokális közösség számára hasznos és szükséges fejlesztések kialakításával zajlott. A projekt részét képezte a hiányzó szociális, oktatási, egészségügyi szolgáltatások biztosítása, és a településen nem elérhető szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása.

A kora gyermekkori beavatkozások részeként az *anyák pozitív szocializációs modelljének elterjesztése* céljával valósultak meg a MesÉd (mesélő Édesanyák) foglalkozások, amelyen roma és nem roma anyák vettek részt heti 2 órában. A Meséd Programot – Your Tale néven - eredetileg Furugh és Raymond Switzer álmodta meg 2003-ban. A projekt az Egység a Különféleségben Alapítvány égisze alatt indult. A foglalkozásokat egy, a helyi közösségből származó roma nő vezette. A résztvevő édesanyák minden klubfoglalkozáson megkapják, és hazaviszik azt a mesekönyvet, amelyet közösen elolvasnak, és megbeszélnek. A MesÉd célja, hogy létrehozzon egy biztonságos és jó hangulatú fórumot az anyukák számára, ahol megtanulják kifejezni az érzéseiket, gondolataikat. A program javítja a gyermek-szülő, valamint a család és az óvoda kapcsolatát. Az elfogadó környezetben egyre nagyobb örömmel olvastak és beszélgettek az anyukák. Gyermeknevelési és más életviteli gondjaikat is megbeszélték, tanácsokat kértek egymástól. A közösségben való megnyilatkozás önbizalomnövelő és önbecsülést elősegítő hatást gyakorolt a résztvevőkre. A MesÉd program második szakaszában írásfoglalkozásokat tartottak a résztvevők-

www.nmi.hu

nek, e foglalkozás keretében rövid történetekből álló feladatlapokat kaptak a résztvevők, majd ezeket önállóan dolgozták fel, végül válaszoltak a feladatlapon szereplő, íráskészséget fejlesztő kérdésekre. Az édesanyáknak lehetősége volt relaxációs felnőtt színezők kifestésére is. A MesÉd Családi Napok alkalmával az anyukák az óvodával való kapcsolat javítása érdekében – az óvónőkkel_együtt készülve a feladatra – egy rövid csoportfoglalkozást tarthattak az óvodában. A közös munka során megismerték az óvoda belső életét, az óvónők munkáját és az óvodai dolgozók is számos tapasztalatot szerezhettek a Mária-telepen élő – elsősorban roma – édesanyákról. A projekt keretében, a Mesédnek szinte minden résztvevője jelentkezett valamilyen tanfolyamra, képzésre, amely elősegítette a nyílt munkaerőpiacon való elhelyezkedésüket.

A program céljai közé tartozott, hogy minden háztartásban egy személy pénzkeresővé váljon, és megteremtse családja számára a megélhetéshez szükséges anyagi javakat. Erre adnak lehetőséget a Bakson található cégek, vállalkozások is, így a munkavállalók helyben tehetnek szert versenyképes jövedelemre. Nagy segítség továbbá az is, hogy a helyi munkaadók a megváltozott munkaképességűek, valamint anyák alkalmazására, és a rugalmas munkaidőben való elhelyezkedésre is lehetőséget biztosítanak.

Összességében elmondható, hogy „A jövőnek dolgozunk" környezet és komplex életminőség – fejlesztési program a Baks Mária telepen sikeresen működik, látható és kézzelfogható változásokat indukált. Közösségfejlesztő ereje vitathatatlan.

Irodalomjegyzék, hivatkozások:

www.baks.hu/ajovonekdolgozunk-
Harangozóné Pálnok Orsolya,
Polyák Teréz: Esettanulmány

HARANGOZÓNÉ PÁLNOK ORSOLYA – Jelenleg projekttanácsadó. Szociális munkás, okleveles szociálpolitikus, fejlesztéspolitikai szaktanácsadó. A baksi komplex telep program projektmenedzsereként dolgozott és segítette a program megvalósítását. Közel 15 éve foglalkozik Európai Uniós projektek megvalósításával, menedzsmentjével. Kulturális közösségfejlesztő mentorként dolgozott, többet között, a Cselekvő Közösségek kiemelt projektben is. Elkötelezett, főként a humán erőforrás fejlesztését célzó projektek sikeres és hatékony megvalósítása érdekében, és a közösségfejlesztés módszerei mellett. Célja, hogy ezek a programok valós esélyt jelenthessenek a résztvevők számára és hatékony szakmai megújulási lehetőséget nyújtsanak a humán közszolgáltatásokban dolgozók részére.

POLYÁK TERKA – Esélyegyenlőségi szakértő, jelenleg szervezetfejlesztőként dolgozik. Gyógypedagógus, mentálhigiénés szakember, fejlesztéspolitikai tanácsadó, tréner, pszichodráma-vezető. 2005 óta oktatási, szociális és roma integrációs programokban képző, programfejlesztő, pályázatíró, szakmai vezető szerepkörökben tevékenykedett. A baksi komplex-telep program és lakhatási modellprogram, valamint szociális szövetkezeti programok szakmai vezetője volt. Esélyegyenlőségi szakértőként, gyógypedagógusként részt vett az Utolsó padból 2. kutatásban, amely az indokolatlan fogyatékossá minősítés megelőzését célozta. Mint a Belügyminisztérium egyik Közszolgáltatás-fejlesztési Operatív Programjának szakmai vezetője, közreműködött önkormányzati kutatásokban és fejlesztések kimunkálásban. A Roma Koordinációs Tanács Lakhatási Szakpolitikai Testület tagja.

Közösségben a hagyományokért – A karádi fehér hímzés újjáéledése

A méltán híres Karádi Hímzőkör 2014-ben jött létre Szukits Sándorné, Györgyi vezetésével Karádon. A hímzőkör tagjai a megalakulás óta heti rendszerességgel találkoznak, és ápolják a településhez kötődő, úgynevezett fehér hímzés hagyományát. A kezdetekről, a fehér hímzésről, az eddigi eredményekről és a hímzés közösségfejlesztő erejéről Szukits Sándorné, a hímzőkör vezetője mesél.

Balogh Vivien: *Mit érdemes tudni a településről?*

Szukits Sándorné: Karád külső Somogyban elhelyezkedő település a dombok közé zárva, a Balatontól 17 kilométernyire. Ez a fajta elzártság a falu előnye és hátránya is egyben. Legfőbb előnye, hogy a fekvése miatt meg tudta őrizni a hagyományait, beleértve többek között a fehér hímzést is. Karád ősidők óta lakott település, már ókori dokumentumokban is utalnak rá. A tihanyi apátság alapítólevele is megemlíti a falut, már akkor jelentős településnek számított. Manapság 1600 lelket számlál a település. Óvodánk és általános iskolánk is van. Ezek mellett sportkör, néptáncegyüttes, férfikar és nyugdíjas klub is működik Karádon. A klubok és csoportok legfőbb célja a népi hagyományok, a néptánc és a népzene ápolása, átadása a fiatalabb generációknak.

B.V.: *Ön hogyan kötődik a településhez? Mi inspirálta, hogy létrehozza a hímzőkört?*

Sz.S.: Jómagam a kaposvári tanítóképző főiskolán végeztem, 1973-ban költöztem Karádra és 40 évig tanítottam a gyerekeket a helyi iskolában. Tagja vagyok a Karád Táncegyüttesnek és az Énekkarnak is. A mai napig nagyon szeretek itt élni, és arra törekszem, hogy hozzájáruljak a közösség összefogásához és fejlődéséhez. A településen megtalálható a népi hagyomány mindhárom ága: a népdalok, a karádi táncok és a karádi fehér hímzés is. Amikor nyugdíjas lettem szembejött velem egy lehetőség, az Ízőrzők című műsort forgatták a faluban, ebből az alkalomból összeállítottak egy kiállítást a híres-neves karádi fehér hímzésből. Ehhez össze kellett hívni néhány olyan hölgyet, akik még emlékeznek a technikára, és azt hitelesen át is tudják adni másoknak. Ezt követően heti rendszerességgel

www.nmi.hu

kezdtünk el találkozni keddenként. Változó létszámban voltunk együtt, de 10-15 ember mindig jelen volt. A legfőbb célunk az volt, hogy megtanuljuk a régi hagyományos hímzés technikáját, amiben az idősebb generáció segített nekünk.

A hímzett textilek gyűjtése régre nyúlik vissza. Tautner Ilona a Hangyaszövetkezet könyvelőjeként dolgozott Karádon. Az 1920-as években hozzáfogott a faluban fellelhető, hímzett férfiingek gyűjtéséhez. Az ingek mintájára lakástextileket és viseleti darabokat hímeztetett a helyi asszonyokkal, akik még ismerték a hagyományos hímzési elemeket. Munkáin a fehér hímzőfonal mellett az óarany, a piros, a középkék és a zöld is helyet kapott. Az új darabokon a formavilág még megegyezett az eredetivel, de a mintákat felnagyították. Tautner Ilona a karádi hímzések összegyűjtéséért 1963-ban megkapta a Népművészet Mestere díjat. Munkánkkal Ilonának szeretnénk emléket állítani.

B.V.: *Mi a különlegessége a karádi fehér hímzésnek?*

Sz.S.: Az úgynevezett fehér hímzésnek jelentős hagyományai vannak a településen. A férfiingek elejét és a gallérját volt szokás kihímezni, amit a lányok eljegyzési ajándékként szántak kedvesüknek. A gazdasági válság ideje alatt az asszonyok párnákat készítettek, amiért fizettek nekik. Az évek múltával ez a szokás háttérbe szorult, és már csak az idősebb korosztály tartotta fent a hagyományt. Ezt a tudást szeretnék ápolni és átadni a fiataloknak. A karádi öltés egyszínű, a motívumok visszafogottak és apró levélmintákból tevődnek össze. Három fajta technikával dolgozunk, ezek a szálöltés, a lapos hímzés és a búzaszem.

B.V.: *Milyen kapcsolatot ápolnak más, hasonló tevékenységet folytató intézményekkel, szervezetekkel és csoportokkal?*

Sz.S.: Az elmúlt öt év alatt számos szervezettel és intézménnyel működtünk együtt, akikkel még ma is nagyon jó kapcsolatot ápolunk. A Karádi Hímzőkör 2014-ben kapcsolódott az „Újra öltünk, örökítünk" programhoz, amelyet a Nemzeti Művelődési Intézet indított. A mintaprojekt keretében a kör tagjai és az érdeklődők újratanulhatták a régi hímzési technikákat. Azóta is szoros kapcsolatot ápolunk az intézménnyel, több alkalommal vettünk részt a Magyar

www.nmi.hu

Értékek Napján kiállítással és hímzésbemutatóval. Csatlakoztunk a Közösségek Hete, országos rendezvénysorozathoz is: hímzést bemutató kiállítással és foglalkozásokkal készültünk az ide látogatóknak. A gyerekeknek előre nyomtattunk mintákat, amelyekkel kipróbálhatták a hímzést. Önálló kiállításokat is szerveztünk korábban a siófoki Kálmán Imre Kulturális Központban és a tabi Zichy Mihály Művelődési Központban. Marcaliban és Balatonfenyvesen is tartunk interaktív bemutatókat, amely keretében az érdeklődők elsajátíthatják a karádi hímzést. Emellett nagyon jó a kapcsolat a Zala Megyei Népművészeti Egyesülettel és a Fejér Megyei Népművészeti Egyesülettel is. A tagok továbbképzéseket tartanak egymásnak, hímzési praktikákat osztanak meg egymással, és segítik egymást a fejlődésben. Az együttműködésnek köszönhetően, hosszú és kitartó munka eredményeként szakmai kitüntetést nyert el a hímzőkör. Tavaly a Rippl-Rónai Megyei Hatókörű Városi Múzeumnak segítettünk összeállítani egy látványtárat. A raktárban lévő tárgyakat nyitott térben helyeztük el, ehhez készítettünk egy hatalmas mintakendőt. Több hónapon keresztül dolgoztunk a kendőn, amely remekül kiegészítette az időszakos kiállítást.

A Zichy Mihály Iparművészeti Szakgimnázium és Kollégiummal két éve működünk együtt, és tartjuk a kapcsolatot a diákokkal is. A textilműves szakos tanulóknak szakmai bemutatót tartunk, hogy teljesítsék a kötelező gyakorlatot, a nálunk tanultakat építik be a saját munkáikba.

Szokássá vált, hogy nyaranta nemzetközi méta, népzenei és néptánctábort szerveznek a faluban. A szervezők évek óta minket is meghívnak, a táborokban kiállításokat rendezünk, és interaktív bemutatót tartunk a fiataloknak. Ezekre az eseményekre számos országból érkeznek résztvevők, és mindig nagy érdeklődés övezi programjainkat. A helyi általános iskolában is tartunk foglalkozásokat.

B.V.: *A hímzés hozta össze az embereket, akik mára már szoros kapcsolatban állnak egymással. Mit tudhatunk a tagokról és a találkozóktól?*

Sz.S.: A mai rohanó világban nagyon nagy szükség van arra, hogy egy kicsit megpihenjünk, észrevegyük és értékeljük a körülöttünk lévőket. A közösség és az, hogy közösségben élhetünk: érték. Elöregedő községben élünk, nagyon nehéz az időseknek, sokan egyedül maradnak, bezárkóznak és magányosak, de mióta minden héten találkozunk, és bearanyozzuk egymás napjait, ez megváltozott. Minden héten van egy nap, amikor érdemes kimozdulni, segítjük egymást, jó hangulatban töltünk együtt időt. Minden korosztálynak meg kellene találnia a saját érdeklődési körét, ez tartja össze a közösséget. Mindannyian szeretnénk tartozni valahová, érezni, hogy fontosak vagyunk, és szükség van ránk. Nekem is nagy szükségem van a csoportra, egyedül élek, és megkönnyíti a mindennapokat. A hímzés által kerültünk kapcsolatba egymással, de mára már barátokká váltunk. Nagyon befogadóak vagyunk, a szomszédos településekről is gyakran járnak át hozzánk. Sokan külföldről költöznek ide, és őket is szívesen látjuk. A nyelvi akadályok sem okoznak nehézséget, a hímzésen keresztül megértjük egymást. Tagjaink túlnyomó részben a nyugdíjas korosztályból tevődnek össze, de már fiatalok is csatlakoznak, van két fiatal anyuka is a csoportunkban. Jó látni és megtapasztalni, hogy elfogadják az idősektől az útmutatást. Sokszor pótmama szerepet is betöltünk, tanácsokat adunk a gyereknevelés, főzés vagy akár párkapcsolati témában is.

B.V.: *A Karádi Hímzőkör idén ünnepli 5. születésnapját. Mivel készülnek erre a jeles alkalomra?*

Sz.S.: Nagy öröm számunkra, hogy már elértünk az ötödik évhez. Egy emléktáblával tisztelgünk Tautner Ilona munkássága előtt. Nagyszabású kiállítást tervezünk, már hónapok óta dolgozunk új kiállítási darabok megalkotásán. Bízom benne, hogy még sok születésnapot megünnepelhetünk közösen!

SZUKITS SÁNDORNÉ – A Karádi Hagyományőrző Hímzőkör Egyesület elnöke, nyugdíjas tanító. Már fiatalon bekapcsolódott a falu kulturális tevékenységébe, tagja volt a Karád Táncegyüttesnek és a Karádi Asszonykórusnak. Folyamatosan szervezte a hagyományőrző rendezvényeket. A karádi fehér hímzésekből 2013-ban szervezett kiállítást, amelynek eredményeképpen jött létre az egyesület. Azóta a tagok heti rendszerességgel találkoznak, bővítik a kiállításukat, számtalan más kiállításon is részt vesznek, foglalkozásokat tartanak, amelyek keretében népszerűsítik településüket és értékeiket. A kitartó munka eredményeként országszerte ismertté vált a karádi hímzés és az egyesület is, egyik tagjuk elnyerte a 'Népi Iparművész' címet.

www.nmi.hu

Czink Judit

Egymást erősítő hatás – Közösségi tevékenység egy többfunkciós intézményben

Egy többfunkciós kulturális intézmény közösségépítő, értékmegőrző és továbbadó munkája nehezen foglalható össze egy rövid írásban, ha annak szerzője szíve szerint minden olyan mozzanatot megosztana ezeken a hasábokon, amelyet intézményvezetőként az elmúlt három évben munkatársaival eltervezett és megvalósított. Így aztán igyekszik a legfontosabb célok mentén végzett tevékenységeknek és ezek eredményeinek kiemelésére, néhány olyan példa kiragadására, amelyek, ha nem is egyediek – hisz nyilván számos kulturális intézményben látunk hasonlókat – egy 8600 fős kisváros közösségének életében meghatározó jelentőséggel bírnak.

Teszi ezt egy olyan országos program munkatársainak felkérésére, amelynek indulása óta számos írásban taglalta a települési, intézményi közösségfejlesztés lehetőségeit. Ennek a programnak a hatására jó példák születtek országszerte, hogy a jövőben akár adaptálhatók legyenek más településeken, közösségekben, intézményekben is. Nehéz hát újat, informatívat mondani ebben a témában azoknak, akik az ország valamennyi megyéjét végigjárva gyűjtötték és terjesztették a jó gyakorlatokat, példaértékű és követésre méltó szakmai programokat, tevékenységeket. Jelen írás alapjául is egy hasonló alkalomra készített és prezentált előadás szolgál, amely képekkel gazdagon illusztrálva mutatta be azokat a tevékenységeket, amelyek a Tolna megyei Tamási város közösségi életét meghatározzák, gazdagítják. A kiemelt példák kiválasztása azért is nehéz, mert az intézmény egész tevékenységét áthatja a közösségfejlesztő attitűd, ami tetten érhető a mindennapos munkában, mindazokban a tevékenységekben, programokban is, melyek nem feltétlenül hordozzák magukban a közösségek erősítésének lehetőségét, az értékközpontú gondolkodás prioritását.

Művelődő közönségben gondolkodunk

Természetesen alapvető feladatunknak tekintjük a már meglévő közösségek működési feltételeinek biztosításán, azok erkölcsi és szakmai támogatásán, további kö-

www.nmi.hu

zösségek létrejöttének elősegítésén túl, a helyi kulturális élet kiterjedt, stabil hálózatának létrehozását. A közösségeket intézményünk nem pusztán megrendelőként kapcsolja be a helyi közösségi művelődés folyamatába, szolgáltatásaink, rendezvényeink megszervezésekor nem elsősorban művelődő közönségben gondolkodunk, nem pusztán a látogatók, a szolgáltatásainkat igénybevevők számának növelésére törekszünk, hanem a megvalósítás során is érvényesítjük a közösségfejlesztő megközelítést, melynek számos hozadékát tapasztaljuk, élvezzük aztán szakmai munkánk során.

Nem hagyhatjuk azonban figyelmen kívül, hogy a helyben élők jelentős részének elvárásai nem elsősorban a közösségfejlesztésben, hanem rendezvényekben realizálódnak. Ezek a igények azonban nem zárják ki egymást, sőt, összekapcsolásuk, ötvözésük révén érhető el a legjobb eredmény. A települési rendezvények – még a nagyrendezvények is – megfelelő szemlélet, tervezés, bonyolítás esetén nemcsak olyan értelemben közösségfejlesztő hatásúak, hogy vonzásukkal megmozgatják a település közösségét, hanem oly módon is, hogy számos fejlesztő lehetőséget teremtenek előkészítésük, megvalósításuk, sok esetben utógondozásuk során is az ebbe bevont közösség számára. Ezekkel a csoportokkal való rendszeres, intenzív együttműködés eredményeként egyértelműen megerősödött intézményünk közösségi kezdeményező szerepe, javult a helyben élők és az intézmény kapcsolata, nyugodtan mondhatjuk alapvetően új viszony, az együttműködések új szintje alakult ki.

A tamási művelődési központ és könyvtár történetében nem a jelenlegi az első olyan időszak, amikor az intézmény integráltan működik. A ’80-as évek elején vonták össze az külön funkcionáló intézményeket, de a település kulturális életében a megújulást hozó, igazán gyümölcsöző együttműködés nem valósult meg a feladatok egymásra épülésében rejlő lehetőségek kiaknázatlanok maradtak. Néhány év elteltével az intézményi összevonást megszűntették. Az intézményeket fenntartó önkormányzat 30 évvel később ismét az összevonás mellett döntött, hatékonyabb, rugalmasabb szervezetet kívánt létrehozni, amely a feladatellátás minőségének javulását, a rendelkezésre álló forrás még hatékonyabb, ésszerűbb felhasználását teszi lehetővé.

2017. január 1-jével létrejött a többcélú intézmény, amely a művelődési központ, a könyvtár, a galéria és a helytörténeti gyűjtemény egységét hozta létre. Az azóta eltelt időszak eredményeit látva, kijelenthetjük, hogy a szakmai területek egymásra épülése javította a szakmai feladatellátást, elősegítette és remélhetőleg hosszú távra is meghatározza a város kulturális életének fejlődését, a helyi közösség megerősödését. Ehhez az alapvető szemléletváltáson túl szükséges volt megteremteni a szakterületek egyensúlyát, rávilágítani az együttműködésben rejlő, kamatoztatható, eddig felfedezetlen lehetőségekre. Arra, hogy az itt dolgozó szakemberek lépjenek ki a kulturális szakmák hagyományos keretei közül és az intézményegységekben az alaptevékenységek mellett ugyanilyen súllyal, egyenrangúan legyen jelen a közösségeket generáló, fejlesztő tevékenység is. Fontos volt, hogy a közművelődési, közgyűjteményi, közösségfejlesztő terület ne rivalizálva, hanem egymással karöltve, egymás értékeit erősítve, kölcsönhatásban funkcionáljon. A tevékenységek egymásra épülése minden esetben a helyi közösségekre, a meglévő értékekre alapozva történik.

Egymás értékeit erősítve

A 2013 óta működő helyi értéktár bizottság tagjainak és a megszólított, értékmegőrzésben elkötelezett polgárok munkájának eredményeként számos helyi érték került a települési értéktárba és több tucat került megyei felterjesztésre, hogy aztán méltó helyet

www.nmi.hu

kapjon a Tolna Megyei Értéktárban, valamint a Kiemelkedő Nemzeti Értékek listáján is. A munka, a gyűjtés, a javaslatok fogadása folyamatos, ahogy a helyben élők érzékenyítése, a helyi értékek számbavétele, megőrzése is. Települési programjaink, rendezvényeink során kiemelt figyelmet fordítunk ezek bemutatására, ezáltal a helyi lokálpatriotizmus erősítésére. Nagy előrelépést jelentett ezen a területen, hogy a Lakitelek Népfőiskola Alapítvány támogatásával adtuk ki a *Tamási Értéktár* című kiadványt. A kiadvány elkészítésével, terjesztésével lehetőség nyílott arra, hogy az itt élők számára a szó szoros értelmében kézzelfoghatóvá áttekinthetővé váljon az a gazdag örökség, amely minket körülvesz, amelyek mellett nap mint nap elsétálunk, hogy tudatosuljon, milyen értékek birtokában vagyunk. A kiadványt eljuttattuk a város valamennyi háztartásába, így az e téma köré szervezett programok során volt mire építkeznünk.

Az általános iskolás korosztály számára könyvtári foglalkozások keretében, interaktív módon, a gyerekek aktív részvételével, előzetes „kutatómunkát" követően mutattuk be helyi értékeinket. A település határait átlépve megszerveztük a *Kincses Tolna Megye – Értékhangoló Vetélkedőt* a megye számos általános és középiskolás diákjának részvételével, hogy aztán innen továbbjutva, országos vetélkedőn tegyenek tanúbizonyságot arról, hogy ennek a korosztálynak az érdeklődését is fel lehet kelteni a témában.

Napjainkban, az okos eszközök használata révén reneszánszát éli a fotózás, bármely korosztály tagjai szívesen örökítik meg a körülöttük zajló történéseket. Erre alapozva, *Tamási objektíven keresztül* címmel fotópályázatot hirdettünk, bevonva több művészeti közösséget, arra ösztönözve a fiatalabb és idősebb korosztály tagjait, hogy örökítsék meg jelen állapotukban helyi értékeinket, hagyományainkat, szellemi kulturális örökségünket, természeti és épített környezetünket, egyedi értéket hordozó szokásainkat. Az elkészült fotókon túl – a jövőben fontos helytörténeti értékkel bírnak, kordokumentumként is szolgálnak majd – kiemelkedő hozadéka a programnak, hogy a pályázó amatőr fotósok önszerveződésének eredményeként, a művelődési központ háttértámogatásával létrejött egy olyan közösség, amely elkötelezetté vált az értékek ily módon történő megőrzésében. Párbeszéd, együttműködés indult el az értéktár bizottság és a csoport tagjai között, ennek eredményeken ttöbb kiállításon bemutattuk a pályázat keretében készült, díjazott képeket. A művelődési központhoz tartozó Tamási Galéria időszaki kiállításain minden évben egy-egy tárlaton mutatjuk be az adott év pályázatának képeit. Így ismerhették meg a település lakói a helyi közösségekről készült életképeket, közösségi események pillanatait, egyes városrészekre leginkább jellemző sajátosságokat. A Tamási Helytörténeti Gyűjtemény kiállí-

www.nmi.hu

tótereiben pedig a város elmúlt évszázadban és napjainkban megörökített épületei.

Gasztronómiai örökség

A helyi értékek témakörével országos eseményekhez is kapcsolódunk, példaként említhető a Magyar Festészet Napja rendezvénysorozata, mely egy másik művészeti terület képviselőit, művelőit szólítja meg és hívja közös alkotásra. A művelődési központ előterében felállított, nagyméretű vásznakon, alkotócsoportok festették meg a helyi értékeket, hogy aztán az elkészült alkotások időszaki kiállításon túl, azokat több közösségi eseményen is bemutathassuk, illetve akár díszletként is szolgálva egy-egy rendezvény hátterét adják.

Ugyancsak országos rendezvénysorozat, a *Múzeumok Éjszakája* adta a keretet a helytörténeti gyűjteményben megrendezett közösségi eseményhez, amelynek középpontjában a helyi és a a városkörnyéki svábság hagyományai álltak. A családoktól erre az alkalomra megkapott használati tárgyakon, képeken, viseleteken, játékokon keresztül mutatuk be a helyi svábok életét. Idén a német nemzetiségi népdalkör – intézményünk szakmai támogatásával – harmadik alkalommal rendezzük meg a Tungi Fesztivált, amely a sváb gasztronómiai hagyományok újraélesztését, továbbörökítését célozza, és elnevezésében is egy sváb, tájjellegű ételre utalva. A rendezvény az idős nemzedék tagjainak történetmesélésére alapozva közösségi összefogás eredményként jött létre.

Helyi gasztronómiai örökségünknél maradva, az intézményünk szervezésében zajló és a fentiekben már megemlített nagyrendezvények közül kettő is speciális, erre a vidékre jellemző ételek közös elkészítésére, hagyományaira szerveződik. A Tamási határában elterülő gyulaji vadrezervátumban található Európa legnagyobb dámvad populációja – amely gyulaji dám felterjesztésünk nyomán felkerült a Kiemelkedő Nemzeti Értékek listájára – így a térségre jellemző ételeink között évszázadok óta jelen vannak a vadételek. Ezek elkészítése áll a *Trófea Vadgasztronómiai Fesztivál* középpontjában is, ahol a háziasszonyok ugyanúgy bemutatják az általuk készített egyszerű, hagyományos ételeket, mint a vadászok a speciális ételkülönlegességeket, mindezt a város legszebb természeti környezetében. A rendezvényen elkészített ételek receptjei több kiadványt is megtöltenek, írott formában is megőrizve a gasztronómia helyi értékeit.

A *Bográcsmester Főzőverseny* a helyi hagyományos, elsősorban paraszti ételek elkészítésére fókuszál. A programot nevezhetjük városi pikniknek is, ahol a családok, baráti társaságok, civil és munkahelyi közösségek töltenek el egy közös napot, és amelyen kulturális hagyományaink őrzésében jeleskedő művészeti közösségeink mutatják meg az elődeinktől ránk hagyott tudást, örökséget.

Ez a rendezvény is közösségi összefogással valósult meg. A lakosság megszólításával, bevonásával létrejött egy közösségi kiállítás a közös étkezésekkel, főzéssel, konyhával kapcsolatos tárgyakból, és relikviákból. A kiállítás anyag témája évente változó: a konyhai eszközök, régi lakodalmak kifőzéséről készült archív fotók, konyhai falvédők, régi disznóvágások képei adják a keretet a tematikus bemutatóknak, amelyek nemcsak a rendezvény napján, hanem sokszor hetekig lázban tartják az itt élőket.

Megörökölt ünnepi ruhában

A hagyományok továbbélését elősegítő kezdeményezések sorát második éve gazdagítja a generációkon átívelő Népviseletes bál, amely nemcsak a város, hanem a városkörnyék és a megye néptáncos, népzenész közösségét hozza egy fedél alá. A bálon a Kárpát-medence bármely tájegységének, nemzetiségének, vagy kisebbségének népviseletébe öltözve jöhetnek a résztvevők. A rendezvény a művelődési központ, a Hagyományápolással Tamási Kultúrájáért Alapítvány és a helyi Pántlika Néptáncegyüttes együttműködésben

www.nmi.hu

valósul meg. A két év alatt komoly rangot kivívott hagyományőrző bál a népművészeti civil szervezetek teljes holdudvarát közösségi aktivitásra ösztönzik, számos részfeladatot vállalva az előkészítésben és lebonyolításban. A bál ideje alatt fényképezés is zajlik, szívmelengető látni a korabeli díszletben megörökített többgenerációs családokat, lányokat nagyanyáik viseletében, fiúkat dédapáiktól megörökölt ünnepi ruhában, asszonyok, férfiak baráti közösségeit, szemet gyönyörködtető népviseletben.

A helyi értékek mind szélesebb körű megismertetését, a téli esték találkozási alkalmait biztosítja az a közösségi vetélkedő, ami *Booktivity* elnevezéssel mozgatja meg a városlakókat immár harmadik éve. A könyvtárban zajló, többfordulós versenyre baráti körök, munkahelyi közösségek, civil szervezetek tagjai, játszani szerető felnőttek nevezhetnek, hogy aztán elmutogassák, lerajzolják, körülírják azokat a feladványokat, melyek között a helyi értékek mellett könyvcímek, verscímek, irodalmi hősök nevei, könyvekkel kapcsolatos fogalmak szerepelnek. A verseny hetekig izgalomban tartja a résztvevőket és mivel a felnőttek rendkívül komolyan veszik a játékot, így a nevezők munka után is találkoznak, hogy minél inkább összeszokott csapatként indulhassanak és legyen esélyük a továbbjutásra, nyerésre. A jó hangulatban zajló program a közösségépítés kiváló lehetőségét adja.

Ahogy az adventi ünnepkörben az a lányokból, asszonyokból alakult csoport, akik mézeskalács díszeket, betlehemet, mézeskalács várost sütnek, hogy aztán a művelődési központ aulájában együtt állítsák fel, díszítsék azt, megalapozva a városban élők adventi készülődését, hangulatát. A csoport tagjainak száma évről-évre nő, mind többen kívánnak részt venni a közös munkában, annak tervezésében, előkészítésében, maguk és a települési közösség örömére.

Ahogy a bevezetőben is hangsúlyoztam, a leírt tevékenységek kiragadott példák a Tamási Művelődési Központ és Könynyü László Könyvtár közösségi tevékenységének bemutatására. A többfunkciós intézmény összehangolt munkával, az egyes intézményegységek egymást kiegészítő, erősítő feladatellátásával szolgálja a város közösségeit, amelyekkel együttműködve, kezdeményezéseik felkarolására, támogatására törekszik. A visszajelzések alapján az itt élőknek fontos az intézményben folyó munka, mindennapi életükbe szervesen beépültek azok a tevékenységek, amelyek a helyi közösség megerősítését, fejlesztését szolgálják.

CZINK JUDIT – A Tamási Művelődési Központ és Könnyü László Könyvtár igazgatója, közel négy évtizede dolgozik közművelődési szakemberként. Művelődésszervező alapdiplomáját a szombathelyi Berzsenyi Dániel Tanárképző Főiskolán szerezte, ezt követően az ELTE felsőfokú kulturális menedzserképzésén, majd az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai Karán szerzett múzeumpedagógus szakdiplomát. Pályáját, a jelenleg általa vezetett intézmény jogelődjében kezdte, egy évtizeden át dolgozott művelődésszervezőként, ahonnan a Magyar Művelődési Intézet Oktatási Osztályára került, közművelődési képzések, továbbképzések szervezésével foglalkozott. Innét hazatérve, több mint húsz évig tevékenykedett a közművelődési módszertani feladatellátás területén Tolna megyében. A Nemzeti Művelődési Intézet Tolna Megyei Irodáját 2013–2016. között vezette. Szakmai munkájáért 2014-ben Bessenyei György díjban részesült.

60 család, 60 facsemete

– bányászgenerációk találkozása és közösségi kezdeményezése Gánt-bányatelepen

A Cselekvő közösségek mintaprojektje „Emlékőrző bányászutódok" címmel valósult meg Gánt-Bányatelepen. A természet ezen a helyen még mindig őrzi a külszíni bauxitbányászat nyomait, a marsbéli tájon mégis létrejött egy mintaértékű közösségfejlesztési és történeti feltárási folyamat. Ennek jelenéről és utóéletéről beszéltek a projekt vezetői, Orbán Péter, a Fecskepalota ügyvezetője, valamint Lendvai Timár Edit, a projekt szakmai vezetője, muzeológus és múzeumpedagógus.

A Fecskepalota közösségi üdülője 1992-1994 között jött létre, közösségi finanszírozásból. Az intézmény vezetője és egyben alapítója Orbán Péter, a Magyarországon fellelhető civil szervezeteket, egészségügyi- és oktatási intézményeket kereste meg azzal a szándékkal, hogy a Vértesben, Budapesttől nem túl messze egy közös üdülőt építsenek, amely az üdülési idejét felosztja a partnerei között.

Tóthné Vámosi Ágnes: *Beszélne a Fecskepalota létesítésének folyamatáról, amely már eleve közösségi kezdeményezésként indult?*

Orbán Péter: Sharing economy annak közgazdasági módszernek a neve, amelynek segítségével elkezdtem felkutatni a támogatókat. Az üdülési idő megosztására (time-sharing) kötöttünk szerződést a partnerekkel. Aki csatlakozott és pénzt adott az építésre, kötelezettséget vállalt arra is, hogy ha kész lesz az épület, akkor egy-két hétre igénybe veszi a szolgáltatást, és az arra az időszakra eső éves rezsiköltséget befizeti. A támogatók nevét egyébként a Fecskepalota honlapján közzé is tettük. Innen indultunk, vagyis a Fecskepalota nem csak a felépítése során volt közösségi együttműködés, hanem az üzemeltetésben is. Bár volt egy tulajdonos üzemeltetője, a Szép Jelen Alapítvány, átlagosan 30 partnere volt az év 52 hetére. Ők együttműködésben használták az épületet, fizették be és adták össze az éves működési költségét, mert időarányosan el volt osztva. Ez eleve egy

nagyon jó csapatot, közösséget eredményezett. Amikor a Fecskepalotát megnyitottuk, már 10 évre előre szerződéssel volt lekötve a Fecskepalota éves üdülési kapacitásának kilencven százaléka, ami nagyon stabil gazdasági konstrukció. A teljes kihasználtság azért volt hasznos célkitűzés, mert ha az egy éves működtetési költséget négy felé osztjuk, akkor az jóval nagyobb összeget eredményez, mintha negyven felé osztanánk el. Ha teljes a kitöltöttsége az épületnek, a legolcsóbb az egy hétre eső rezsi és ez volt az érdeke az együttműködő

www.nmi.hu

civil szervezeteknek. Itt alapvetően nem a közösségfejlesztés volt a cél, hanem a fogyatékossággal élő emberek és a szociálisan hátrányos helyzetű embereknek a rekreációs üdültetése, képzése, programok szervezése a részükre. Azonban a timesharing konstrukció mégis speciális kapcsolatot, ez pedig közösséget, barátságokat teremtett az együttműködő Fecskepalota-használó partnerek között.

T.V.Á.: *Milyen speciális szükségletekre, fogyatékossági formákra jött létre?*

O.P.: Mindenféle fogyatékosság számára. Úgy mondhatnánk, hogy a speciális szükségletű vendégek számára. Ezt a helyet együtt, közösen megépítettük, de a vakok, a mozgássérültek, az értelmi fogyatékos személyek és hallássérültek országos szervezetein túl, például a Szent János Kórház Égett Gyermekek Alapítványa, vagy a Pécsi Egyetem Klinikájának Gyermeksebészeti osztálya, a fejlődési rendellenességgel született gyerekek részére létrehozott alapítvány már 20 éve használja. A 2017-ben hozzánk kapcsolódott Kórház Suli Alapítvány szintén jó példa. Zseniális oktatási munkát végez a tartósan beteg (magántanuló) gyermekek érdekében. Az ő tevékenységükben kifejezetten megjelenik a közösségfejlesztő munka. Maga a Szép Jelen Alapítvány programokat ad, és feltételeket biztosít a Fecskepalotába érkező szervezetek közösségfejlesztő és rekreációs munkájához. Szabadidős és egészségmegőrző programokat ajánlunk, amelyek mind kapcsolatteremtésre épülnek. Akik idegenként érkeznek egy üdülési turnus elején, azok hétvégén, elbúcsúzáskor barátokként köszönnek el egymástól és tőlünk.

T.V.Á.: *Hogyan kapcsolódott be a Fecskepalota a Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás programba?*

O.P.: A Cselekvő Közösségek pályázatán a Szép Jelen Alapítvány indult, mert az évek során a Fecskepalota tágabb környezetét is elkezdtük fejleszteni. Volt már tapasztalatom arról, miként állhatnak egymás mellé a civil szervezetek, és azt mondtam, itt van ez a park a Fecskepalota előtt, szükség lenne a fejlesztésére. Azt gondoltam végig, hogy mi az, ami ide szükséges lenne, mi az, ami a helyhez kapcsolódó sajátosság, és kik azok, akik bevonhatók ebbe az új kezdeményezésbe. Előzménye volt, hogy a korábban a telepen itt élt bányász családokat 1962-ben elköltöztették. Megszűnt a bányászkodás és egy szociális otthon költözött be a bányaigazgatóság épületeibe, ahol értelmi sérült és pszichiátriai beteg személyek gondozását végzik. Az elszármazott bányász családok leszármazottai, akik a 60-as évek elején itt voltak gyerekek, 2013-ban összegyűltek, hogy találkozzanak egymással, és megnézzék, hol voltak gyerekek. Innen kezdődött a mi történetünk. Amikor ezt meghallottam, megkérdeztem, hogy mit terveznek. 60-70 éves emberekről volt szó, akik a 60-as években 8- 10 évesek lehettek. A szervezők azt mondták, hogy csak körül akarnak nézni. Végül a Fecskepalota helyet biztosított az első, novemberi találkozónak. Megkínáltuk az érkezőket egy teával, a következő évben pedig már

www.nmi.hu

eleve a Fecskepalotába szervezték a találkozót, ami ettől kezdve hagyománnyá vált.

Közben az önkormányzattal megállapodva a Fecskepalotában elkezdtünk parkot fásítani, és felajánlottam a Gánt-bányatelepről elszármazott bányászutódoknak, hogy kapcsolódjanak be a faültetésbe, hiszen itt voltak gyerekek. A családok emlékére így elkezdődött egy parkszépítő, parképítő folyamat, ami abban teljesedett ki, hogy később egy bányász emlékhely terveit is előkészítettük a Budapesti Műszaki Egyetemmel és a helyi Önkormányzattal közösen. Ebbe is bekapcsolódtak a bányászutódok leszármazottai. Mindannyiunk közös célja, – a terület az Önkormányzaté, és az emlékhelyet is az Önkormányzat építteti fel – hogy egy nagyon tetszetős, egyedi Bányász Emlékhely és turista pihenő létesüljön. Olyan építmény, amit meg lehet nézni, ami információval szolgál a bányász életről. Egy interaktív kiállítóhely, múzeum, ami bejárható, ahol filmvetítések idézik fel a helyi bányászéletet. Közösségi térnek álmodtuk meg, de nehéz rá forrást találni. Ezt a teljes folyamatot dokumentáltuk a Cselekvő közösségek programban az év során. Ennek része volt az a film és interjúsorozat, amit a bányász

leszármazottakkal vettünk fel. Az interjúknak egy pici része tudott összeállni filmé, mert a nagyobb részének a feldolgozásához nem volt már fedezet. A nyilatkozók idős emberek, sürget bennünket az idő!

T.V.Á.: *Milyen közösségek kapcsolódtak kifejezetten a Cselekvő közösségek projekt helyi kezdeményezésébe?*

O.P.: Az emberek, elszármazott bányász családok, családi közösségek. Gánt községnek öt településrésze van, a falun kívül még Gránás, Gánt-Bányatelep, Vérteskozma, Kőhányás-puszta. Mindegyikükkel jó az együttműködésünk. Gránás egy hétvégi telkeket felölelő településrész, Kőhányás nyugdíjas közösségével is jó a kapcsolatunk. Gánt-Bányatelepen mindössze 28-an élnek. Az elszármazottak visszajáró képviselői a településnek, így mintegy 60 család a tömegbázisa a kezdeményezésnek. Ebből három család él jelenleg itt, helyben. A bányászutódok öntevékenyen kezdtek el találkozni, és amikor megismerték a mi programunkat, akkor kezdeményezték, hogy az itt élt bányász családok emlékére, a bányász kultúra ápolására, a bányászathoz kapcsolódó emberi és közösségi értékek felmutatása érdekében együtt dolgozzunk tovább.

T.V.Á.: *Átöröklődik majd ez a kezdeményezés a következő generációra? 60 család emlékére, 60 fa ültetésével indult a kezdeményezés. Folytatódik majd?*

O.P.: Két feltételét látom a fenntarthatóságnak. Az egyik az, ha van egy olyan rendszer, amely ezt inspirálja, és támogatja. A Cselekvő közösségek pályázat rendszere ilyen volt. A másik pedig, hogy ott helyben van-e ilyen embercsoport, amelyik ezt akarja. A bányászko-

www.nmi.hu

dás foglalkozásként kihalóban van. Mi egy másik gyönyörű projektet is álmodtunk, amelynek a legutolsó fázisa nem tudott már megvalósulni az iskolarendszerben, ami a bányászkodás és az ott alkalmazott ipari szakmák bemutatásáról szól. Ezen az úton tovább léptem, és az önkormányzattal egy közművelődési megállapodást kötöttem. Egy olyan speciális parkot fogunk létesíteni a Fecskepalota mellett elterülő területen, ami a bányászkodás kapcsán az ipari foglalkozások munkatevékenységeit mutatja be az odalátogató gyerekeknek, családoknak, iskolai osztályoknak. Ez egy közösségi-oktatási tér lesz, ahol mindenki kipróbálhatja néhány ipari munka eszközeit. Bányatelepen ennek van hagyománya, ez egy ipari terület, és óriási fontosságú, hogy a népi foglalkozások, kismesterségek mellett az ipari foglalkozásokat (asztalos, ács, lakatos, kőműves, kőfaragó, gépszerelő, villanyszerelő…) is bemutathassuk a gyerekeknek. Emellett szeretnénk továbbadni a következő generációknak magát a bányászkultúrát, hogy milyen volt, és mit jelent a társhoz való bányászhűség a föld alatt, szélsőséges körülmények között. Mit jelent a becsület, mit jelent a tisztesség, az elkötelezettség, a kitartás. Cselekvésbe ágyazottan sokkal hatékonyabb ezeket az értékeket átadni, amit itt az ipari foglalkozások bemutatása révén teszünk megismerhetővé.

T.V.Á.: *Vannak erre forrásaik?*

O.P.: Ez egy új folyamat, nem könnyű rá pályázatot találni. Ha kalandparkot szeretnénk megvalósítani, azt jobban értik a turisztikai pályázatok kiírói, mert be lehet sorolni meglévő rendszerekbe. A mi tervünk új, nem tudjuk még hova besorolni. Oktatási program? Turisztikai attrakció? Mentálhigiénés program? Közösségfejlesztő program? Egyszerre mindegyik, ráadásul van egy közös metszete a tevékenységeknek: helyi identitást erősítő fejlesztés. Ezeket a hívó szavakat, kulcsszavakat keresem, és ezen túl azokat az embereket, akik ebben együtt tudnak működni velünk. Az én szakmám egyrészt gyógypedagógus, másrészt civil- és nonprofit menedzser. Szükségem volt a Cselekvő közösségek projekt sikeres végigviteléhez közművelődési szakember segítségére, ezért kértem fel Timár Editet, hogy segítsen a szakmai részben.

T.V.Á.: *Ő hogyan kapcsolódott be a programba?*

O.P.: Felkértem, hogy vállalja el ennek a projektnek a szakmai vezetését, mint muzeológus és múzeumpedagógus, mert a bányász emlékhely építészeti létrehozása az egyik feladat, de hogy mi legyen ott bemutatva, az már egy múzeumpedagógiai feladat. Az pedig, hogy mindez közösségfejlesztő szemlélettel, és az emberek bevonásával történjen, az már az én vágyam volt, és ez egyben a Fecskepalota működési elve is.

Lendvai Timár Edit a Cselekvő közösségek gánti kezdeményezésének szakmai vezetőjeként kapcsolódott a projektbe.

www.nmi.hu

T.V.Á.: *Hogyan találta meg Önt a projekt?*

L.T.E.: Pétert évek óta ismerem. Volt már közös munkánk, ő kért fel személyesen arra, hogy a szakmai részét vigyem ennek a programnak. Érden, a Magyar Földrajzi Múzeumban dolgozom, mint muzeológus és múzeumpedagógus. Olyan történeti eseményekkel foglalkozom, amelyek a várost érintik. Muzeológusként az egyik fő projektem az Érdről malenkij robotra elhurcolt foglyok sorsának a feltárása és elemzése. Ennek a módszertana párhuzamba állítható Gánt történetével, a bányatelep felépítésével, az ott élő emberek sorsával. Mivel ezen a területen nagyon nagy a tapasztalatom, módszertani tudásom, Péter úgy gondolta, hogy alkalmas leszek a feladatra, ami nagyon nagy megtiszteltetés volt számomra.

T.V.Á.: *Érdekesek a párhuzamok, amikre a fogolytáborok és a gánti történetek kapcsán hívja fel a figyelmet.*

L.T.E.: Szabó Magdának van egy olyan mondata, hogy ha az ember a történelmi eseményekkel foglalkozik, akkor millió és millió ember történetét találja meg benne. Gánt egy bányatelep, ahol 1926-ban nyitották meg a bányát, 1962-ig működött, és 1982-ben zárták be végleg. Egy kis, mezőgazdaságból élő faluban nyitották meg, alapjaiban megváltoztatva az ott élők életét azzal is, hogy számos idegen munkás érkezett az ország különböző részeiből. Történelmi keretbe helyezve, emberi sorsokon keresztül szerettem volna feltárni és dokumentálni az eseményeket. Azt vizsgáltam, hogy a történelem hogyan jelenik meg az emberek emlékezetében, magánéletükön keresztül hogyan rekonstruálható a történelem mikro és makro szinten. Vannak politikai, történelmi események, mint egy világgazdasági válság, egy második világháború egy „építjük a szocializmust korszak" és vannak a mindennapok történései. A személyes találkozásaim során volt, aki mind a három történelmi eseményben érintett volt. Megélte, ismeretekkel, tapasztalatokkal, élményekkel rendelkezett.

T.V.Á.: *Milyen személyes motivációja volt Önnek ebben? Volt Gánthoz esetleg valamilyen kötődése?*

L.T.E.: Személyes motivációmat a földrajzos szakma adta. A bauxit bányászat közel állt hozzám, és természetesen ismertem ezt a helyet, magát a bauxit földtani parkot, a Bányatelep mellett épült geológiai bemutatóteret. A másik motivációm a társadalom-földrajzi fejlődés, változás iránti érdeklődésem volt. Kíváncsi voltam, hogy egy térből, ahol nincsenek épületek, hogyan fejlődik ki egy városrész, egy településrész óvodával, iskolával és egy kis szentéllyel, ahol a szocializmus idején is miséket tartottak az emberek. hogyan lett kultúrházuk, sportpályájuk, mozijuk, fürdőjük, strandjuk. Annak is utána szerettem volna járni, hogy a nyomorból – hiszen a 20-as években még szinte csak földbe vájt üregekben húzták meg magukat az első kubikusok –, hogyan alakul ki a második világháború utáni időkben egy országos szinten is magas infrastruktúrával rendelkező település, például jóval előbb bevezették itt a villanyt, mint Magyarország többi részén. Engem mindig is érdekeltek az emberi sorsok, ezért nagyon érdekelt, hogyan hatnak mindezek a társadalmi folyama-

www.nmi.hu

tokra. A szakmai kérdések mögött kicsit mindig keresem az embert.

T.V.Á.: *Az emberi sorsokhoz kapcsolódóan, magukkal a bányász utódokkal hogyan sikerült felvenniük a kapocslatot? Könnyen bevonódtak a közös munkába?*

L.T.E.: Sokan már a projekt elején benne voltak, hiszen a faültetéseknél már bekapcsolódtak. Voltak, akik Németországból jöttek haza, elszármazottak és leszármazottaik egyaránt, akikkel később felvettük a kapcsolatot, és akiknek rögzítettük a visszaemlékezéseit. Azért tartom nagyszerű kezdeményezésnek, mert alulról kezdődött, és pont ezért működőképes. Egy olyan közös identitással rendelkezik ez a közösség, amin egyébként nem kell meglepődnünk. Az elődeik, a bányászok az ország különböző részeiről megérkeztek kubikosnak, végre munkát kaptak itt, és el tudták tartani a családjukat. Együtt kezdtek el dolgozni, valójában a munka hozta őket össze. Mindez kialakít egy sajátos kötődést egymáshoz, és kialakít egy kötődést a helyhez. A bányatelep az ő tudatukban egy eszményi világként maradt meg. Azoknak is, akik vezetőként, munkásként vagy tanítóként voltak jelen és azoknak is, akik gyerekként élték meg. Az adatközlőink életkora is elég szép ívet ír le, a középkorútól az egészen idősig, több generáció jelent meg.

T.V.Á.: *Nyilván ezekből adódtak azok a közösségfejlesztési célok, amit aztán a projekt során igyekeztek megvalósítani. Milyen feladatok és célok mentén épült fel a projekt?*

L.T.E.: A projekt célja az volt, hogy összegyűjtse, rekonstruálja a történeti elemeket a téma emberi vonatkozásaira koncentrálva, majd ismereteket gyűjtsön. A Fecskepalota mellett létrejön egy emlékhely, majd egy olyan interaktív bemutatót szeretnénk készíteni, ahova, ha megérkeznek a turisták, látogatók, képet kapnak arról, hogy a Bauxit földtani parkban milyen munkálatok történtek, és emberi szempontból mit jelentett maga a bánya, Gánt. Az emlékhely épületének kidolgozása még folyamatban van. A szakmai anyagok megelőzték a megvalósulást. A cselekvő közösségek pályázat támogatását a szakmai anyagokra és bemutató anyagokra nyertük. A továbbiakban a projekt a közösségfejlesztés folyamatával folytatódott. A három közösségfejlesztő szakmai napon az érintettek és az érdeklődők is széles körben részt vettek. Az első alkalom egy workshop volt, ahol megszólalt az önkormányzat, az építészek, elmondtuk, hogy mit és hogyan szeretnénk megvalósítani, milyen forrásokra, dokumentumokra van szükség. Ez megint egy példaértékű folyamatot indított el. A közösségnek van egy Facebook oldala, ahova több tucatnyi fényképet töltöttek fel, ami az én muzeológus lelkemnek kincsestár. A másik alkalom a parkrendezés volt, közös faültetés egy közösen eltöltött délutánon, a harmadik egy elszármazottakkal közös beszélgetés volt, aminek a moderátora én voltam. Ennek az oral history-nak a célja az volt, hogy mindenki elmondhassa az élményét, reakcióját. Előjöttek személyes történetek, amelyekben a hangsúlyok szubjektív módon eltolódtak, az idősíkok néha összesűrűsödtek. Ezek a történeteket rögzítettük, és hosszabb-rövidebb filmeket készítettünk belőlük. A résztvevők elmesélték Ganthoz kapcsolódó világháborús történeteiket is, azt

is például, ahogy elásták az óriás markológépeket, amikor jött a front. Történeti és emberi szempontból is érdekesek, szívbe markolóak voltak ezek a beszélgetések.

T.V.Á.: *Milyen utóélete lehet a projektnek? Fenntarthatóvá lehet tenni? Gondolom, ez lenne a célja a projektnek, és ezért alakul az emlékhely is.*

L.T.E.: Igen, és pontosan ezért van még rengeteg feladatunk. Akár a dokumentumok feldolgozása, akár az oral history-k alapján. Azok a szakmai anyagok, amelyek még a jövőben fognak elkészülni, mindenképp jó alapot képezhetnek a következő újabb és újabb fejlesztéseknek. Ha megvalósul ez a Bányász Emlékhely, egy közösségi tér lehetne, ahol számos programot lehet szervezni, csak kreativitás kérdése. Terveink között szerepel a fiatalabb generáció bevonása, amire egyébként a projekt során már volt példa, érkeztek fiatal önkéntesek a szakmai napokra, akik segítették a lebonyolítást. Bár csak azt kértük tőlük, hogy segítsenek a lebonyolításban, ők mégis leültek a beszélgetéseken, és végighallgatták a beszámolókat, mert megragadták őket a történetek. Ha felépül a Bauxit földtani park közelében a tervezett geológiai látogatóközpont és bemutatóhely egy XXI. századi infrastruktúrával, akkor teljes lehet a kép, mind tudományos, mind geológiai, turisztikai, természeti és emberi érték, és akár a közösségfejlesztés tekintetében is. Ennek megvalósítása folyamatos aktivitást igényel.

ORBÁN PÉTER – Gyógypedagógus, nonprofit menedzser, társadalmi vállalkozó. Társadalmi vállalkozói munkáját 1995-ben a világ legnagyobb társadalmi vállalkozóit tömörítő szervezete ismerte el díjával, a Fecskepalota time sharing alapú működési modelljéért (Ashoka Found USA, Arlington). Ezt követően 2007-ben a davosi Világgazdasági Fórum alaptójának európai társadalmi vállalkozókat tömörítő szervezete díjazta a Péter által kidolgozott és bevezetett közösségi foglalkoztatási modellt (NaF munkacsapat modell – SchwabFound 2007.) Jelenleg a Quinit Nonprofit Közhasznú Kft égisze alatt indítja el új közösségi kezdeményezéseit, mint például Gánt-bányatelepen elindított konstruktív parkvasút motivációs és oktatási tér programot.

LENDVAI TIMÁR EDIT – Az érdi Magyar Földrajzi Múzeum muzeológusa, múzeumpedagógusa és az ELTE Földtudományi Doktori Iskolájának doktorandusza. Fő kutatási területei: a földtudományok tudománytörténete, és a múzeumpedagógia lehetőségei a geotudományokban. A Cselekvő Közösségek projektben forrásszintű történeti anyagok: dokumentumok, fényképek, személyes visszaemlékezések feldolgozása, a bemutatóanyagok elkészítése és a projekt eredményeinek hasznosítása volt fő feladata. Mind szakmailag mind emberileg meghatározó pozitív élményt jelentettek számára az „Emlékőrző bányászutódok”-kal való személyes találkozások, beszélgetések.

www.nmi.hu

Olvasáskultúra Tolna megyében – a könyvtárak jövője és célja

„A könyvtáraknak az a jövője és végső célja, hogy közösséget teremtsen az olvasáskultúra fejlesztése által." – mondja Liebhauser Jánossal, a Tolna Megyei Illyés Gyula Könyvtár igazgatója a vele készült, s alább olvasható interjúban.

A Tolna Megyei Illyés Gyula Könyvtár a megye legnagyobb könyvtára. A térség sajátosságaiból adódóan Szekszárd Magyarország legkisebb lélekszámú megyeszékhelye, a minisztérium által előírt megyei könyvtári szolgáltatást azonban a megye legnagyobb intézményének kell ellátnia, ezért a feladatot az Illyés Gyula Könyvtár látja el. A könyvtár jó kapcsolatot ápol a Nemzeti Művelődési Intézet módszertani referenseivel is, azaz a közművelődési területtel. A közösségi jó gyakorlatokkal kapcsolatban azonban visszafogottan csak annyit fűz az érdeklődésemhez az igazgató úr: „csak azt teszszük, amit a megyei könyvtárak nagy része is megtesz".

Tóthné Vámosi Ágnes: *Milyen funkciója és feladatai vannak egy megyei könyvtárnak? Bemutatná pár szóval az Illyés Gyula Könyvtár munkáját?*

Liebhauser János: A Könyvtárellátási Szolgáltató Rendszer (KSZR) a könyvtári törvény által szabályozottan végzi a kistelepülések könyvtári szolgáltatási ellátását. Ez a törvényben meghatározott szerep azt jelenti, hogy az 5000 főnél kisebb településeknél a könyvtári szolgáltatásokat a megyei könyvtár biztosítja. Tolna megyében mi látjuk el ezt a feladatot, ami azt jelenti, hogy 97 településnek vagyunk a szolgáltató könyvtára, ezek feladatellátásának koordinálása a mi kollégáink szervezésével történik.

T.V.Á.: *Hogyan tudják a csaknem száz könyvtárat hatékonyan koordinálni?*

L.J.: Együttműködünk a településeken könyvtárakat működtető kollégákkal. A feladatok között nagyon sok olyan programszervezési feladat van, ami a közösségépítést, belső működést segíti, és mi nagyon számítunk ezekben a helyi munkatársakra. Az együttműködést azzal is segítjük, hogy a 97 kistelepülési könyvtárossal is megpróbálunk erős közösséget teremteni.

Megyei könyvtárként – minisztériumi előírás alapján – évente négy alkalommal szervezünk velük találkozót, amelynek mindegyike más-más, lehetőleg az általuk javasolt helyszínen történik. Megteremtjük annak a lehetőségét, hogy mindenki részt tudjon venni ezeken a találkozókon. Ilyen módon szervezzük közösségbe ennek a 97 települési könyvtárnak a dolgozóit. Nálunk megtanulják, mit jelent a közösségi munka és a közösségfejlesztési folyamat. Ez azért nagyon fontos, mert ezek a kis könyvtárak sok esetben alacsony végzettségű és folyamatosan változó humán

www.nmi.hu

erőforrással dolgoznak, erős a munkaerő fluktuáció. Ha nem fektetnénk elég energiát abba, hogy ebben a folytonosan változó közegben legyenek stabil pontok, és be tudjanak integrálódni egy emberi kapcsolatokból álló közösségbe, akkor még nehezebb lenne őket betanítani és munkára ösztönözni. A munkamegosztás elsősorban azt jelenti, hogy a könyvtári szaktudást igénylő feladatokat, mint a könyvek feldolgozása, beszerzése, számítógépes hálózat fenntartása, a megyei könyvtár vállalja. Ebből viszont az következik, hogy a helyi könyvtárosoktól nem azt várjuk el, hogy jól értsenek ezekhez a szakfeladatokhoz, hanem azt, hogy jó közösségszervezők legyenek. Erős elvárásunk velük szemben, hogy a könyvtárakat ők töltsék meg élettel. Ez pedig segítséget igényel, úgy módszertanában, mint a feladatok ellátásában, ezért a találkozók alkalmával a gyermekkönyvtáros kollégák, a helytörténettel foglalkozó kollégák, a média-feldolgozó kollégák segítségével bemutató előadásokat tartunk, amelyekből a települések ötleteket meríthetnek a feladatok elvégzéséhez.

T.V.Á.: *Említi, hogy a helyi könyvtárak feladata az, hogy élettel töltsék meg a települések közösségi színtereit. Milyen módon tudják ezt megtenni? Hogyan érik el az embereket?*

L.J.: Alapvetően cél a kistelepüléseken, hogy a könyvtárak körül valóságos emberi közösségek alakuljanak. Ez a tevékenység nagyon nehezen választható el a közművelődési területtől, a népművelői, művelődésszervezői feladatoktól. Praktikusan, sok esetben ugyanaz az ember végzi a könyvtári feladatokat, aki a közművelődésieket is ellátja. Azokon a településeken,

ahol ideálisan alakult az IKSZT-k (Integrált Közösségi- és Szolgáltató Terek) sorsa, ott általában egy épületben működhet a könyvtár az egyéb közművelődési tevékenységet ellátó feladatok. Ez egymást erősítő szinergia. A könyvtári és művelődésszervezői területen a közösségfejlesztés tekintetében nem sok módszertani különbség van. Alapvető különbség azonban az, hogy azokat a közösségi feladatokat, amelyeket a könyvtár végez, mind az olvasáskultúra fejlesztésének érdekében teszi. Mi is rendezünk kiállítást, szervezünk játékokat, foglalkozásokat, de az egész nem ér semmit könyvtárszakmailag, ha ez nem arról szól, hogy elvezesse az embert az olvasáshoz, vagy könyv legyen a gyerek kezében. Rokon tevékenységként a miénk a népművelőkével, de az egész eredője az olvasáskultúra fejlesztése. Ha egy mondatban kellene megfogalmazni, akkor a könyvtáraknak az a jövője és végső célja, hogy közösséget teremtsen az olvasáskultúra által.

T.V.Á.: *Elégnek bizonyul az apparátusuk a feladatok elvégzéséhez?*

L.J.: Minél kisebb egy település, annál kisebb az esélye annak a fajta bázisközösségnek, ami stabillá teszi. Nagyon nehéz a humánerőforrás erős fluktuációja mellett stabilan, jól működő intézményrendszert fenntartani. Hiába mondjuk valamire, hogy intézmény, ha ott az emberek váltogatják egymást. Stabilitást a vidéki rendszerben az jelent, ha a könyvtárak visznek ki könyveket, van tőlünk függetlenül működő könyvtári szolgáltatásuk. Elvárás, hogy minimum négy alkalmat teremtsünk évente a találkozásra, ez ad egy olyan fajta rutint, hogy a települések könyvtárosai saját környezetükben is el tudják látni a közösségfejlesztési feladatokat.

T.V.Á.: *Milyen jellegű közösségeket tudnak a könyvtári életbe bevonni?*

L.J.: Támogatjuk az olvasóköröket, a nyugdíjas klubokat, vagy bármilyen érdeklődési körnek megfelelő közösségi kezdeményezést, ami helyben kialakul. Általában vitát generál, hogy hol tudnak nekik helyet adni. Megfogalmazódik, hogy ha egy településre költözik a könyvtár, akkor hova tudnak majd menni a nyugdíjasok? De miért jelentene problémát, ha ezeknek a nyugdíjas kluboknak a találkozója olyan közegben van, ahol könyvek vannak a polcokon? Ahol ezek a gyakorlatok összeérnek, ott jól működnek és jól ki lehet használni a komplex tevékenységet nyújtó közösségi tereket.

www.nmi.hu

T.V.Á.: *Össze tudják kapcsolni más közösségi tevékenységgel a könyvtárak munkáját?*

L.J.: Erős az a kezdeményezés, amelyet a könyvtári gyűjtemény teremt meg, és szintén közösségfejlesztő erőt jelent a könyvtár-mozi. A kistelepüléseken a mozik nem véletlenül zártak be. Nem volt érdemes őket piaci alapon működtetni. Az, hogy legyen mozi egy kistelepülésen, piaci alapon nem működik, mégpedig azért, mert az internet mindent biztosítani képes. Egyre azonban nem képes: a filmkultúra megteremtésére, és a közösségi filmnézés élményét sem adja meg.

T.V.Á.: *Ez pontosan mit jelent?*

L.J.: Azt, hogy közösen ülnek le egy filmet megnézni, együtt dolgozzák fel, megbeszélik, az eseményhez pedig kapcsolódhat egy könyvajánló és egy jóízű beszélgetés.

T.V.Á.: *Filmklubra gondol?*

L.J.: Igen, ezt szeretnénk a kollégákkal is megteremteni, aminek az alapja viszont a könyvgyűjtemény. A könyvtárközi dokumentumok kikölcsönzése a könyvtári törvényben meghatározott feltételek szerint díjmentesen megtehető. Az elektronikus dokumentumok, mint például egy digitalizált filmfelvétel, szintén kikölcsönözhető. A MANDA (Magyar Nemzeti Digitális Archívum) felvételeit a könyvtár díjmentesen kölcsönözheti ki. Ez a logikai lánc az alapja a könyvtár-mozinak és így elkerülhető az, ami sokszor piaci alapon lehetetleníti el a filmvetítést a szerzői jogok beszerzése miatt. Vannak olyan települések, ahol ez jól megy, és vannak, ahol még csak kezdeményezések indultak el. A könyvtár önmagában nagyon régóta nem

egy raktár, ahol a könyveket elhelyezik, hanem egy közösségi színtér is. Nyugat-európai minta alapján meg kell jelennie valamilyen társadalmi együttműködésben, cselekvésben, ahol a végső cél az olvasás népszerűsítése, de köztes cél a közösségi aktivitás lehetőségének megteremtése.

T.V.Á.: *Milyen eszközökkel tudják ezeket a közösségeket aktivizálni?*

L.J.: A konkrét eszközökre vonatkozóan azokat a lehetőségeket használjuk, amelyeket mindenki: a közösségi médiát, az Instagram és a Facebook oldalunkat, ami az információ továbbítására megfelelő eszköz. A könyvtár közösségi oldalának néhány ezres látogatottsága vagy a követők száma talán nem nagy mennyiség egy médiacelebhez viszonyítva, de ezen a műveltségi területen az egy-kétezer követő soknak számít. Indulnak olvasókörök azonos korú, hasonló műveltségi kör iránt érdeklődők számára. Van olyan kör, amely a kamaszokat éri el. Alapvetően a népművelői szakmához hasonló szisztéma szerint működik, nincsenek csodaszerek, ugyanazokat az apró erőfeszítéseket kell tenni, és a személyes kapcsolatokat megjeleníteni a tevékenységekben, amikben az emberi kapcsolatok, tudások megjelennek. Mindez akkor működik jól, ha az adott intézményben dolgozó könyvtárosok aktívak, ha van valamiféle érdeklődésük valamely terület iránt (pl. társasjátékos kör), és hasonló szubkultúra részesei. A kistelepülési könyvtáraknak úgy próbálunk segíteni, hogy a működő jó gyakorlatokat rendszeresen bemutatjuk.

T.V.Á.: *Maga az intézmény nemcsak összefogja, hanem a saját helyi környezetében is ellátja ezeket a könyvtári területhez kapcsolódó közösségfejlesztési folyamatokat.*

L.J.: A megyei könyvtár épülete itt Szekszárdon ugyanúgy bázisa a helyi közösségeknek. Van, amelyik bejegyzett, és van olyan, amely nincs bejegyezve, egyik egy spontán létrejött közösség, a másiknak nagy múltja van. Ebben is van fluktuáció. Vannak sikeresen működő közösségek, ezek már 6–7 éve folyamatosan működnek. A nehézség, hogy azokat a könyvtáros kollégákat is meg kell találni, akikben van affinitás a közösségi munkához. Van, aki a kamaszokkal érti meg jól magát, van, aki a diákokkal, van, aki az idősebb emberekkel.

Ami még fontos, hogy törekszünk arra, hogy a digitális írástudás igényeit is kimerítsük. Ezért

www.nmi.hu

együttműködő partnerekként helyet adunk médiatáboroknak is.

T.V.Á.: *Milyen módon tudják a családokat bevonni?*

L.J.: Vannak olyan játékok, amelyek sokat számítanak. Jó gyakorlatnak számít, hogy elkezdtük a könyvtári tematikán belül megszervezni a szabaduló szobákat, különböző korosztályok számára. A játék lényege hasonló minden esetben: játékos feladványok kapcsán meg kell találniuk a kulcsot a könyvtár raktárának ajtajához egy verseny keretében. Ezt általában családoknak szoktuk meghirdetni, de nem csak családok, baráti körök is igénybe veszik. Az igények miatt harmadik alkalommal szervezzük meg, olyan nagy az érdeklődés.

T.V.Á.: *Ezeknek a feladatoknak az ellátása nagy személyi, humánerőforrás igénnyel jár. Be tudnak vonni önkénteseket?*

L.J.: Évek óta lehetőségük van nálunk a diákoknak a közösségi szolgálat letöltésére, de nem biztos, hogy mindig meg tudjuk találni a lehetőségeket. A könyvtáros szakmát nem tudjuk betanítani a diákoknak, az felsőfokú szakmai képzettséget igényel. Értelmiségi segédmunkába, azaz iratok pecsételésébe bevonni őket, nem látjuk értelmét, mert kevés az a kamasz, aki ebben örömét leli. De amikor rendezvényeket szervezünk, akkor rendszeresen hostess segítőként tudjuk őket alkalmazni. A digitális írástudás továbbításába tudjuk bevonni őket, ám ez a diákok személyiségtípusának függvénye. Van, akinek vannak pedagógiai képességei, de nem mindenkinek. Két olyan lehetőséget biztosítunk a diákoknak, amely a mi céljainkkal is egybevág. Az egyik, hogy készítsenek digitális könyvajánlót a saját érdeklődési körüknek megfelelő könyvekhez. Ezt a tevékenységet átszámítjuk órára, és a könyvajánlók számával letudhatják a közösségi gyakorlatot. A másik lehetőség, amikor azt mondjuk, hogy legyenek aktívak, és legyenek részesei egy könyvklubnak. Ha ott aktívan bevonódik egy diák, akkor szintén igazoljuk számára a közösségi szolgálatot, az ott töltött óraszámnak megfelelően. Megtaláljuk azt a célt, hogy a fiatalok a könyvek közelébe kerüljenek.

T.V.Á.: *A közösségi szolgálaton kívül tartanak kapcsolatot más önkéntesekkel?*

L.J.: Próbálkozunk. Van egy kapcsolati hálónk különböző ernyőszervezetekkel, amelyek a civileket összefogják, ők szervezik az önkéntes munkát. Azok az önkéntesek, akik az önkéntességet a saját mentálhigiénés állapotuk miatt vállalják, főként szociális területen vállalnak önkéntes munkát. A könyvtárnak az is része, hogy a rászorultaknak segítsen, és házhoz vigye a könyveket. Egy ilyen látogatás azonban nem csak abból áll, hogy kivisszük, és letesszük a könyvet, hanem beszélgetni kell, időt kell szánni az emberekre.

T.V.Á.: *Említette, hogy vannak spontán létrejött kezdeményezések is…*

L.J.: Csak érdekességként említem meg, a könyvtár életében az egyik író-olvasó találkozón egy váratlan meglepetéssel kellett számolnunk. Darvasi László volt a vendégünk, amikor besétált a terembe egy kiscica. Rájött, hogy ez egy jó hely, és rendszeresen viszszatért. A könyvtáros kolléganőkben megszólalt az állatbarát, és a cica ide szokott. Ennek az lett az eredménye, hogy az emberek elkezdtek bejárni a macska kedvéért. Egy kisgyerek kérte az anyukáját, hogy menjenek vissza a könyvtárba, mert meg akarja simogatni. Ennek az egésznek aztán volt egy média visszhangja, televízióban, újságban szerepelt, és a kiscica a könyvtári mindennapok részévé vált. A könyvtárosok ma már a gazdái ennek a cicának, de akik ismerik, és szeretik, rendszeresen hoznak be ennivalót, játékokat neki. Embereket vonz a jelenléte, egy társaság alakult köré, mindezt nem lehetett volna tudatosan megszervezni.

LIEBHAUSER JÁNOS – Az Illyés Gyula Megyei Könyvtár helyismereti könyvtárosa, később igazgatóhelyettese, jelenlegi igazgatója, a könyvtár helyismereti adatbázisának egyik kialakítója. Igazgatóként több helyi szerző kötetének (Babits emlékkönyv, Escher olvasókönyv, Lázár Ervin kötetben meg nem jelent művei) és számos helyi kötődésű alkotó (Bencédy József, Tamás Menyhért), valamint a Mészöly-díjas írók (Szilasi László, Darvasi László, Márton László, Péterfy Gergely, stb.) portréfilmjeinek kiadója. Tíz évig Szekszárdon a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula karán meghívott óraadóként szociológiát, társadalomismeretet, társadalomföldrajzot tanított. Az 1998-tól induló önkormányzati ciklusban Szekszárd Megyei Jogú Város önkormányzatának képviselője volt, majd a Művelődési bizottság elnöke. E Tisztségében a Mészöly nap, szekszárdi Mészöly Miklós-díj egyik alapítója, és a díjátadó ünnepségek szervezője a Porkoláb-völgyi Mészöly tanya alkotóház kialakításának szorgalmazója. Nős, egy gyermek édesapja.

www.nmi.hu

Ahol a mesék és a játékok csodálatos világa tárul elénk!

– Hetedhét Játékmúzeum Székesfehérváron

A Hetedhét Játékmúzeum Székesfehérvár belvárosában, a Hiemer-Font-Caraffa épületben kapott helyet. A játékmúzeum két család magángyűjteményéből jött létre, Moskovszky Éva és édesanyja által összegyűjtött több ezer játék és Réber László grafikái mutatják be a játékok és a mesék rendkívüli világát. A múzeum működéséről, állandó kiállításairól, múzeumpedagógai foglalkozásairól és közösségépítő tevékenységeiről dr. Nagy Veronika, a múzeum szakmai vezetője mesélt.

Székesfehérvár, a „királyok városa" jelentős történelmi múlttal rendelkezik, ami meghatározza az ott élők életét. Így a városi programok tervezésekor az egyik legfontosabb szempont a történelem nyomon követése, hagyományok, szokások és értékek átadása. Jelentős rendezvényeik közé sorolható a Székesfehérvári Királyi Napok, a Néptáncfesztivál és a Koronázási

www.nmi.hu

Szertartásjátékok, amelyek tömegeket és közösségeket mozgatnak meg.

A Hetedhét Jákékmúzeum gyűjteménye

„Sokrétű a múzeumi munka, de a szíve és a lelke a gyűjtemény, amelyet őriz, ebben különbözik a kulturális intézményektől. Működésünket és programjainkat is ezekhez az értékeinkhez igazítjuk." – mondta Nagy Veronika. A játékmúzeum a székesfehérvári Szent István Király Múzeumhoz tartozik, 2012 óta működik. A Hiemer-ház Oskola utcai szárnyának két szintjén kapott helyet. Két gyűjteményből áll, amelyek a mesék elképesztő világát mutatják be. A gyűjtemény Moskovszky Éva és édesanyja, Auer Erzsébet játékok iránti szenvedélyének köszönhető, hiszen itthon és Európa számos más országában gyűjtöttek össze játékokat a 18. századtól egészen 1945-ig. A több ezer apró tárgyból álló kiállítást babaszobákban helyezték el, amelyeket a gyűjtők elképzelése, az általuk megálmodott tematika alapján rendeztek be. A másik fontos személy Réber László, akinek grafikai hagyatéka látható állandó kiállításként. Réber László magyar grafikusművész, illusztrátor és karikaturista volt. Meseillusztrációin keresztül vált ismertté. Rajzai Lázár Ervin, Janikovszky Éva, Örkény István és Kurt Vonnegut regényeit is színesítik. A gyűjtemények egy állandó kiállítás keretében látogathatók.

Sok vidám program

Kiemelt programjaik között szerepel az úgynevezett *Hetedhét Játékfesztivál*, amelyet az idén hetedik alakalommal szerveznek meg. A város vezetése 2012-ben kérte fel először a múzeumot gyereknap megszervezésére, ebből nőtte ki magát a fesztivál. A szervezésben szorosan együttműködnek a Fehérvári Programszervező Kft.-vel. Minden évben május utolsó hétvégéjén a belvárosban várják az érdeklődőket programokkal, két napon át. „Nagyszerű dolog, hogy a múzeumpedagógiai foglalkozásainkat kivihetjük az utcára, és szinte az egész város játékmúzeummá válik." – tette hozzá a múzeum vezetője. Az esemény minden évben egy bizonyos tematika köré épül. Az idén a számok kerülnek előtérbe. A kerettörténet szerint egy porcelán baba kinyit egy könyvet, amit nem lett volna szabad megtennie. Egy boszorkány a számok labirintusává változtatja az egész várost, emiatt a látogatóknak bűvös számokkal kapcsolatos feladatokat kell megoldaniuk. A nagyszabású rendezvény megvalósításához az iskolai közösségi szolgálat keretében évről évre sok fiatal járul hozzá. „A közösség együtt dolgozik egy közös cél megvalósításán, azt gondolom, ez az igazi közösségfejlesztés!" – fogalmazott Nagy Veronika.

A látogató gyerekek közül sokan néhány év elteltével önkénteseként segítik a program lebonyolítását. A rendezvény idején felpezsdül az egész város, a programok sokakat megszólítanak, a nagyszabású

www.nmi.hu

eseményre más településekről is érkeznek.

Négykezes kedd

A múzeum állandó programjai között szerepel a *Négykezes kedd* elnevezésű kézműves foglalkozás. A műhelymunka keretében önkéntes nyugdíjasok különböző kézimunka praktikákat tanítanak kisgyermekükkel érkező vagy várandós kismamáknak. Ezen a rendezvényen lehetőség nyílik a generációk közötti találkozásra és tudásátadásra. Az egyes csoportok programjai és a fesztivál szorosan kapcsolódnak egymáshoz. A nyugdíjas csoport a játék cserebere alkalmából textil játékokat készített. A gyerekek elhozhatták a már nem használt plüss állatkákat, és cserébe választhattak egy újat. A nyugdíjasoknak és az érdeklődőknek a játékokhoz kapcsolódóan rendszeresen szerveznek előadásokat. Ezek főként a gyűjteményekkel kapcsolatos ismertterjesztő foglalkozások, amelyeket szakértők bevonásával rendeznek meg.

Együttműködések

A játékmúzeum kiemelt együttműködő partnere az ELTE Tanító- és Óvóképző Kar. Az egyetemi oktatók szakértelmére támaszkodva dolgozta ki a múzeum az óvodásoknak szóló múzeumpedagógiai foglalkozásokat, amelyek a hallgatók számára szakmai gyakorlatot is jelentenek, valamint a 2019-es Hetedhét Játékfesztiválon az ELTE hallgatói bonyolították le a gyermekeknek szóló Hétpróba feladatait is.

A játékmúzeum jó partneri kapcsolatokat ápol a Hermann László Zeneművészeti Szakgimnázium és Alapfokú Művészeti Iskolával és a Kiss Áron Magyar Játék Társasággal is.

Jövőbeni céljaik között szerepel a már meglévő kapcsolatok mélyítése és újak kialakítása, valamint az, hogy növeljék a látogatók számát és minél többen ellátogassanak hozzájuk.

DR. NAGY VERONIKA – Múzeulógus, a Debreceni Egyetemen szerzett diplomát 2001-ben néprajz szakon kulturális antropológia specializációval. Ugyanitt szerezte meg PhD fokozatát, melynek témája egy farsangi népszokás, a mohai tikverőzés monografikus feldolgozása és változásvizsgálata volt. A Gödöllői Városi Múzeum néprajzkutatójaként a gödöllői művésztelep néprajzi vonatkozásit kutatta és mutatta be kiállításon 2001 és 2003 között. 2008 óta foglalkozik játéktörténettel. A székesfehérvári Hetedhét Játékmúzeum szakmai vezetője, 2012-től a Moskovszky-gyűjtemény gondozója, a gyűjteményből rendezett állandó kiállítás kurátora 2012-től. A múzeum működtetése mellett tudományos tevékenysége a Moskovszky-gyűjtemény kutatására irányul. Előadásaiban és publikációiban a gyűjtemény kultúrtörténeti és játéktörténeti vonatkozásait vizsgálja. Játéktörténeti kutatásaiban nagy hangsúlyt fektet a babakutatásra, elsősorban a 19-20. századi porcelánbabák tekintetében. 2012 óta a Moskovszky Éva emlékére rendezett játéktörténeti konferenciák és a Hetedhét Játékfesztivál főszervezője.

Negyedéves szakmai napok Lakiteleken

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás" EFOP-1.3.1-15-2016-00001 kiemelt projekt keretében az NMI Művelődési Intézet az elmúlt időszakban két negyedéves szakmai napot rendezett. A tavaly novemberi szakmai nap témája a közösségi művelődés új irányai voltak, az idén februárban megtartott második rendezvényen pedig a kulturális alapú gazdaságfejlesztéssel ismerkedtünk meg közelebbről.

ÚJ IRÁNYOK A KÖZÖSSÉGI MŰVELŐDÉSBEN

A művelődő közösségek létrejöttéhez, fennmaradásához aktív és elkötelezett közösségfejlesztők jelenlétére van szükség. Ennek jelentőségéről és a közösségi művelődés szakmai munkájának kulcsfontosságú szerepéről szólt a novemberi szakmai nap.

A magyar kultúra megőrzésében, a kulturális identitás erősítésében meghatározó szerepe van a közművelődési és közösségfejlesztési szakembereknek. A kultúrát nemzetek teremtik, ezért újra kell értelmeznünk az értékekhez való viszonyunkat. A közösségfejlesztés, a közösségszervezési munkafolyamatok és a mentorhálózat mind a közművelődési szakterület fejlesztését és fenntarthatóságát mozdítják elő.

Az előadók az új irányok bemutatásakor a támogatási rendszerek és a törvényi háttér szerepét is kiemelték.

A KULTURÁLIS ALAPÚ GAZDASÁGFEJLESZTÉSBEN REJLŐ LEHETŐSÉGEK

Az előadásokon keresztül a kulturális alapú gazdaságfejlesztés elméleti és módszertani elemeit ismertük meg, amelynek az alapja a közművelődési alapszolgáltatások törvényi szabályozása. A közösségi művelődés a helyi értékekre épülő, a helyi közösség bevonásával, aktivitásával megvalósuló társadalom- és gazdaságfejlesztő tevékenység. A kulturális alapú gazdaságfejlesztés értékközpontú erőforrás-menedzsment.

Megismertük az ipari kenderre épülő Kárpát-medencei gazdaságfejlesztő programot, bepillantást nyerhettünk a „Nánási portéka" védjegyű hajdúnánási termékekbe, megtudtuk mi is az a Bocskai korona. Hajdúhadházon a Káposztás napokra kalauzoltak el bennünket, bemutatva, hogy milyen eredményei is lettek a szemléletváltással megkezdett helyi gazdaságfejlesztési folyamatnak.

Mindkét szakmai nap érdekes és hasznos információkkal gazdagította a közösségfejlesztő mentor és a szakmai megvalósító kollégák látókörét.

A Cselekvő közösségek – aktív közösségi szerepvállalás
EFOP-1.3.1-15-2016-00001 projekt
Az Európai Unió támogatásával,
az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósul meg.

SZÉCHENYI 2020

MÚZEUMI OKTATÁSI ÉS MÓDSZERTANI KÖZPONT

NMI Művelődési Intézet

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARIAE

WWW.KOZOSSEGIMUVELODES.HU

MAGYARORSZÁG KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE